

‘Integrating Innovation and Promoting Cluster Organization in WOMen
Enterprises – ICON WOMEN’

3. Εγχειρίδιο Υποστήριξης της Γυναικείας
Επιχειρηματικότητας, της Δικτύωσης και της
Καινοτομίας

**Παραδοτέο 4.1.1 Κατευθυντήριες Γραμμές και
Νομοθετικό Πλαίσιο για τη Συγκρότηση των
Περιφερειακών Δικτύων σε Ελλάδα και Ιταλία**

Περίληψη

Το παρόν Εγχειρίδιο «Υποστήριξης της Γυναικείας Επιχειρηματικότητας, της Δικτύωσης και της Καινοτομίας» αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του παραδοτέου «4.1.1 Κατευθυντήριες Γραμμές και Νομοθετικό Πλαίσιο για τη Συγκρότηση των Περιφερειακών Δικτύων σε Ελλάδα και Ιταλία», του έργου ‘Integrating Innovation and Promoting Cluster Organization in WOMen Enterprises – ICON WOMEN’. Σε αυτό περιλαμβάνονται **κατευθυντήριες γραμμές και ενδεχόμενες θεσμικές βελτιώσεις/προτάσεις** για την ανάπτυξη τοπικών δικτύων σε Ελλάδα και Ιταλία για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας των γυναικών.

Σε γενικές γραμμές, οι άνδρες και οι γυναίκες χρειάζονται την ίδια βασική επαγγελματική κατάρτιση αλλά και υποστήριξη και μέτρα για την ανάπτυξη των βασικών δεξιοτήτων και ικανοτήτων που χρειάζονται για να τρέχουν επιτυχημένες επιχειρήσεις. Επιπλέον, τόσο οι άνδρες όσο και οι γυναίκες στις επιχειρήσεις χρειάζονται πρόσβαση σε ευκαιρίες χρηματοδότησης και δομές υποστήριξης. Ως εκ τούτου, οι περισσότερες μελέτες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι επιπλέον παράγοντες πρέπει να εξεταστούν στο πλαίσιο χάραξης πολιτικής, κατευθυντήριων γραμμών και προτάσεων με σκοπό την προώθηση της γυναικείας επιχειρηματικότητας. Η πρόσβαση στα **δίκτυα, την κατάρτιση και τη χρηματοδότηση** απαιτεί τον συντονισμό της πολιτικής ως προς την αύξηση της βιωσιμότητας των προγραμμάτων και μέτρων. Οι πολιτικές και στρατηγικές από μόνες τους δεν επαρκούν για την αύξηση συμμετοχής των γυναικών στην επιχειρηματικότητα. Υποστήριξη καθοδήγησης και από τα δίκτυα, ειδικά στο τοπικό επίπεδο, είναι τουλάχιστον εξίσου κρίσιμη για την ενίσχυση της στάσης των γυναικών ως προς την επιχειρηματικότητα και δημιουργία νέων επιχειρήσεων. Ανεξάρτητα από το εθνικό κατά κεφαλήν εισόδημα, μερικές από τις πιο επιτυχημένες πολιτικές και τα προγράμματα παγκοσμίως είναι εκείνα που μπορούν να αυξήσουν την ευαισθητοποίηση των γυναικών για την επιχειρηματικότητα και να τους δώσει πρότυπα και δυνατότητες δικτύωσης.

Ως εκ τούτου, η προσέγγιση που προτείνεται στο παρόν εγχειρίδιο είναι σε Εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο να επικεντρωθούν οι δράσεις πολιτικής και τα προγράμματα στις ειδικές ανάγκες της γυναικείας επιχειρηματικότητας. Στο πλαίσιο αυτό, λαμβάνοντας υπόψη τα **υφιστάμενα μέτρα, δράσεις και προγράμματα, καλές πρακτικές, το νομοθετικό και θεσμικό πλαίσιο και γενικότερα την υφιστάμενη κατάσταση και περιβάλλον της γυναικείας επιχειρηματικότητας** το εγχειρίδιο προτείνει:

- α) Κατευθυντήριες γραμμές σχεδιασμού ή επανασχεδιασμού του επαγγελματικού προσανατολισμού που αποσκοπεί στην προώθηση της γυναικείας επιχειρηματικότητας και στην υιοθέτηση της καινοτομίας.
- β) Στοχευμένες δράσεις στα πεδία της εκπαίδευσης, της κατάρτισης, της ΔΒΜ, της επιχειρηματικότητας και της απασχόλησης και γενικότερα της ανάπτυξης δεξιοτήτων.
- γ) Κατευθυντήριες γραμμές και μεθοδολογία ίδρυσης τοπικών δικτύων γυναικείας επιχειρηματικότητας
- δ) Σχέδια νομοθετικών προτάσεων για τη δικτύωση της γυναικείας επιχειρηματικότητας σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο
- ε) Πιθανές προτάσεις βελτίωσης του θεσμικού πλαισίου για την ενίσχυση της γυναικείας επιχειρηματικότητας στις επιλέξιμες περιφέρειες των δύο χωρών.
- στ) Αναλυτικές οδηγίες και πληροφορίες, καθώς και τα αντίστοιχα links, προκειμένου οι γυναίκες επιχειρηματίες να έχουν τη δυνατότητα να ενημερωθούν και να επισκεφθούν τις ιστοσελίδες των δομών, υπηρεσιών και οργανισμών επιχειρηματικότητας, εκπαίδευσης κατάρτισης, ΔΒΜ και απασχόλησης και να ενημερωθούν με εγκυρότητα και αξιοπιστία για τις εναλλακτικές επαγγελματικές ή/και εκπαιδευτικές επιλογές που δύναται να έχουν.

Η προσέγγιση βασίζεται στη συνεχώς εξελισσόμενη κατανόηση της κρίσιμης σημασίας του αυξανόμενου ανθρώπινου δυναμικού γυναικών επιχειρηματιών για την εθνική οικονομική ανάπτυξη, ανταγωνιστικότητα, ανάπτυξη και θέσεις εργασίας στις περιφέρειες της ΕΕ και ειδικότερα της Ελλάδας και Ιταλίας. Αυτή η προσέγγιση καθορίζει την προτεινόμενη εστίαση των προγραμμάτων και της προστιθέμενης αξίας των πολιτικών εκπαίδευσης και κατάρτισης στην αύξηση του ρόλου των γυναικών επιχειρηματιών στην εθνική οικονομία, καθώς και στην Ευρώπη και στην παγκόσμια οικονομία, παρέχοντας ταυτόχρονα στις ίδιες τις γυναίκες μια ευκαιρία να έχουν πετυχημένες επαγγελματικές σταδιοδρομίες και να αξιοποιήσουν πλήρως το δημιουργικό δυναμικό τους μέσω της επιχειρηματικότητας. Η προώθηση της γυναικείας επιχειρηματικότητας πρέπει να γίνει από μόνη της ένας πολιτικός στόχος, καλύπτοντας ολοκληρωμένα εθνικά και περιφερειακά θεσμικά πλαίσια πολιτικής, οικονομική ενδυνάμωση και υποστήριξη γυναικών σε μικρές επιχειρήσεις, συμπεριλαμβανομένης της πρόσβασής τους σε χρηματοδότηση, κατάρτιση και καθοδήγηση και καλή πρακτική.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	6
1. Γυναικεία Επιχειρηματικότητα – Υφιστάμενη Κατάσταση	8
2. Κατευθυντήριες γραμμές σχεδιασμού ή επανασχεδιασμού του επαγγελματικού προσανατολισμού που αποσκοπεί στην προώθηση της γυναικείας επιχειρηματικότητας και στην υιοθέτηση της καινοτομίας.	14
2.1. Το περιβάλλον και οι παράγοντες που επηρεάζουν τον επαγγελματικό προσανατολισμό των γυναικών προς το επιχειρείν	14
2.2. Κατευθυντήριες γραμμές σχεδιασμού ή επανασχεδιασμού του επαγγελματικού προσανατολισμού που αποσκοπεί στην προώθηση της γυναικείας επιχειρηματικότητας και στην υιοθέτηση της καινοτομίας	19
3. Στοχευμένες δράσεις στα πεδία της εκπαίδευσης, της κατάρτισης, της ΔΒΜ, της επιχειρηματικότητας και της απασχόλησης και γενικότερα της ανάπτυξης δεξιοτήτων... 27	27
3.1. Δυνατότητες εκπαίδευσης και επιμόρφωσης γυναικών	27
3.2. Στοχευμένες δράσεις στα πεδία της εκπαίδευσης, της κατάρτισης, της ΔΒΜ, της επιχειρηματικότητας και της απασχόλησης και γενικότερα της ανάπτυξης δεξιοτήτων των γυναικών	28
4. Κατευθυντήριες γραμμές και μεθοδολογία ίδρυσης τοπικών δικτύων γυναικείας επιχειρηματικότητας	32
4.1. Κατευθυντήριες γραμμές – Καλές πρακτικές – Εργαλεία και Δίκτυα ενίσχυσης γυναικείας επιχειρηματικότητας στην Ευρώπη	32
4.2. Μεθοδολογία Ίδρυσης Τοπικών Δικτύων για την Ενίσχυση της Γυναικείας Επιχειρηματικότητας	45
4.2.1. Οδηγός Ίδρυσης Τοπικού Δικτύου Ενίσχυσης Γυναικείας Επιχειρηματικότητας	45
4.2.2. Αναμενόμενα Αποτελέσματα	46
4.2.3. Σημεία Ενδιαφέροντος.....	46

5. Σχέδια νομοθετικών προτάσεων για τη δικτύωση της γυναικείας επιχειρηματικότητας σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο	48
5.1. Ισχύον νομοθετικό πλαίσιο για τη γυναικεία επιχειρηματικότητα	48
5.2. Σχέδια νομοθετικών προτάσεων για τη δικτύωση της γυναικείας επιχειρηματικότητας σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο	51
6. Πιθανές προτάσεις βελτίωσης του θεσμικού πλαισίου για την ενίσχυση της γυναικείας επιχειρηματικότητας στις επιλέξιμες περιφέρειες των δύο χωρών.....	56
6.1. Θεσμικό πλαίσιο γυναικείας επιχειρηματικότητας στην Ευρώπη και στις χώρες του έργου 56	
6.1.1. Ευρώπη	56
6.1.2. Ελλάδα	61
6.1.3. Ιταλία	61
6.2. Πιθανές προτάσεις βελτίωσης του θεσμικού πλαισίου για την ενίσχυση της γυναικείας επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα και την Ιταλία.....	63
7. Χαρτογράφηση Φορέων Στήριξης και Προώθησης της Γυναικείας Επιχειρηματικότητας σε Ελλάδα και Ιταλία και χρήσιμες πληροφορίες.....	69
7.1. Υποστηρικτικοί Φορείς στην Ελλάδα.....	69
7.2. Προγράμματα ενίσχυσης στην Ελλάδα.....	74
7.3. Λοιποί Υποστηρικτικοί Φορείς στην Ελλάδα (Οικογενειακή κατάσταση, Ισότητα Φύλων).....	76
7.4. Φορείς Υποστήριξης στην Ιταλία	78
7.5. Λοιποί Υποστηρικτικοί Φορείς στην Ιταλία (Οικογενειακή κατάσταση, Ισότητα Φύλων)	82
Βιβλιογραφία - Πηγές.....	83

Εισαγωγή

Η **γυναικεία επιχειρηματικότητα** κατέχει σημαντικό ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη τόσο σε διεθνές και εθνικό όσο και σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Ως εκ τούτου, τα τελευταία έτη οι φορείς χάραξης πολιτικής, προσπαθούν να ενθαρρύνουν τη γυναικεία επιχειρηματικότητα, μέσω διαφόρων σχεδίων, κινήτρων και μέτρων προώθησης.

Πέραν των παραπάνω, η γυναικεία επιχειρηματικότητα είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς αποτελεί βιοποριστική λύση για τις γυναίκες με πολλά οφέλη σε κοινωνικό αλλά και ατομικό επίπεδο. Πιο συγκεκριμένα, συμβάλλει στη δημιουργία θέσεων εργασίας, η αποδοτική αξιοποίηση αναξιοποίητων πρώτων υλών και παραγωγικών συντελεστών, αλλά και στην χειραφέτηση και αναβάθμιση του μορφωτικού επιπέδου των γυναικών.

Παρά τις προσπάθειες όμως που γίνονται για την ενίσχυση κυρίως των μικρομεσαίων επιχειρήσεων που διοικούνται από γυναίκες στην Ευρώπη, οι ρυθμοί ανάπτυξης παραμένουν ακόμα αρκετά χαμηλοί. Αυτό οφείλεται κυρίως στο πλήθος των παραγόντων και του περιβάλλοντος που επηρεάζουν τη γυναικεία επιχειρηματικότητα μεταξύ άλλων τα στερεότυπα κλπ..

Η **δικτύωση** αποτελεί μία πρόταση για αντιμετώπιση του φαινομένου αυτού.

Το παρόν παραδοτέο αναπτύχθηκε από τη Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων (ΓΓΟΠΠΦ) ως αποτέλεσμα του 4ου Πακέτου Εργασιών του έργου “Integrating Innovation and Promoting Cluster Organization in WOMen Enterprises - ICON Wom-En” με το ακρωνύμιο «ICONWOM-EN», που υλοποιείται στο πλαίσιο του προγράμματος “Interreg V-A Greece-Italy” (EL-IT) 2014-2020» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και Εθνικούς Πόρους, με εταίρους τη Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων (ΓΓΟΠΠΦ) (Επικεφαλής Εταίρος), την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, το Επιμελητήριο Κέρκυρας, την Εθνική Συνομοσπονδία Βιοτεχνιών και Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων του Μπάρι (CNA Bari) και τον Δήμο του Maglie.

Το πρόγραμμα ICON WOM-EN στοχεύει στην προώθηση της επιχειρηματικής ανάπτυξης στους τομείς RIS των περιφερειών και στην οικοδόμηση της ικανότητας των τοπικών φορέων

να υποστηρίζουν καλύτερα τις γυναίκες επιχειρηματίες να ξεκινήσουν και να αναπτύξουν τις επιχειρήσεις τους, παρέχοντας υπηρεσίες υποστήριξης της καινοτομίας και αναπτύσσοντας διασυνοριακά δίκτυα.

Οι στόχοι του έργου είναι:

- α) η προβολή και προώθηση της επιχειρηματικότητας, της καινοτομίας και της εξωστρέφειας στις εργαζόμενες γυναίκες της διασυνοριακής περιοχής
- β) η ενθάρρυνση της εγκατάστασης γυναικών επιχειρηματιών σε τομείς υψηλής προστιθέμενης αξίας, καινοτομίας και νέων τεχνολογιών και ιδίως στους τομείς RIS
- γ) η ενίσχυση του ρόλου των συμμετεχόντων περιφερειών δημιουργώντας ένα σύστημα φιλικό προς την επιχειρηματικότητα των γυναικών στην περιοχή.

Οι ειδικοί στόχοι του προγράμματος είναι:

- α) Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας των γυναικών και δικτύωση της κουλτούρας για την προώθηση ενός νέου επιχειρηματικού μοντέλου επέκτασης.
- β) Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των υφιστάμενων ΜΜΕ, προωθώντας και υποστηρίζοντας την εμφάνιση νέων ΜΜΕ και νέων συνεργατικών σχημάτων των επιχειρήσεων.
- γ) Βελτίωση της ικανότητας των περιφερειακών αρχών και των ενδιαφερομένων φορέων όσον αφορά την επιχειρηματικότητα των γυναικών στη διασυνοριακή περιοχή.
- δ) Πραγματική στήριξη που παρέχεται σε υφιστάμενους και δυνητικούς γυναικείους επιχειρηματίες μέσω της κατάρτισης, της παροχής συμβουλών, των συμβουλευτικών υπηρεσιών.
- ε) Αύξηση της γνώσης και της ευαισθητοποίησης του τοπικού πληθυσμού και των αρχών έναντι της επιχειρηματικότητας των γυναικών.
- στ) Προώθηση διασυνοριακής συνεργασίας, δικτύωση, κοινές εξαγωγές και επιχειρηματικά σχέδια.

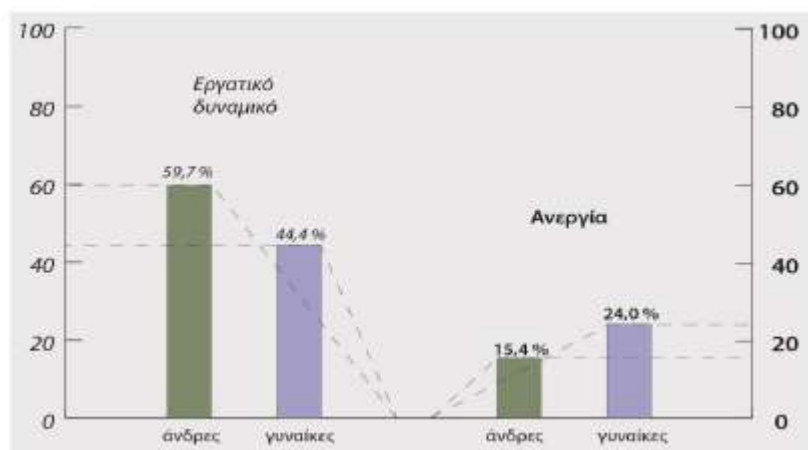
1. Γυναικεία Επιχειρηματικότητα – Υφιστάμενη Κατάσταση

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση, ο όρος “γυναικεία επιχειρηματικότητα” αφορά επιχειρήσεις στις οποίες τουλάχιστον το 50% της ιδιοκτησίας ανήκει σε γυναίκα και η ουσιαστική/ενεργητική διαχείριση της επιχείρησης ασκείται από γυναίκα (13ο Ενημερωτικό Σημείωμα του Παρατηρητηρίου της Γενικής Γραμματείας Ισότητας (Δεκέμβριος 2017).

Σύμφωνα¹ με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, όπως αναφέρονται στο 22ο Ενημερωτικό Σημείωμα της Γ.Γ.Ι. (Σεπτέμβριος 2019), για το Α' τρίμηνο του 2019, το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών στο εργατικό δυναμικό της χώρας είναι 44,4%, μικρότερο από εκείνο των ανδρών κατά σχεδόν 16 ποσοστιαίες μονάδες, καθώς το τελευταίο ανέρχεται σε 59,7%.

Για την ίδια περίοδο, το ποσοστό των άνεργων γυναικών είναι 24%, επίσης υψηλότερο σε σχέση με των ανδρών (15,4%) κατά 8,5%.

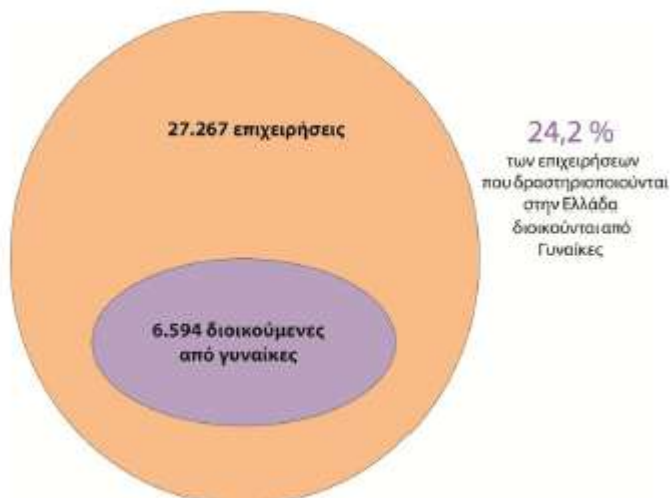
Γράφημα 1

Ποσοστά εργατικού δυναμικού και ανεργίας ανά φύλο (Ελλάδα, Α' τρίμηνο 2019), Πηγή: 22ο Ενημερωτικό Σημείωμα της Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ. (Σεπτέμβριος 2019)

¹ [22ο Ενημερωτικό Σημείωμα της Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ. \(Σεπτέμβριος 2019\)](#)

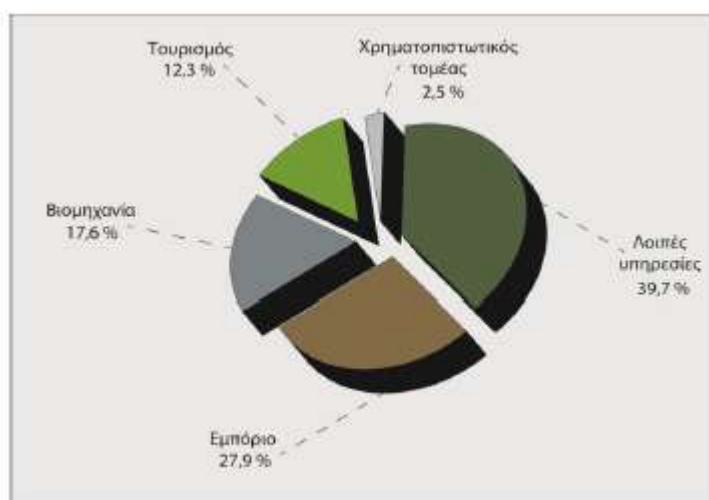
Γράφημα 2

Αριθμός και ποσοστό επιχειρήσεων διοικούμενων από γυναίκες επί του συνόλου των επιχειρήσεων (Ελλάδα, 2018) Πηγή: 22ο Ενημερωτικό Σημείωμα της Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ. (Σεπτέμβριος 2019)

Σύμφωνα με το μητρώο επιχειρήσεων της ICAP, το 24,2% εκείνων των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα διοικούνται κατά πλειοψηφία από γυναίκες. Δηλαδή, στο σύνολο των 27.267 επιχειρήσεων, οι 6.594 διοικούνται από γυναίκες. Πιο αναλυτικά, οι κλάδοι δραστηριοποίησης του 24,2% των επιχειρήσεων που διοικούνται από γυναίκες παρουσιάζονται στο επόμενο γράφημα.

Γράφημα 3

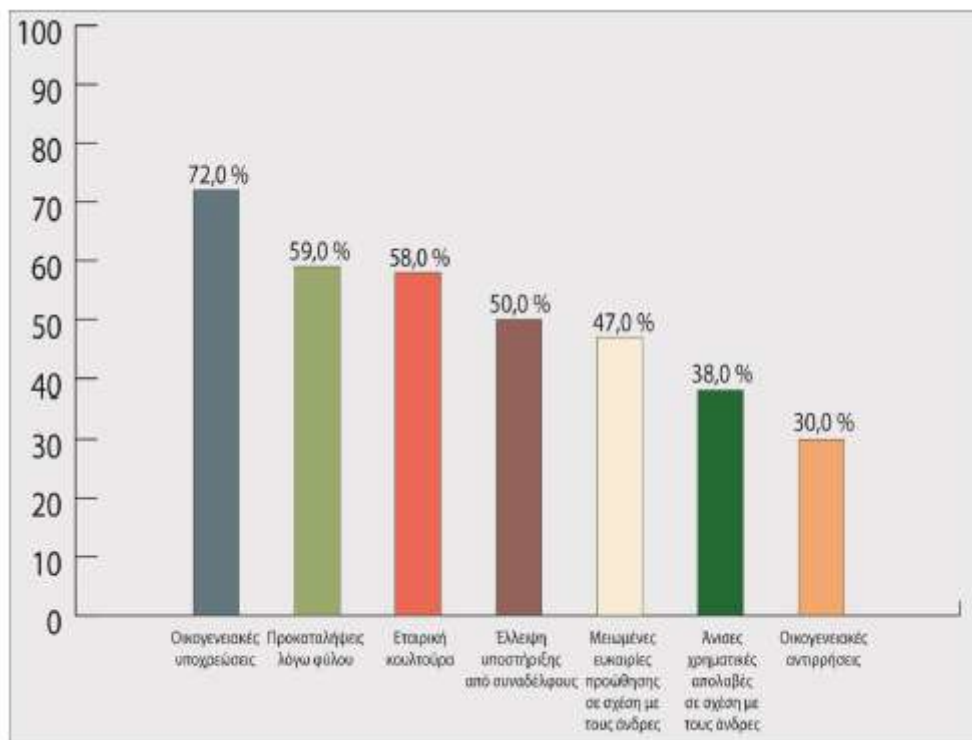

Κατανομή γυναικείας επιχειρηματικότητας ανά κλάδο δραστηριοποίησης (Ελλάδα, 2018) Πηγή: 22ο Ενημερωτικό Σημείωμα της Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ. (Σεπτέμβριος 2019)

Παρατηρείται ότι η γυναικεία επιχειρηματικότητα στρέφεται στην πλειοψηφία της στους κλάδους των λοιπών υπηρεσιών και του εμπορίου με 39,7 και 27,9% αντίστοιχα. Ακολουθεί η βιομηχανία με 17,6%, ο τουρισμός με 12,3% και ο χρηματοπιστωτικός τομέας με 2,5%.

Γράφημα 4

Εμπόδια κατά τη διάρκεια της επαγγελματικής ανέλιξης στις γυναίκες (Ελλάδα, 2018) Πηγή: 22ο Ενημερωτικό Σημείωμα της Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ. (Σεπτέμβριος 2019)

Στην πρωτογενή έρευνα της ICAP για την γυναικεία επιχειρηματικότητα που διεξήγαγε το καλοκαίρι του 2018 σε δείγμα 141 επιχειρήσεων που διοικούνται από γυναίκες στην Ελλάδα, καταγράφηκαν και τα εμπόδια που αντιμετώπισαν οι εν λόγω γυναίκες κατά τη διάρκεια της επαγγελματικής τους ανέλιξης. Όπως φαίνεται στο γράφημα, τα εμπόδια που αναφέρουν οι γυναίκες επιχειρηματίες ότι συναντούν κατά την επαγγελματική τους ανέλιξη σχετίζονται με τα στερεότυπα των έμφυλων ρόλων τα οποία αναπαράγουν την ανισότητα των φύλων. Η μεγαλύτερη πρόκληση για τις γυναίκες φαίνεται και σε αυτή την έρευνα να συνίσταται στην **εναρμόνιση οικογενειακής, προσωπικής και επαγγελματικής ζωής**, αφού το 72% του δείγματος ανέφερε ως το μεγαλύτερο εμπόδιο που είχε να αντιμετωπίσει τις οικογενειακές υποχρεώσεις. Τα υπόλοιπα εμπόδια που ανέφεραν οι ερωτώμενες αφορούν στις **προκαταλήψεις λόγω φύλου (59%)**, στην **έλλειψη υποστήριξης από συναδέλφους (50%)**,

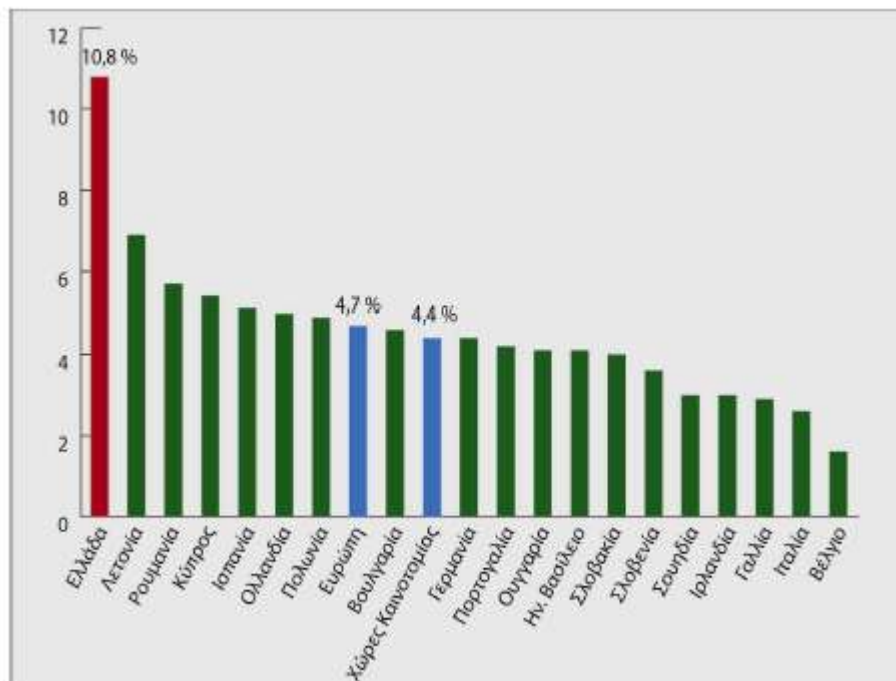
στις **άνισες απολαβές** (38%) και στις **οικογενειακές αντιρρήσεις** οι οποίες φαίνεται να αποτελούν ακόμα εμπόδιο για το 30% του δείγματος της έρευνας.

Ένας τρόπος μελέτης της επιχειρηματικότητας περιλαμβάνει την κατηγοριοποίησή της σε καθιερωμένη/εδραιωμένη επιχειρηματικότητα, η οποία αναφέρεται σε άτομα τα οποία δραστηριοποιούνται επιχειρηματικά σε μια επιχείρηση που λειτουργεί για τουλάχιστον 3,5 χρόνια, και σε επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων, η οποία αφορά σε άτομα τα οποία έχουν ξεκινήσει την επιχειρηματική τους δραστηριότητα μέσα στο διάστημα των τελευταίων 3,5 ετών.

Σύμφωνα με το διεθνές ερευνητικό πρόγραμμα GEM (Global Entrepreneurship Monitor) που αποτελεί μία σύμπραξη ερευνητικών φορέων για την συλλογή εμπειρικών δεδομένων σχετικά με την επιχειρηματικότητα και την προώθηση αντίστοιχων πολιτικών και το IOBE, τον εταίρο του προγράμματος για την Ελλάδα, το 2016 η Ελλάδα κατέλαβε την πρώτη θέση αναφορικά με το ποσοστό των γυναικών σε εδραιωμένες επιχειρήσεις, με ποσοστό 10,8%. Σε αυτό το πρόγραμμα η Ελλάδα κατατάσσεται στις χώρες καινοτομίας², δηλαδή στις περισσότερο αναπτυγμένες οικονομίες, όπου η γνώση παίζει καθοριστικό ρόλο στην επιχειρηματικότητα και ο τομέας των υπηρεσιών ολοένα και μεγαλώνει. Έτσι, η εδραιωμένη επιχειρηματικότητα των γυναικών που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα για περισσότερα από 3,5 χρόνια έρχεται στην πρώτη θέση συγκριτικά με τους μέσους όρους των υπόλοιπων ευρωπαϊκών χωρών και των χωρών καινοτομίας, οι δείκτες των οποίων είναι 4,7% και 4,4%, αντίστοιχα, όπως φαίνεται στο παρακάτω γράφημα. Ο συγκεκριμένος δείκτης για την Ελλάδα σημειώνει αύξηση κατά 3,1 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2014, όπου βρίσκονταν στο 7,7%. Η διαφορά της Ελλάδας σε σχέση με τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο εξηγείται ως συνέπεια της υψηλής αυτό-απασχόλησης που παρατηρείται στην χώρα.

² Στις χώρες καινοτομίας περιλαμβάνονται οι: Αυστραλία, Ισραήλ, Κατάρ, Ν. Κορέα, Ταιβάν, ΗΑΕ, Ιαπωνία, Πουέρτο Ρίκο, Κύπρος, Εσθονία, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ιρλανδία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Σλοβενία, Ισπανία, Σουηδία, Ελβετία, Ην. Βασίλειο, Καναδάς, ΗΠΑ.

Γράφημα 5

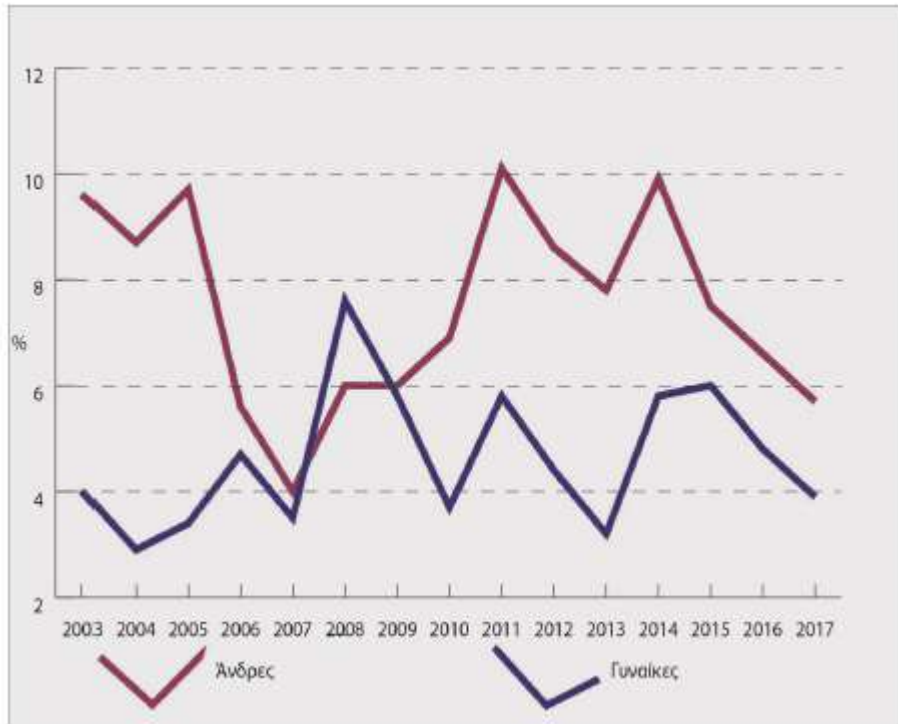

Ποσοστό γυναικών σε εδραιωμένες επιχειρήσεις (2016) Πηγή: 22ο Ενημερωτικό Σημείωμα της Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ. (Σεπτέμβριος 2019)

Αναφορικά με την επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων ανά φύλο στην Ελλάδα, στο παρακάτω γράφημα αποτυπώνεται το ποσοστό των γυναικών και των ανδρών 18-64 ετών που βρίσκονται σε αρχική φάση επιχειρηματικής δραστηριότητας, που η διάρκεια λειτουργίας της επιχείρησης δεν ξεπερνά τα 3,5 χρόνια. Όπως παρατηρεί κανείς στο παρακάτω γράφημα, το ποσοστό για τις γυναίκες είναι διαχρονικά μικρότερο από το αντίστοιχο των ανδρών, ενώ και οι δύο δείκτες φαίνεται να μεταβάλλονται ανοδικά ή καθοδικά με τον ίδιο τρόπο. Εξαιρέση αποτελεί το διάστημα 2007-2009, όπου για τα έτη 2007 και 2009 εμφανίζονται παρόμοιες τιμές, ενώ το 2008 η τιμή για τους άνδρες είναι χαμηλότερη. Το 2017 η μείωση της επιχειρηματικότητας επηρέασε σχεδόν με τον ίδιο τρόπο τις γυναίκες και τους άνδρες. Το ποσοστό της γυναικείας επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων μειώθηκε σε 3,9% (περίπου 131 χιλιάδες γυναίκες) από 4,8% το 2016, ενώ της ανδρικής επιχειρηματικότητας μειώθηκε σε 5,7% (περίπου 185 χιλιάδες άνδρες) από 6,6% το 2016.

Γράφημα 6

Επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων ανά φύλο (Ελλάδα, 2003-2017) Πηγή: 22ο Ενημερωτικό Σημείωμα της Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ. (Σεπτέμβριος 2019)

2. Κατευθυντήριες γραμμές σχεδιασμού ή επανασχεδιασμού του επαγγελματικού προσανατολισμού που αποσκοπεί στην προώθηση της γυναικείας επιχειρηματικότητας και στην υιοθέτηση της καινοτομίας.

2.1. Το περιβάλλον και οι παράγοντες που επηρεάζουν τον επαγγελματικό προσανατολισμό των γυναικών προς το επιχειρείν

Οι γυναίκες επιχειρηματίες, παρά τη θετική συμβολή τους στην οικονομία, εξακολουθούν να αποτελούν μειοψηφία στο χώρο, ενώ συχνά έρχονται αντιμέτωπες με **διακρίσεις**, γεγονός που αποτελεί τροχοπέδη στην επιχειρηματική τους δραστηριοποίηση και στερεί από την κοινωνία τη μέγιστη δυνατή συνεισφορά τους.

Σήμερα στην Ευρώπη όλο και περισσότερες οικογένειες βασίζονται οικονομικά στη γυναίκα και παρατηρείται μια αύξηση της γυναικείας απασχόλησης στο 64% και οι γυναίκες αποτελούν το 29% των επιχειρηματιών. Περισσότερες γυναίκες έχουν πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση αλλά σε συγκεκριμένους κλάδους. Στην Ελλάδα, οι γυναίκες είναι επικεφαλής στο 26% των πολύ μικρών επιχειρήσεων και έχουν υψηλότατο μορφωτικό επίπεδο.

Οι γυναίκες αποτελούν σχεδόν το μισό του παγκόσμιου πληθυσμού και κάτι παραπάνω από το μισό στον πληθυσμό της Ευρωπαϊκής Ηπείρου (Eurostat database). Παρόλα αυτά αποτελούν το κύριο τμήμα του πληθυσμού το οποίο έρχεται αντιμέτωπο με τη **φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό**. Η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008 άσκησε ιδιαίτερη πίεση στην γυναικεία απασχόληση, σε παγκόσμιο επίπεδο αλλά και ειδικότερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Επιπρόσθετα, ο αντρικός πληθυσμός παρουσιάζει διπλάσιες πιθανότητες να βρει απασχόληση και μάλιστα σε ικανοποιητικές θέσεις εργασίας («καλές θέσεις»)³. **Οι γυναίκες πληρώνονται λιγότερο από τους άνδρες συναδέλφους και γενικά κατέχουν λιγότερο υψηλές θέσεις** (θέσεις κορυφής) στη διοίκηση επιχειρήσεων. Πολλές χώρες εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν το **μισθολογικό χάσμα** μεταξύ των δυο φύλων όπως καταδεικνύεται από τον μέσο όρο της ΕΕ (16,2% για το 2011)⁴. Επιπρόσθετα, η

³ Παγκόσμια Τράπεζα, βάση δεδομένων παγκόσμιας ανάπτυξης, στοιχεία 2012 (υπολογισμός του ETF calculation)

⁴ www.gallup.com/poll/164666/globally-men-twice-likely-women-good-job.aspx

γυναικεία εργασία αφιερωμένη στην **οικογενειακή φροντίδα** δεν αποτυπώνεται στην καταμέτρηση του Α.Εγ.Π., όπως αναφέρουν σχεδόν όλα τα εγχειρίδια οικονομικών επιστημών.

Η στροφή στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας, ως ένας από τους βασικούς μοχλούς της παγκόσμιας οικονομικής ανάπτυξης την τελευταία δεκαετία φέρνει στο προσκήνιο το ζήτημα της συμμετοχής των γυναικών σε επιχειρηματικές δραστηριότητες, το οποίο μάλιστα παρουσιάζεται, ως μία **σημαντική πρόκληση για την εθνική και περιφερειακή οικονομική ανάπτυξη και ανταγωνιστικότητα**.

Ωστόσο, ένα βασικό πρόβλημα, για την πολιτική ανάλυση της κατάστασης της γυναικείας επιχειρηματικότητας, αποτελεί η **έλλειψη ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων** καθώς οι περισσότερες πληροφορίες προέρχονται από μεμονωμένες μελέτες και όχι από μία συστηματική και θεσμοθετημένη καταγραφή.

Πέρα από τη μακροοικονομική προσέγγιση, σε μικροοικονομικό επίπεδο, μελέτες αποδεικνύουν ότι η παρουσία γυναικών στα διοικητικά συμβούλια εταιρειών συμβάλλουν σε **θετικά οικονομικά αποτελέσματα για τις εταιρείες**⁵,

Στον επιχειρηματικό κόσμο, οι γυναίκες τείνουν να συμμετέχουν περισσότερο στην ίδρυση και την καθοδήγηση μικρών επιχειρήσεων περισσότερο από ότι τεράστιους ομίλους ετερογενών δραστηριοτήτων. Την γυναίκα τη βρίσκουμε σε όλα τα επαγγέλματα, σε όλους τους τομείς, στην επιστήμη, στον πολιτισμό, στην πολιτική, ακόμη και μέσα στο σπίτι της η γυναίκα μεγαλουργεί ως μητέρα και ως νοικοκυρά. Οι γυναίκες θεωρούνται πιο επιτυχημένοι επιχειρηματίες σε τομείς όπως η μόδα, τον σχεδιασμό (design), το μάρκετινγκ, την επικοινωνία και τα μέσα ενημέρωσης. Αυτό βέβαια πολλές φορές δημιουργεί και **στερεότυπα** που είναι δύσκολο να σπάσουν. Γι' αυτό και πολλές φορές, ο επαγγελματικός προσανατολισμός και οι επιλογές των γυναικών είναι συχνά προκαθορισμένες. Π.χ. ο εκτιμώμενος αριθμός γυναικών που κατέχουν μια επιχείρηση η οποία δραστηριοποιείται σε R&D ή στην τεχνολογία στην ΕΕ κυμαίνεται μεταξύ 5% και 15%⁶. Δεδομένου ότι όλα γύρω μας αλλάζουν η **τεχνολογία και η καινοτομία** επηρεάζουν τις ζωές των ανθρώπων και είναι πλέον αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητας,

⁵ Γενική Διεύθυνση Δικαιοσύνης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, *Οι Γυναίκες στην οικονομική λήψη αποφάσεων στην ΕΕ*: Έκθεση προόδου, Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Λουξεμβούργο, 2012. http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/women-on-boards_en.pdf

⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Think Small First: Small Business Act για την Ευρώπη, COM (2008), 2008

επηρεάζοντας τόσο τις ζωές των γυναικών αλλά και τις αποφάσεις τους σχετικά με τις επαγγελματικές τους δραστηριότητες στο μέλλον.

Μια άλλη παρατήρηση είναι πως οι γυναίκες τα καταφέρνουν καλύτερα σε **καταστάσεις κρίσεων** λόγω της αυξημένης ενσυναίσθησης τους, της έλλειψης επαγγελματικού εγωισμού, του αισθήματος προστασίας και ευθύνης. Επίσης, οι γυναίκες απογοητεύονται πιο δύσκολα, είναι multi tasking και αρχηγοί πολέμου και όχι ειρήνης.

Κλείνοντας, η έναρξη και η ανάπτυξη μιας επιχειρηματικής δραστηριότητας εκ μέρους των γυναικών καταλήγει να αποτελεί ένα εξαιρετικά **δύσκολο εγχείρημα**. Αποτελεί μία μακρά πορεία κατά την οποία οι προσωπικές επιθυμίες και προσδοκίες των γυναικών αλληλοδιαπλέκονται και συγκρούονται με τις **κοινωνικές και οικογενειακές υποχρεώσεις, με τις δυσκολίες χρηματοδότησης, με τα κοινωνικά στερεότυπα, τις έμφυλες διακρίσεις και προκαταλήψεις που υπάρχουν στο πλαίσιο της κοινωνίας, τη μη στήριξη από συναδέλφους, με τους πολλαπλούς ρόλους των γυναικών αλλά και με τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες επιχειρηματίες στην εξισορρόπηση της επαγγελματικής και προσωπικής τους ζωής.**

Σύμφωνα με μελέτη της ETF⁷ και τη διεθνή εμπειρία, οι πιο συχνά αναφερόμενες προκλήσεις των γυναικών επιχειρηματιών και γυναικείων επιχειρήσεων είναι οι ακόλουθες:

- ελλιπής πρόσβασης σε ευκαιρίες εκπαίδευσης και κατάρτισης δια βίου μάθησης για την ανάπτυξη βασικών ικανοτήτων και επιχειρηματικών δεξιοτήτων,
- ελλιπή συστήματα, μηχανισμοί και δομές υποστήριξης γυναικείων επιχειρήσεων,
- αδυναμία εξεύρεσης κεφαλαίων για χρηματοδότηση της επιχείρησης,
- ελλιπής πρόσβαση στην ενημέρωση, πληροφόρηση και δικτύωση,
- στερεότυπα, οι έμφυλες διακρίσεις, ανισότητα φύλων,
- έλλειψη αυτοπεποίθησης των γυναικών να δημιουργήσουν τη δική τους επιχείρηση,
- δυσκολία συνδυασμού επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής και ελλιπής ή καθόλου ευέλικτη παροχή υπηρεσιών παιδικής φροντίδας και εξαρτημένων ατόμων,
- έλλειψη επαγγελματικού προσανατολισμού και επιλογή «λάθος» τομέα.

⁷ ETF working paper.2014. «Training and support for women's entrepreneurship»

Τα παραπάνω, σύμφωνα με το ETF οφείλονται στους εξής παράγοντες:

- ***Πολλές γυναίκες δεν αντιλαμβάνονται (ή δε πιστεύουν) ότι κατέχουν την ικανότητα του επιχειρείν.***

Έτσι, ενώ σύμφωνα με τις στατιστικές, οι γυναίκες εμφανίζονται να κατέχουν υψηλότερα πτυχία εκπαίδευσης σε σχέση με το αντίθετο φύλλο και συμμετέχουν γενικότερα περισσότερο σε εκπαιδευτικές διαδικασίες, δεν διαθέτουν αυτογνωσία (Barakat, S. (2011))⁸. Δεν γνωρίζουν συνεπώς, ότι έχουν την ικανότητα και τις δεξιότητες του επιχειρείν και γι' αυτό και δεν τολμούν συχνά να αναπτύξουν τη δική τους επιχειρηματική δραστηριότητα.

Ένας λόγος που ενισχύει το παραπάνω αποτέλεσμα είναι πως, στον επιχειρηματικό κόσμο αλλά και στην κοινωνία γενικότερα, όταν οι γυναίκες αναλαμβάνουν τον ρόλο του επιχειρηματία, αναμένονται να αποδώσουν ως άντρες επιχειρηματίες (δηλαδή να έχουν τον ρόλο ενός άνδρα). Με άλλα λόγια ο ρόλος του επιχειρηματία είναι ταυτισμένος με το αντρικό φύλο. Όμως ο ρόλος του επιχειρηματία δεν έχει φύλλο, καθώς εξαρτάται από ένα σύνολο δεξιοτήτων που κατέχει ένα άτομο ανεξαρτήτως φύλου.

- ***Συνθήκες αγοράς, θεσμοί και νομικά εμπόδια***

Οι πιο συχνά αναφερόμενες προκλήσεις για γυναίκες επιχειρηματίες είναι η έλλειψη πρόσβασης σε ευκαιρίες εκπαίδευσης, κατάρτισης και δια βίου μάθησης για την ανάπτυξη δεξιοτήτων επιχειρηματικότητας, η έλλειψη συστημάτων υποστήριξης γυναικείων επιχειρήσεων, η πρόσβαση σε κεφάλαιο και χρηματοδότηση, η πρόσβαση σε δίκτυα υποστήριξης. Ενώ τα παραπάνω ισχύουν, σε διαφορετικό βαθμό ανά χώρα, παρόλα αυτά εμφανίζονται σε παγκόσμιο επίπεδο συνολικά. Αυτό επίσης που διαφέρει είναι ο συνδυασμός των περιοριστικών παραγόντων που επηρεάζουν τη θέση των γυναικών στο επιχειρείν σε κάθε κοινωνία και οικονομία. Μάλιστα, ορισμένες φορές υψηλότερα επίπεδα φτώχειας και υψηλότερα επίπεδα ανεργίας σε ορισμένες χώρες μπορεί να οδηγήσουν σε υψηλότερο αριθμό γυναικών επιχειρηματιών κυρίως από ανάγκη επιβίωσης (Minniti, M. et al, 2004)⁹. Από την άλλη πλευρά, στις χώρες με καλύτερη οικονομία οι λόγοι έναρξης επιχειρηματικής δραστηριότητας είναι διαφορετικοί (π.χ. προσωπική φιλοδοξία). Τέλος,

⁸ Barakat, S. (2011). The fairer sex and entrepreneurship. United Kingdom: Cambridge Judge Business School.

⁹ Minniti, M., Arenius, P. and Langowitz, N., *Global Entrepreneurship Monitor: 2004 Report on Women and Entrepreneurship*, Babson College and London Business School, 2005

οι εκτιμήσεις για την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στις αποφάσεις των γυναικών για ανάληψη επιχειρηματικής δραστηριότητας. Αυτές οι σκέψεις αρχίζουν να εξαφανίζονται σταδιακά καθώς αυξάνονται οι οικονομίες και κοινωνίες όπου η ευθύνη για τη φροντίδα των παιδιών ανήκει και στους δύο γονείς. Η εγκατάλειψη συνεπώς παλαιότερων μοντέλων οικογένειας οδηγεί σε πιο ελεύθερες επιλογές σταδιοδρομίας για τις γυναίκες και κατά συνέπεια επηρεάζει θετικά την τάση τους στο να δημιουργήσουν μία δική τους επιχείρηση. Ωστόσο, η παγκόσμια κρίση συμβάλλει στην ενίσχυση των ανισοτήτων μεταξύ των φύλων και αυξάνει το μερίδιο των γυναικών που συμμετέχουν σε μορφές αμειβόμενης εργασίας. Κυρίως παράγοντας που συμβάλει σε αυτό είναι οι περικοπές των δημόσιων δαπανών για παιδική και οικογενειακή φροντίδα, μεταφέροντας την ευθύνη για τη φροντίδα από την κοινωνία στην νοικοκυρά, δηλαδή κυρίως στη γυναίκα¹⁰.

➤ **Κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες**

Ενώ αποδοχή της σημασίας της γυναικείας επιχειρηματικότητας στην οικονομική ανάπτυξη γίνεται ολοένα και πιο έντονη, υπάρχει ωστόσο ένα ευρύτερο πλαίσιο που πρέπει να ληφθεί υπόψη. Τα στερεότυπα, οι «παραδοσιακές» οικογενειακές αντιλήψεις, καθώς και η επικράτηση των ανδρικών επιχειρηματικών μοντέλων συνεχίζουν να έχουν ισχυρό περιοριστικό αντίκτυπο στις γυναικείες επιλογές σταδιοδρομίας και στην αποτελεσματικότητά τους να ασχοληθούν με επιχειρηματικές δραστηριότητες. Τα κορίτσια μεγαλώνουν και διδάσκονται να κάνουν επιλογές σταδιοδρομίας που είναι συχνά είναι συνδεδεμένοι με γυναίκες. Ενθαρρύνονται να γίνουν δασκάλες, νοσοκόμες, κοινωνικοί λειτουργοί κτλ.. Επιπλέον, η θέση των γυναικών μπορεί να επηρεαστεί από κοινωνικούς, πολιτιστικούς ή θρησκευτικούς παράγοντες σε μία κοινωνία. Η ισότητα των φύλων μπορεί συχνά να υπάρχει μόνο στο επίπεδο των νομικών διατάξεων ή των δηλώσεων των μέσων ενημέρωσης λόγω της αδύναμης εφαρμογής πολιτικών αντιλήψεων για ορισμένες ομάδες πληθυσμού, όπως γυναίκες, νέοι, ηλικιωμένοι, εθνικές μειονότητες ή άλλες ομάδες¹¹.

¹⁰ European Women's Lobby, The price of austerity – The impact on women's rights and gender equality in Europe, EWL, 2012

¹¹ Παγκόσμια Τράπεζα και Διεθνής Χρηματοοικονομική Εταιρεία, *Γυναίκες, Επιχειρήσεις και Νόμος 2012: Άρση των εμποδίων οικονομικής ένταξης*, 2011

2.2. Κατευθυντήριες γραμμές σχεδιασμού ή επανασχεδιασμού του επαγγελματικού προσανατολισμού που αποσκοπεί στην προώθηση της γυναικείας επιχειρηματικότητας και στην υιοθέτηση της καινοτομίας

Η έναρξη και η ανάπτυξη μιας επιχειρηματικής δραστηριότητας από γυναίκες καταλήγει να αποτελεί ένα εξαιρετικά δύσκολο εγχείρημα. Η κάθε γυναίκα επιχειρηματίας και εν δυνάμει επιχειρηματίας καλείται τόσο να ανταπεξέλθει στις κοινωνικές και οικογενειακές της υποχρεώσεις και να εξισορροπήσει την επαγγελματική και προσωπική της ζωή όσο και να επιβιώσει μέσα σε ένα περιβάλλον που χαρακτηρίζεται ακόμα και σήμερα από στερεότυπα, έμφυλες διακρίσεις, προκαταλήψεις και ανισότητες μεταξύ των δύο φύλων στην αγορά εργασίας, στην κατάρτιση – επαγγελματικό προσανατολισμό, στις επιχειρηματικές ευκαιρίες και χρηματοδότηση. Στα παραπάνω, προστίθενται οι επιπλέον προκλήσεις και αβεβαιότητες που προκαλούν οι συνεχώς μεταβαλλόμενες κοινωνικό-οικονομικό-τεχνολογικές συνθήκες που επηρεάζουν περεταίρω την ένταξη ή επανένταξη των γυναικών στην αγορά εργασίας και το επιχειρείν.

Από την άλλη μεριά, έχει παρατηρηθεί πως οι γυναίκες επιχειρηματίες δημιουργούν αξία για τις κοινωνίες τους με πολλούς τρόπους. Όταν οι γυναίκες αυτό-απασχολούνται, δημιουργούν μια πηγή εισοδήματος για τις ίδιες και τις οικογένειές τους, με τη συμμετοχή τρίτων στο δίκτυο αξίας που επωφελείται από την εργασία τους. Οι γυναίκες που προσπαθούν να αναπτυχθούν και να προσλάβουν άλλους, δημιουργούν θέσεις εργασίας στις κοινότητές τους αλλά και πέρα από αυτές ενώ η διεθνοποίηση των γυναικείων επιχειρήσεων συμβάλλει στην παγκόσμια ανταγωνιστικότητα της οικονομίας.

Μετά από την παραπάνω ανασκόπηση και ανάλυση που έγινε στο πλαίσιο της ενότητας 2.1 και αφού έχουμε αναγνωρίσει πλέον όλους του παράγοντες (οι εκπαιδευτικές και επαγγελματικές επιλογές των γυναικών, τα νέα περιβάλλοντα και οι νέες μορφές μάθησης καθώς και τα νέα δεδομένα στην απασχόληση) που επηρεάζουν τον επαγγελματικό προσανατολισμό των γυναικών προς το επιχειρείν και την καινοτομία, είτε πρόκειται α) για την ένταξη των γυναικών στην αγορά εργασίας, β) την επανένταξη των νέων γυναικών στην απασχόληση, γ) στη διατήρηση της θέσεως απασχόλησης μίας γυναίκας εργαζομένης ή ακόμα και δ) σε μία ενδεχόμενη μετακίνηση ή αλλαγή θέσης μίας εργαζόμενης σε ένα διαφορετικό περιβάλλον από το ήδη υφιστάμενο, γίνεται αντιληπτό πως υπάρχουν πολλοί

τρόποι σχεδιασμού ή επανασχεδιασμού του επαγγελματικού προσανατολισμού προκειμένου να προωθηθεί η γυναικεία επιχειρηματικότητα και η υιοθέτηση της καινοτομίας από γυναίκες.

Στη συνέχεια, παρουσιάζονται προτεινόμενες κατευθυντήριες γραμμές οι οποίες επιδιώκεται να συμβάλλουν στον σχεδιασμό ή επανασχεδιασμό του επαγγελματικού προσανατολισμού για (εν δυνάμει) γυναίκες επιχειρηματίες από (κυρίως) την Ελλάδα και την Ιταλία προκειμένου να προωθηθεί η γυναικεία επιχειρηματικότητα και η υιοθέτηση της καινοτομίας. Οι προτεινόμενες κατευθυντήριες γραμμές προσδίδουν προστιθέμενη αξία, έναντι της υφιστάμενης, προσέγγισης του επαγγελματικού προσανατολισμού και περιλαμβάνουν:

1. **Δημιουργία και ενίσχυση της υφιστάμενης ανοικτής πρόσβασης των γυναικών σε δωρεάν ή χαμηλού κόστους εξατομικευμένου mentoring και coaching:** Για την επαγγελματική ενδυνάμωση των γυναικών σε όλα τα στάδια της ζωής τους, προτείνεται η δημιουργία και ενίσχυση της υφιστάμενης ανοικτής πρόσβασης των γυναικών σε δωρεάν ή χαμηλού κόστους εξατομικευμένου mentoring και coaching σε τοπικό/περιφερειακό επίπεδο. Το mentoring και coaching προτείνεται να γίνεται με την εμπλοκή γυναικών μεντόρων/καθοδηγητών (εθελοντών) οι οποίες μπορούν να βοηθούν νέες γυναίκες, άνεργες γυναίκες, νέες επιχειρηματίες που ξεκινούν τα πρώτα βήματά τους στο επιχειρείν, γυναίκες επιχειρηματίες που επιθυμούν να γίνουν καλύτερες ή και γυναίκες που επιθυμούν να αλλάξουν τον επαγγελματικό τους προσανατολισμό, εργαζόμενες σε ανδροκρατούμενα επαγγέλματα, ΑΜΕΑ και (οι λεγόμενες ως mentees) αναφορικά με τους επαγγελματικούς προβληματισμούς, επαγγελματικούς στόχους και επαγγελματικό προσανατολισμό καθώς και με το σχεδιασμό του εξατομικευμένου πλάνου σταδιοδρομίας (career path) αλλά και αναφορικά με τους επιχειρησιακούς προβληματισμούς, επιχειρησιακούς στόχους, στρατηγικό (ανά) σχεδιασμό καθώς και με το σχεδιασμό του επιχειρηματικού σχεδίου (business plan), την οργάνωση/αναδιοργάνωση της λειτουργίας της επιχείρησης και την προσέλκυση (πρώτων) χρηματοδοτήσεων και πελατών κα μέσω συνεδριών (με φυσική παρουσία είτε μέσω online πλατφορμών),
2. **Δημιουργία και ενίσχυση της υφιστάμενης ανοικτής πρόσβασης των γυναικών σε δωρεάν ή χαμηλού κόστους εξειδικευμένων προγραμμάτων κατάρτισης σε τοπικό/περιφερειακό επίπεδο:** Για την ενίσχυση της κατάρτισης των γυναικών

προκειμένου να αποκτήσουν τις απαραίτητες επιχειρηματικές δεξιότητες και ικανότητες που σχετίζονται με την γυναικεία επιχειρηματικότητα και καινοτομία, προτείνεται η δημιουργία εξειδικευμένων προγραμμάτων κατάρτισης σε περιφερειακό επίπεδο προσαρμοσμένων στις ικανότητες και δεξιότητες που λείπουν από τις νέες γυναίκες/γυναίκες επιχειρηματίες. Η δημιουργία των προγραμμάτων αυτών, προτείνεται να υλοποιηθούν από αναγνωρισμένα και εξειδικευμένα Πανεπιστήμια και φορείς που δραστηριοποιούνται σε θέματα επιχειρηματικότητας, εκπαίδευσης και καινοτομίας, από Ελλάδα και Εξωτερικό, μέσα από σεμινάρια, webinars, εκπαιδευτικό υλικό, προκειμένου οι γυναίκες επιχειρηματίες και οι εν δυνάμει γυναίκες επιχειρηματίες να μπορούν να διαχειριστούν με αποτελεσματικό τρόπο τη σταδιοδρομία και τον επαγγελματικό τους προσανατολισμό, λαμβάνοντας αποφάσεις για τις επαγγελματικές και εκπαιδευτικές τους επιλογές και να έχουν τη δυνατότητα να αναπτύξουν και καθορίσουν το δικό τους πλάνο σταδιοδρομίας (career path) και επιχειρηματικό σχέδιο (business plan). Ενδεικτικά, για την Ελλάδα προτείνονται τα παρακάτω θέματα κατάρτισης γυναικών: soft skills (επικοινωνία, ηγεσία, riching), επιχειρησιακή στρατηγική, σχεδιασμός επιχειρηματικού σχεδίου, καινοτομία, διαπραγματεύσεις, μάρκετινγκ, δικτύωση, ψηφιακές δεξιότητες, ψυχολογική ενδυνάμωση (π.χ. αυτοπεποίθηση, εναρμόνιση της οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής), νομικό – θεσμικό πλαίσιο γυναικείας επιχειρηματικότητας κα.,

3. **Ενίσχυση της ανοικτής πρόσβασης των γυναικών σε υφιστάμενες δομές συμβουλευτικής, επιχειρηματικότητας, απασχόλησης και καινοτομίας:** Για την ενίσχυση της απασχόλησης των γυναικών, της γυναικείας επιχειρηματικότητας και της υιοθέτησης της καινοτομίας από γυναίκες στην Ελλάδα και την Ιταλία, προτείνεται η ενίσχυση της ανοικτής πρόσβασης των γυναικών σε δομές (Κέντρα, Κόμβοι (Hub), Θερμοκοιτίδες κα.) που παρέχουν υπηρεσίες ενημέρωσης, συμβουλευτικής, επαγγελματικού προσανατολισμού, επιχειρηματικότητας και καινοτομίας. Με αυτό τον τρόπο, άντρες και γυναίκες, έχουν ίσες ευκαιρίες και πρόσβαση σε θέματα που αφορούν το επιχειρείν, την κατάρτιση και την καινοτομία.
4. **Αύξηση της χρηματοδότησης ή ανακατανομή προϋπολογισμού στο πεδίο του της συμβουλευτικής σταδιοδρομίας και επαγγελματικού προσανατολισμού**

των γυναικών: Για την ενίσχυση της απασχόλησης των γυναικών, της γυναικείας επιχειρηματικότητας και της υιοθέτησης της καινοτομίας από γυναίκες στην Ελλάδα και την Ιταλία με μακροπρόθεσμα αποτελέσματα, προτείνεται μικρή αύξηση του προϋπολογισμού στο πεδίο της συμβουλευτικής σταδιοδρομίας και του επαγγελματικού προσανατολισμού σε Ευρωπαϊκό, Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο ή ανακατανομή του ήδη υφιστάμενου προϋπολογισμού, δεδομένης της οικονομικής δυσχέρειας της χώρας, προς την κατεύθυνση αυτή. Η αύξηση της χρηματοδότησης ή η ανακατανομή του υφιστάμενου προϋπολογισμού προτείνεται να πραγματοποιηθεί α) σε όλους τους φορείς, οργανισμούς, δημόσιους και ιδιωτικούς αλλά και ΜΚΟ, που απαρτίζονται από δομές και υπηρεσίες που δραστηριοποιούνται σε Τοπικό/Περιφερειακό επίπεδο στο πεδίο της εκπαίδευσης/κατάρτισης, αγωγής σταδιοδρομίας, συμβουλευτικής σταδιοδρομίας και του επαγγελματικού προσανατολισμού, ιδίως των γυναικών, αλλά και στο πεδίο της ισότητας των φύλων στην απασχόληση, της ανεργίας κα.. Με την αύξηση της χρηματοδότησης ή η ανακατανομή του υφιστάμενου προϋπολογισμού προς τους φορείς αυτούς επιδιώκεται η ενεργοποίηση, η (οικονομική) ενίσχυση και η ενθάρρυνση όλων των εμπλεκόμενων να σχεδιάζουν και να υλοποιούν εξειδικευμένα προγράμματα, υπηρεσίες, πρωτοβουλίες και δράσεις προς την στήριξη της γυναικείας επιχειρηματικότητας και την επαγγελματική ενδυνάμωση των γυναικών. Επιπρόσθετα, η αύξηση της χρηματοδότησης ή η ανακατανομή του υφιστάμενου προϋπολογισμού προτείνεται να πραγματοποιηθεί και β) σε όλες τις γυναίκες σε Εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο (άνεργες, αυτοαπασχολούμενες, επιχειρηματίες, νέες κα) που δραστηριοποιούνται ή επιθυμούν να δραστηριοποιηθούν στην γυναικεία επιχειρηματικότητα και καινοτομία ή επιθυμούν να αλλάξουν τον επαγγελματικό τους προσανατολισμό ή να βελτιώσουν τις δεξιότητές τους,

- 5. Προώθηση και Ενίσχυση συνεργασιών ανάμεσα σε δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς:** Η προώθηση και η ενίσχυση συνεργασιών μεταξύ φορέων (δημόσιων και ιδιωτικών) που δραστηριοποιούνται ή εμπλέκονται ενεργά με τα συστήματα της εκπαίδευσης, της κατάρτισης, της απασχόλησης, της συμβουλευτικής και της επιχειρηματικότητας σε (κυρίως) Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ιταλία (Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης,

Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΕΟΠΠΕΠ), Περιφερειακές Ενότητες, Δήμοι, Σχολεία, Επαγγελματικές Σχολές (ΕΠΑΣ), Κέντρα Δια Βίου Μάθησης, ΔΙΕΚ, ΙΙΕΚ, ΜΚΟ, Επιμελητήρια, Δίκτυα, ΒΙC (εθνικός σύνδεσμος που προωθεί την επιχειρηματικότητα στην ιταλική επικράτεια) κ.λπ.), δύναται να συμβάλει σε σημαντικό βαθμό α) στην επανεκπαίδευση, την κατάρτιση και την επανακατάρτιση (reskilling) των γυναικών προκειμένου να αποκτήσουν ή/και να αναπτύξουν περαιτέρω δεξιότητες και ικανότητες που θεωρούνται απαραίτητες για την ένταξη ή την επανένταξη των γυναικών στην αγορά εργασίας, β) στην ενημέρωσή τους σε ζητήματα συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού σε σχέση με τον επανασχεδιασμό της επαγγελματικής τους διαδρομής μέσω εναλλακτικών διαδρομών μάθησης και επαγγελματικών δυνατοτήτων και την ενημέρωσή τους σε ζητήματα επιχειρηματικότητας, γ) στην αύξηση της απασχολησιμότητάς τους, ως απώτερο και επιθυμητό στόχο της συντριπτικής πλειοψηφίας των γυναικών στην Ελλάδα και την αύξηση του αριθμού των γυναικείων επιχειρήσεων και των γυναικών σε θέσεις διοίκησης και λήψης αποφάσεων και δ) στην δικτύωσή τους και γενικότερα στην ενδυνάμωση της γυναικείας επιχειρηματικότητας και ανταλλαγή εμπειριών με απώτερο σκοπό την αύξηση της εξωστρέφειας και αναγνωσιμότητάς τους.

6. **Δημιουργία τοπικών/ περιφερειακών/ διασυνοριακών Δικτύων/ Κέντρων/ Κόμβων υποστήριξης και ενδυνάμωσης της γυναικείας επιχειρηματικότητας:** Στο πλαίσιο ενεργοποίησης της τοπικής κοινωνίας για την ενεργοποίηση των γυναικών ως προς τις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές επιλογές και διαδρομές που υπάρχουν με στόχο την ενίσχυση της απασχολησιμότητάς τους και της γυναικείας επιχειρηματικότητας, προτείνεται η δημιουργία ισχυρών τοπικών δικτύων (Δίκτυα/Συνεργατικοί σχηματισμοί/Clusters/Κέντρα), στα οποία θα εμπλέκονται δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς της περιφερειακής και τοπικής κοινότητας, κοινωνικοί εταίροι, η εκπαιδευτική κοινότητα, υπηρεσίες συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού καθώς και τα Κέντρα Προώθησης της Απασχόλησης του ΟΑΕΔ, ΜΚΟ κα. Η δημιουργία τέτοιων Κέντρων θα συμβάλει α) στην ενδυνάμωση των γυναικών, β) στην καθοδήγηση για τα πρώτα και επόμενα βήματα στο επιχειρείν, γ) στην συμβουλευτική για τη σωστή σύσταση, λειτουργία και ανάπτυξη της επιχείρησης, δ) επανένταξη στην

αγορά εργασίας, ε) διαχείριση δυσκολιών νεοσύστατης επιχείρησης, στ) εκπαίδευση σε θέματα επιχειρηματικότητας, ζ) καλλιέργεια επιχειρηματικών δεξιοτήτων, η) πρόσβαση σε κεφάλαια και χρηματοδότηση, θ) δικτύωση.

7. **Δημιουργία τοπικών/ περιφερειακών Θερμοκοιτίδων (Incubators), Επιταχυντές (Accelerators), Living Labs και άλλες πρωτοβουλίες και προγράμματα υποστήριξης και ενδυνάμωσης των γυναικών προς το επιχειρείν και την καινοτομία:** Η δημιουργία εξειδικευμένων προγραμμάτων συμβουλευτικής και εκπαίδευσης και πρωτοβουλιών υποστήριξης και ενδυνάμωσης της γυναικείας επιχειρηματικότητας και καινοτομίας όπως είναι οι Θερμοκοιτίδες, οι Επιταχυντές κα. δύναται να συμβάλει σε σημαντικό βαθμό α) στην επιμόρφωση και την κατάρτιση ή/και την επανα-κατάρτιση (reskilling) των γυναικών επιχειρηματιών προκειμένου να αποκτήσουν ή/και να αναπτύξουν περαιτέρω επιχειρηματικές δεξιότητες και ικανότητες που σχετίζονται με την καλλιέργεια της επιχειρηματικής συνείδησης και κουλτούρας, τον σχεδιασμό επιχειρηματικού πλάνου και την ανάληψη πρωτοβουλιών για επιχειρηματική δράση, β) στην καθοδήγηση και ενημέρωσή τους σε νομικά και θεσμικά ζητήματα επιχειρηματικότητας, γ) στην αύξηση του αριθμού των γυναικείων επιχειρήσεων, δ) στην υποστήριξη των γυναικείων επιχειρήσεων στα πρώτα τους βήματα με παροχή χώρου φιλοξενίας και στην κάλυψη μέρους των λειτουργικών εξόδων τους (γραφεία, εξοπλισμός κα) και ε) στην δικτύωση των επιχειρήσεών τους με απώτερο σκοπό την εύρεση/διερεύνηση πελατολογίου, επενδυτών, χρηματοδότησης κα. Τα προγράμματα αυτά, συνήθως είναι πρωτοβουλίες που προκύπτουν μέσα από τη συνεργασία εμπλεκομένων φορέων της 4ής Έλικας Καινοτομίας (4Helix): Δημόσιοι φορείς (public authorities) όπως Δήμοι, Περιφέρειες κα, Βιομηχανία (Industry), Ακαδημαϊκοί/Ερευνητικοί φορείς/Φορείς Τεχνολογίας (academia) όπως Πανεπιστήμια, Τεχνολογικά Πάρκα κα. και Πολίτες όπως ΜΚΟ, Σύλλογοι, Σύνδεσμοι κα.
8. **Υλοποίηση Δράσεων ευαισθητοποίησης και έγκυρης ενημέρωσης γυναικών για τον επαγγελματικό προσανατολισμό, την γυναικεία επιχειρηματικότητα και καινοτομία σε τοπικό/περιφερειακό επίπεδο:** Για την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού των γυναικών και τη διευκόλυνση της πρόσβασής τους στην αγορά εργασίας αλλά και στην επιχειρηματικότητα και καινοτομία, προτείνεται ο σχεδιασμός μίας ολοκληρωμένης καμπάνιας ενημέρωσης,

ευαισθητοποίησης και ενεργοποίησης των γυναικών μέσα από μία σειρά εργαλείων όπως: διοργάνωση εκδηλώσεων ενημέρωσης, διοργάνωση διαγωνισμών, παραγωγή ενημερωτικού υλικού, δημιουργία one-stop-shop online πλατφόρμας κα. Η πλατφόρμα που, σε περιφερειακό επίπεδο θα επιτρέπει στις γυναίκες να διασυνδέονται τόσο με φορείς και υπηρεσίες που σχετίζονται με την συμβουλευτική σταδιοδρομίας και την ενίσχυση της απασχολησιμότητας, επιχειρηματικότητας και καινοτομίας των γυναικών όσο και με άλλες γυναίκες που αποτελούν «καλές πρακτικές». Επίσης, θα περιλαμβάνει online έγκυρη ενημέρωση για τις γυναίκες με διαδρομές επαγγελματικής κατάρτισης και απασχόλησης, την εύρεση εργασίας, τις δυνατότητες και ευκαιρίες επιχειρηματικότητας, την προβολή θετικών γυναικείων προτύπων καθώς και εναλλακτικών διαδρομών επιχειρηματικότητας και καινοτομίας, νομοθετικών και θεσμικών πλαισίων κλπ. από έγκυρες πηγές (όπως Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων/Γενική Γραμματεία Διά Βίου Μάθησης, Ίδρυμα Νεολαίας και Διά Βίου Μάθησης, Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων κα). Η πλατφόρμα, θα μπορούσε να αποτελέσει ένα βασικό εργαλείο και μέσο ενημέρωσης, επικοινωνίας, κατάρτισης, ενδυνάμωσης και δικτύωσης των γυναικών σε περιφερειακό επίπεδο συμβάλλοντας κατ' επέκταση και στην κοινωνική ενσωμάτωση και ενδυνάμωση των γυναικών. Η πλατφόρμα προτείνεται να δρα συμπληρωματικά με δράσεις όπως εκδηλώσεις ενημέρωσης, προωθητικό υλικό, social media, Women Career Days, Women Shadowing Weeks κα. που πραγματοποιούνται σε περιφερειακό και ευρωπαϊκό επίπεδο,

9. **Διεξαγωγή Ερευνών με σκοπό τον εντοπισμό, καταγραφή και χαρτογράφηση των αναγκών και ελλείψεων των γυναικών σε θέματα εκπαίδευσης, επαγγελματικής κατάρτισης, υποστήριξης και καθοδήγησης για το επιχειρείν καθώς και των παραγόντων που στέκονται εμπόδιο στην επαγγελματική ανάπτυξη των γυναικών:** Για το σχεδιασμό μελλοντικών στρατηγικών, δράσεων, πρωτοβουλιών αλλά και νομοθετικού και θεσμικού πλαισίου και πολιτικών που θα βασίζονται σε συγκεκριμένες μετρήσεις και στις πραγματικές ανάγκες και ελλείψεις των γυναικών, προτείνεται η συλλογή των απαραίτητων ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων και πληροφοριών, που έχει παρατηρηθεί πως λείπουν σε θέματα εκπαίδευσης, επαγγελματικής κατάρτισης, υποστήριξης και καθοδήγησης

για το επιχειρείν καθώς και των παραγόντων που στέκονται εμπόδιο στην επαγγελματική ανάπτυξη των γυναικών,

10. **Υλοποίηση δράσεων ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης όλων των φορέων και ευρύτερου κοινού σε θέματα γυναικείας επιχειρηματικότητας:** Για τη δημιουργία δυναμικών κοινοτήτων, οικοσυστημάτων και μηχανισμών που, σε Περιφερειακό και Ευρωπαϊκό επίπεδο, επιτρέπουν και προωθούν τη γυναικεία επιχειρηματικότητα και καινοτομία και συμβάλλουν στην εξάλειψη των έμφυλων διακρίσεων και των στερεοτύπων στην εργασία και στην ισότιμη συμμετοχή αντρών και γυναικών στην παραγωγική διαδικασία, προς όφελος όλων και της κοινωνίας και οικονομίας, προτείνεται η υλοποίηση δράσεων ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης όλων των φορέων και ευρύτερου κοινού όπως: ο διάλογος, οι εκδηλώσεις, το προωθητικό υλικό, τα podcasts κα. Ενδεικτικά θέματα προς συζήτηση/προώθηση αφορούν: η σημασία της γυναικείας επιχειρηματικότητας και γενικότερα του γυναικείου επιχειρείν στην οικονομία και κοινωνία, προβολή θετικών γυναικείων προτύπων και καλών πρακτικών από το εξωτερικό, ανταλλαγή απόψεων, προτάσεις για τη δημιουργία ενός ισότιμου περιβάλλοντος για όλες και όλους, τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες (εν δυνάμει) επιχειρηματίες και προτάσεις για την εξάλειψη των εμποδίων αυτών, ανάγκες των γυναικών, προτάσεις για την αντιμετώπιση των στερεοτύπων γύρω από την εργασία κα.

3. Στοχευμένες δράσεις στα πεδία της εκπαίδευσης, της κατάρτισης, της ΔΒΜ, της επιχειρηματικότητας και της απασχόλησης και γενικότερα της ανάπτυξης δεξιοτήτων.

3.1. Δυνατότητες εκπαίδευσης και επιμόρφωσης γυναικών

Οι «βασικές ικανότητες για τη διά βίου μάθηση» παρουσιάζουν την απάντηση στις ταχέως μεταβαλλόμενες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες, καθώς και στην παγκόσμια πρόκληση για **ανάπτυξη καινοτόμου και ανταγωνιστικού ανθρώπινου κεφαλαίου**, κάτι που ισχύει εξίσου για τους άνδρες και τις γυναίκες. Η επιχειρηματικότητα ως επιλογή σταδιοδρομίας σημαίνει μεν ανάληψη κινδύνων αλλά προσφέρει σημαντική ελευθερία στη λήψη αποφάσεων. Οι επιχειρηματίες χρειάζονται **«αυτο-αποτελεσματικότητα»**, **«self-confidence»**, και **«επιχειρηματικό πνεύμα (mindset)»**. Ο σωστός συνδυασμός γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων συμπεριφοράς παρέχουν μια σταθερή βάση για ευέλικτη και προσαρμόσιμη αυτοπραγματοποίηση και όλα αυτά μαζί κάνουν επιτυχημένους επιχειρηματίες (Αναστασόπουλος, 2009)¹².

Δεξιότητες όπως **δεξιότητες παρουσιάσεων (presentation skills)** και **δεξιότητες επιχειρηματικού σχεδιασμού (business planning)** είναι δεξιότητες που έχουν παρατηρηθεί πως δεν κατέχουν μεγάλο μέρος των γυναικών επιχειρηματιών και που κρίνονται απαραίτητες για να είναι **‘investment ready’** ούτως ώστε να διαπραγματεύονται με επιτυχία και να λάβουν χρηματοδότηση για την επιχείρησή τους από business angels, private investors, venture capital funds κλπ.

Επίσης, η επιχειρηματική εκπαίδευση συμβάλλει στην **καταπολέμηση της φυλετικής ανισότητας**. Το σημαντικό είναι να προσελκύσουμε όσο το δυνατό περισσότερες γυναίκες να συμμετάσχουν σε **υφιστάμενα εκπαιδευτικά προγράμματα επιχειρηματικότητας και άλλα επιμορφωτικά προγράμματα** ακόμα και από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Τέλος, **mentoring και coaching** μπορεί να βοηθήσει τις γυναίκες στην έναρξη και διαχείριση γυναικείων επιχειρήσεων καθώς και να εξισορροπήσουν την επαγγελματική και προσωπική/οικογενειακή τους ζωή. Οι δράσεις **mentoring και υποστήριξης δικτύων**, ειδικά σε τοπικό επίπεδο, είναι επίσης ζωτικής σημασίας για την ενίσχυση της στάσης των

¹² Γυναικεία επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα, Γ.Αναστασόπουλος, 2009

γυναικών ως προς την επιχειρηματική ηγεσία και τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων. Ορισμένες φορές, επιτυχημένες πολιτικές προώθησης και προγράμματα μπορούν να αυξήσουν την ευαισθητοποίηση των γυναικών για την επιχειρηματικότητα ανεξάρτητα από την οικονομική πορεία μιας χώρας, δίνοντας τους πρότυπα και δυνατότητες δικτύωσης (Minniti, M., et all, 2005)¹³.

Αναφορικά με τις εξελίξεις στις νέες τεχνολογίες και την καινοτομίας, με σκοπό οι γυναίκες επιχειρηματίες να είναι πιο έτοιμες, θα πρέπει να ενημερωθούν κατάλληλα σε θέματα τεχνολογίας, επιστημών και μηχανολογίας δεδομένου του γεγονότος πως έχει παρατηρηθεί πως μικρός αριθμός **high-tech γυναικείων επιχειρήσεων** χρηματοδοτούνται από VCs οι οποίοι προτιμούν να χρηματοδοτούν άντρες (Γιδαράκου¹⁴).

3.2.Στοχευμένες δράσεις στα πεδία της εκπαίδευσης, της κατάρτισης, της ΔΒΜ, της επιχειρηματικότητας και της απασχόλησης και γενικότερα της ανάπτυξης δεξιοτήτων των γυναικών

Με βάση την παραπάνω ανάλυση και τις προτεινόμενες κατευθύνσεις σχεδιασμού του επαγγελματικού προσανατολισμού των γυναικών προς το επιχειρείν, προτείνονται οι εξής στοχευμένες δράσεις στα πεδία της εκπαίδευσης, της κατάρτισης, της ΔΒΜ, της επιχειρηματικότητας και της απασχόλησης και γενικότερα της ανάπτυξης δεξιοτήτων:

- 1) Διασφάλιση ότι η **εκπαίδευση**, και ειδικότερα η καθοδήγηση σταδιοδρομίας - επαγγελματικός προσανατολισμός **που έχουν ιδιαιτερότητες ως προς το φύλο** και ειδικότερα τη σχέση του με το επιχειρείν, καθίσταται σημαντικά ως στόχος της εκπαιδευτικής πολιτικής. Κατά συνέπεια, η επιχειρηματική μάθηση θα πρέπει να ξεκινά νωρίς με στόχο την ανάπτυξη των δεξιοτήτων επιχειρηματικότητας των αγοριών και κοριτσιών προσαρμοσμένη στις ιδιαίτερες ανάγκες του εκάστοτε φύλου.
- 2) Οι βασικές δεξιότητες επιχειρηματικότητας, νέων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, χρήση ΤΠΕ κα πρέπει να ενσωματωθούν στα **προγράμματα σπουδών όλων των βαθμίδων τυπικής αλλά και άτυπης εκπαίδευσης** συμπεριλαμβανομένης της δια βίου μάθησης τα οποία κρίνεται απαραίτητο να παράσχουν κίνητρα για να εξασφαλίσουν μια πιο ισορροπημένη εκπροσώπηση γυναικών και ανδρών στον τομέα των επιχειρήσεων και

¹³ Minniti, M., Arenius, P. and Langowitz, N., *Global Entrepreneurship Monitor: 2004 Report on Women and Entrepreneurship*, Babson College and London Business School, 2005, p. 15

¹⁴ 'Γυναικεία επιχειρηματικότητα και τοπική ανάπτυξη', Ισαβέλλα Γιδαράκου

να ενισχύσουν αυτήν την εκπροσώπηση καθιστώντας τις γυναίκες πιο ενημερωμένες για τα πλεονεκτήματα της επιχειρηματικής κατάρτισης.

3) Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στην ανάπτυξη **δεξιοτήτων ηγεσίας** εξίσου σε αγόρια και κορίτσια από τις πρώιμες φάσεις της εκπαίδευσης, καθώς και στη διεύρυνση της εκπαίδευσης τους **σε τομείς στα πεδία της επιστήμης, των οικονομικών και σε κερδοφόρους τομείς υψηλής ανάπτυξης, όπως οι νέες τεχνολογίες, περιλαμβανομένης της πράσινης τεχνολογίας, του ψηφιακού περιβάλλοντος και της ΤΠ**, επιτρέποντας έτσι και στις γυναίκες να εισέλθουν τομείς υψηλής τεχνολογίας, μη ακολουθώντας στερεότυπα.

4) Η μάθηση πρέπει να παρέχει κοινές και ίσες ευκαιρίες, ανεξάρτητα από το φύλο των μαθητών, προκειμένου να μπορεί κάθε άτομο να απασχοληθεί αργότερα σε οποιοδήποτε αντικείμενο και είδος επιχειρηματικότητας και να επιτύχει σε οποιονδήποτε τομέα της οικονομίας λειτουργήσει η εν δυνάμει επιχείρησή του. Πρέπει να ληφθούν **μέτρα για να ξεπεραστούν οι παραδοσιακές, πολιτιστικές συμπεριφορές διάκρισης προς τις γυναίκες** σε επιχειρήσεις ή σε θέσεις ανώτατης διοίκησης. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με πολιτικές, προγράμματα εκπαίδευσης και προγράμματα ψυχολογικής υποστήριξης που να επικεντρώνονται στην **ανάπτυξη της αυτογνωσίας, αυτό εκτίμησης και αυτοπεποίθησης, αποφασιστικότητας**, διάθεσης ανάληψης κινδύνου όσον αφορά την έναρξη μιας επιχείρησης και των γυναικών επιχειρηματιών και στην προώθηση του ρόλου τους σε διαδικασίες διοίκησης επιχειρήσεων και συμμετοχής τους σε διοικητικά συμβούλια εταιρειών.

5) Η κατάρτιση γυναικών επιχειρηματιών πρέπει να συνδέεται με πτυχές **ευαισθησίας και ευαισθητοποίησης** αλλά αυτό δε σημαίνει ότι θα πρέπει η ανάπτυξη επιχειρηματικών δεξιοτήτων γυναικών και ανδρών να γίνεται ξεχωριστά. Μάλιστα, είναι ακριβώς τα μη διαχωρισμένα μαθησιακά περιβάλλοντα που επιτρέπουν τόσο στους άνδρες όσο και στις γυναίκες να επωφεληθούν από τη μκτική ομάδα και τη διαδραστική ομότιμη μάθηση.

6) Η έγκαιρη προβολή ιστοριών επιχειρηματικής επιτυχίας (**success stories**) και των δύο φύλων σε μαθητές είναι καθοριστική. Τα προγράμματα σπουδών και η πρακτική άσκηση κυριαρχούνται δυστυχώς αποκλειστικά από ανδρικά πρότυπα. Επιχειρηματικά μοντέλα που έχουν αναπτυχθεί από γυναίκες πρέπει να προβληθούν και να εισαχθούν σε όλα τα μαθήματα επιχειρηματικότητας σε κάθε επίπεδο του συστήματος εκπαίδευσης.

- 7) Οι γυναίκες επιχειρηματίες πρέπει να ενθαρρύνονται να **συνεργαστούν με τις τοπικές κοινότητες και οι μορφές εκπαίδευσης** να ενεργά συνδεδεμένες με τον επιχειρηματικό κόσμο μέσα από συνεργασίες και δομές (όπως πχ τα Γραφεία Διασύνδεσης και τα γραφεία πρακτικής άσκησης).
- 8) Πρέπει να αναπτυχθούν και να εφαρμοστούν καινοτόμα, ουδέτερα ως προς το φύλο εργαλεία μάθησης. Η χρήση της αφήγησης (**story telling**) είναι ένα εξαιρετικό παράδειγμα νέων προσεγγίσεων και ειδικότερα στην άτυπη μάθηση.
- 9) Η εκπαίδευση πρέπει να βασίζεται σε ενδεδειγμένη **ανάλυση των εκπαιδευτικών αναγκών**, τόσο πριν όσο και καθ' όλη τη διάρκεια συμμετοχής των γυναικών στην επιχείρηση. Η **ανάλυση των αναγκών κατάρτισης** αποτελεί πλέον κομβικό σημείο στην διερεύνηση πολιτικών ενίσχυσης της γυναικείας επιχειρηματικότητας, προκειμένου αυτές να δοκιμάζονται πιλοτικά με την ενεργό συμμετοχή των ενδιαφερόμενων φορέων και κοινωνικών εταίρων.
- 10) Οι ανάγκες εκπαίδευσης και κατάρτισης θα πρέπει να προσαρμόζονται ανάλογα με τις **ηλικιακές ανάγκες των γυναικών καταρτιζόμενων** (π.χ. ενηλίκων και ηλικιωμένων γυναικών) προκειμένου να μην αποθαρρύνονται από τη συμμετοχή τους στην δημιουργία και ανάπτυξη νέων επιχειρήσεων ακόμα και σε μεταγενέστερο στάδιο της σταδιοδρομίας τους.
- 11) Ο δημόσιος τομέας, ο ιδιωτικός τομέας καθώς και ΜΚΟ, τα πανεπιστήμια και τα σχολεία θα πρέπει να **συνεργάζονται** προκειμένου να θέσουν σε εφαρμογή περαιτέρω προγράμματα μαθητείας και μη τυπικής και άτυπης μάθησης, συμπεριλαμβανομένων προγραμμάτων που δίνουν τη δυνατότητα στους σπουδαστές να εκπονούν αναπτυξιακά σχέδια με βάση πραγματικές επιχειρηματικές ιδέες ήδη από νεαρή ηλικία και φυτώρια επιχειρήσεων που έχουν ως στόχο την ενίσχυση νέων επιχειρηματιών, με παράλληλη μάθηση, κατανόηση και εφαρμογή της νοοτροπίας των εργασιακών δικαιωμάτων.
- 12) Προτείνεται η δημιουργία **νέων προγραμμάτων που επιτρέπουν τη δια βίου κατάρτιση** των εργαζόμενων γυναικών και των γυναικών επιχειρηματιών, διασφαλίζοντας τη συνεχή τους επανεκπαίδευση και την ποιοτική επαγγελματική τους εξέλιξη.
- 13) Επιμόρφωση των γυναικών επιχειρηματιών θα πρέπει να καλύπτει θέματα σχετικά με **βασικά νομικά θέματα** που αφορούν τη σύσταση και τη διαχείριση μιας επιχείρησης, όπως, μεταξύ άλλων, οι νόμοι για την επιχειρηματικότητα, τη διανοητική ιδιοκτησία και

την προστασία των δεδομένων, οι κανόνες φορολογίας, το ηλεκτρονικό εμπόριο, και οι διαθέσιμες κρατικές ενισχύσεις, κλπ., καθώς και τις **νέες τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας, τη χρήση κοινωνικών δικτύων, το ηλεκτρονικό εμπόριο, τη δικτύωση, κ.ά.**

14) Η **καλλιέργεια του επιχειρηματικού πνεύματος** κρίνεται απαραίτητη. Απαραίτητη προϋπόθεση γι' αυτό αποτελούν η καλύτερη πρόσβαση των γυναικών στην πληροφόρηση, η πύκνωση των παρεμβάσεων επαγγελματικής κατάρτισης και η καλύτερη θεματική διάρθρωσή τους. Όπως έγινε φανερό η πληροφόρηση φτάνει δύσκολα στις γυναίκες. Θα πρέπει να σχεδιαστούν δίαυλοι διευκόλυνσης της διάχυσης της πληροφόρησης για προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης, χρηματοδοτικά προγράμματα κλπ., ενδεχομένως με εξατομικευμένες προσκλήσεις. Επίσης, τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης πρέπει να στηρίζονται σε καλά προετοιμασμένα και στοχευμένα εκπαιδευτικά πακέτα και να ενσωματώνουν γνώσεις συμβουλευτικής που να ενισχύουν το επιχειρηματικό πνεύμα, να βοηθούν τις εκπαιδευόμενες να αναγνωρίζουν μια επιχειρηματική ιδέα, να ξεπερνούν τη φυσική αντίσταση για αλλαγή, την επιφυλακτικότητα στην ανάληψη επιχειρηματικού κινδύνου

15) Βασικές γνώσεις τεχνικών προώθησης προϊόντων και υπηρεσιών, τεχνολογιών πληροφορικής, κανόνων φιλοξενίας, προβολής στο διαδίκτυο, ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών αποτελούν σημαντικά εκπαιδευτικά ζητήματα ενός προγράμματος κατάρτισης που στοχεύει στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας. Οι κεντρικοί φορείς αλλά και οι αναπτυξιακοί φορείς της περιφέρειας μπορούν να προσφέρουν προς αυτή την κατεύθυνση. Για να συμβεί όμως αυτό απαιτείται και η **ανάλογη στελέχωση των υπηρεσιών** με εξειδικευμένο προσωπικό και υποστηρικτικές υπηρεσίες, αλλά και η συνεργασία τους με κατάλληλους εκπαιδευτικούς φορείς για το σχεδιασμό των εκπαιδευτικών πακέτων.

4. Κατευθυντήριες γραμμές και μεθοδολογία ίδρυσης τοπικών δικτύων γυναικείας επιχειρηματικότητας

4.1. Κατευθυντήριες γραμμές – Καλές πρακτικές – Εργαλεία και Δίκτυα ενίσχυσης γυναικείας επιχειρηματικότητας στην Ευρώπη

Α) Δίκτυα Ενίσχυσης Επιχειρηματικότητας

Τα δίκτυα υποστήριξης και ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας αφορούν σύμπραξη φορέων με κοινούς στόχους και δράση παρέχοντας υπηρεσίες συμβουλευτικής, καθοδήγησης, ανάπτυξης, προώθησης, εκπαίδευσης, χρηματοδότησης και δικτύωσης. Τα δίκτυα επιχειρηματικότητας προωθούν την ίδια την επιχειρηματική δράση, καταγράφουν και αναλύουν υφιστάμενες καταστάσεις και διαμορφώνουν ανάλογα τα προγράμματα δράσης τους ώστε να παρέχουν τα κατάλληλα εργαλεία στους ωφελούμενους/ες. Επίσης τα οφέλη που αποκομίζουν οι ωφελούμενοι/ες των δικτύων επιχειρηματικότητας είναι¹⁵:

- κατανόηση της αυτό-απασχόλησης
- οργανωτικές ικανότητες
- επικοινωνιακές ικανότητες
- αυτοπεποίθηση
- ανάληψη ρίσκων
- αντιμετώπιση αντιξοοτήτων
- ικανότητες συνεργασίες
- θέσπιση στόχων και σωστή διαχείριση χρόνου
- δέσμευση στην εταιρική υπευθυνότητα
- καθοδήγηση για ίδρυση επιχειρήσεων
- χρηματοδότηση ή πρόσβαση σε χρηματοδοτικά εργαλεία

Ένα δίκτυο ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας, ειδικότερα της γυναικείας επιχειρηματικότητας, είναι επιτυχημένο όταν ανταποκρίνεται στους παρακάτω στόχους:

- Ενίσχυση, υποστήριξη, δικτύωση και προώθηση των νέων γυναικών – επιχειρηματιών, μέσα από την έρευνα και την πληροφόρηση, έτσι ώστε να μπορούν να πετύχουν τους επιχειρηματικούς τους στόχους

¹⁵ <https://www.womanitee.gr>

- Έρευνα και μελέτη όλων των θεμάτων του γυναικείου επιχειρείν (από τη δημιουργία μίας επιχείρησης και τη χρηματοδότησή της μέχρι την εκπαίδευση, τη συμβουλευτική και τη δικτύωση σε όλα τα επίπεδα)
- Παροχή συμβουλών και ηθικής υποστήριξης στις γυναίκες – επιχειρηματίες
- Οργάνωση εκπαιδευτικών σεμιναρίων και workshops
- Συνεργασία με κοινωνικούς, επαγγελματικούς και μη κυβερνητικούς οργανισμούς σε εθνικό, Ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, για ανταλλαγή πληροφοριών και προώθηση των συμφερόντων των νέων γυναικών – επιχειρηματιών.
- Συμμετοχή σε εθνικές και διεθνείς επιτροπές, συμβούλια, συνέδρια, συμπόσια, εκδηλώσεις κ.λπ.

B) Τα Χαρακτηριστικά της Δικτύωσης

Η Δικτύωση αποτελεί ένα σύστημα αρχών και ενεργειών, που βασίζεται σε νέες μορφές συλλογικής δράσης και παρέμβασης. Διαμορφώνει μια ευρύτερη δυναμική για την αντιμετώπιση των κοινωνικών και οικονομικών αναγκών της κοινωνίας, οι οποίες δεν καλύπτονται από ατομικές, ασυντόνιστες και αποσπασματικές δράσεις¹⁶. Με αυτήν την έννοια, η δικτύωση προϋποθέτει τη δημιουργία δεσμών μεταξύ ατόμων ή/και ομάδων, με στόχο την επίτευξη ποικίλων ωφελημάτων, τα οποία προκύπτουν από τη μεταξύ τους συνεργασία, καθώς και από τη δημιουργία οικονομιών κλίμακας. Επιπλέον, η δικτύωση επιτρέπει την από κοινού αντιμετώπιση του οικονομικού κόστους, με το οποίο κάθε ενδιαφερόμενος/-η θα επιβαρυνόταν μόνος/-η του/της. Επίσης, με τη δικτύωση μπορούν οι συνεργαζόμενοι να προωθήσουν αποτελεσματικότερα, είτε τις θέσεις τους είτε τα αιτήματά τους. Τέλος, η δικτύωση μπορεί να αναφέρεται τόσο στην άμεση συνεργασία ατόμων, ομάδων ή φορέων, όσο στην έμμεση επαφή, για παράδειγμα μέσω της ηλεκτρονικής τους διασύνδεσης.

Η δημιουργία ενός δικτύου προϋποθέτει καταρχήν ένα στρατηγικό σχεδιασμό, που αποτυπώνεται σε ένα δομημένο σχέδιο δράσεων δικτύωσης, το οποίο στοχεύει στην αξιοποίηση του συνόλου της εμπειρίας, της τεχνογνωσίας, των προϊόντων του κάθε φορέα ή ατόμου, έτσι ώστε να επιτευχθεί ο στόχος, για τον οποίο δημιουργείται το δίκτυο.

«Τα δίκτυα αποτελούν ευρύτερη μορφή συνεργασίας (από πλευράς συμμετεχόντων, όρων, αντικειμένου) σε σχέση με την εταιρική σχέση. Μπορεί να έχουν τυπική ή άτυπη μορφή και η

¹⁶ Κατσώρη, Κ. (2008). Εγχειρίδιο δικτύωσης, Αθήνα: Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας -ΚΕΘΙ, σ. 13.

βάση τους είναι το αμοιβαίο ενδιαφέρον των μελών τους. Πολλές φορές τα δίκτυα αποτελούν, μέσω των επαφών μεταξύ των συμμετεχόντων, ένα μέσο για την επικοινωνία, την ανάπτυξη στενότερων επαφών και εντέλει τη δημιουργία αισθήματος «μιας κοινότητας» στον πληθυσμό της περιοχής»¹⁷.

Η δημιουργία δικτύων κυρίως αποσκοπεί στα παρακάτω:

- Στο συντονισμό πολιτικών και δράσεων των φορέων και συντελεστών που δραστηριοποιούνται σε τοπικό επίπεδο, προκειμένου να αποφεύγεται ο κατακερματισμός πόρων και η διπλή εκτέλεση εργασιών ή παροχή υπηρεσιών.
- Στην επικοινωνία, ενημέρωση και διακίνηση πληροφοριών μεταξύ των μελών του δικτύου.
- Στην καλύτερη εκπροσώπηση και εμπλοκή στις διαδικασίες σχεδιασμού των «ανωτέρων» διοικητικών επιπέδων (περιφερειακό, εθνικό) και την άσκηση επιρροής σε φορείς λήψης αποφάσεων σε κεντρικό επίπεδο.

Σε ένα δίκτυο φορέων μπορούν να συμμετέχουν φορείς, οι οποίοι είτε δραστηριοποιούνται σε σχετικό αντικείμενο με το στόχο είτε δύνανται να συνεισφέρουν στο δίκτυο κερδίζοντας από τη συνεργασία.

Ενδεικτικά αναφέρονται οι ακόλουθοι φορείς:

- Τοπικές Αρχές
- Συλλογικοί Φορείς
- Επιχειρήσεις
- Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Μ.Κ.Ο.)
- Φορείς Κατάρτισης
- Δομές

Ειδικότερα ζητήματα σχετικά με τη δημιουργία του δικτύου που μας απασχολούν και μας προβληματίζουν είναι τα εξής:

- Το τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο, στο πλαίσιο του οποίου θα δημιουργηθεί το δίκτυο.
- Οι θεματικές ενότητες του δημιουργούμενου δικτύου.
- Ο αριθμός και η κατηγορία των εμπλεκόμενων φορέων.

¹⁷ Κατσώρη, Κ. (2008). Εγχειρίδιο δικτύωσης, Αθήνα: Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας -ΚΕΘΙ, σ. 13.

- Η εμπειρία και δράση του κάθε φορέα.
- Το όφελος του φορέα και η προσφορά του στο δίκτυο.
- Οι οικονομικοί πόροι.
- Η μεθοδολογία λειτουργίας.
- Ο χρόνος λειτουργίας (μόνιμη ή παροδική).
- Η εμπειρία στην καινοτομία και τα υπάρχοντα προϊόντα.
- Η νομική μορφή (τυπική, άτυπη).
- Ο ορισμός των διαδικασιών.
- Η διαμόρφωση των στόχων του δικτύου.
- Τα εργαλεία που θα χρησιμοποιηθούν.
- Οι δράσεις του δικτύου υπέρ του στόχου (ομάδες, προτάσεις).
- Η δημοσιότητα και διάχυση των αποτελεσμάτων.
- Οι αρχές λειτουργίας και οι δράσεις.
- Ο καταμερισμός εργασιών και η ανάθεση ρόλων.

Γ) Καλές Πρακτικές από Ελλάδα και Εξωτερικό

- **Το Δίκτυο Επιχειρηματικότητας Business Mentors – Δίκτυο Υποστήριξης της Γυναικείας Επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα** ¹⁸

Ο Σύνδεσμος Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος (Σ.Β.Β.Ε.), μέλος του Ευρωπαϊκού Δικτύου Υποστήριξης Επιχειρήσεων Enterprise Europe Network – Hellas, σε συνεργασία με τα μέλη του προγράμματος «Business Mentors» δημιούργησαν δίκτυο υποστήριξης γυναικείας επιχειρηματικότητας, που έχει ως στόχο να παρέχει σε γυναίκες οι οποίες έχουν πρόσφατα ξεκινήσει επιχειρηματική δραστηριότητα, συμβουλές και καθοδήγηση από έμπειρους μέντορες που είναι και οι ίδιοι εδραιωμένοι και επιτυχημένοι επιχειρηματίες στο χώρο τους.

Το πρόγραμμα «Business Mentors» υλοποιείται από ελληνική κοινοπραξία με συντονιστή την εταιρεία Μίλητος Αναδυόμενες Τεχνολογίες & Υπηρεσίες και εταίρους το Σ.Β.Β.Ε., την Ομοσπονδία Ελληνικών Συνδέσμων Νέων Επιχειρηματιών και την OLN Learning, και διαρκεί 24 μήνες. Το έργο αυτό χρηματοδοτήθηκε με την υποστήριξη της Γενικής Διεύθυνσης Επιχειρήσεων και Βιομηχανίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

¹⁸ <https://sbe.org.gr/business-mentors/>

Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι γυναίκες αντιστοιχούν μόλις στο 34,4% των αυτοαπασχολούμενων στην Ευρώπη, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συνεχίζει τις προσπάθειές της, αυτή τη φορά παροτρύνοντας επιτυχημένες/ους επιχειρηματίες να γίνουν "Μέντορες" ώστε να βοηθήσουν γυναίκες επιχειρηματίες οι οποίες δημιούργησαν μια νέα επιχείρηση τα τελευταία τέσσερα (4) χρόνια, παρέχοντάς τους συγκεκριμένες πρακτικές συμβουλές σχετικά με τη λειτουργία και την ανάπτυξη της επιχείρησής τους σε αυτό το πρώιμο και καθοριστικό για τις επιχειρήσεις στάδιο και θα τις βοηθούν να αναπτύξουν τις απαραίτητες μη τεχνικές (ήπιες) δεξιότητες και θα τους προσφέρουν σχετική καθοδήγηση.

Ειδικά σε περιόδους οικονομικών προκλήσεων όπως η παρούσα στην Ελλάδα, η Γυναικεία Επιχειρηματικότητα μπορεί να αποτελέσει πηγή ανάπτυξης και να δημιουργήσει θέσεις εργασίας, αρκεί να ανακαλύψουν οι γυναίκες επιχειρηματίες τα μέσα και εργαλεία που θα τις βοηθήσουν να ξεκινήσουν, να διατηρήσουν και μακροπρόθεσμα να αναπτύξουν την επιχείρησή τους κάνοντάς τη βιώσιμη.

Στο πλαίσιο αυτό ο Σ.Β.Β.Ε. προσκαλεί γυναίκες επιχειρηματίες (εκπαιδευόμενες) να δηλώσουν συμμετοχή σ' αυτό το πρόγραμμα καθοδήγησης. Οι καταξιωμένοι επιχειρηματίες / μέντορες θα παρέχουν υποστήριξη και πρακτικές συμβουλές για θέματα διαχείρισης της γραφειοκρατίας, πρόσβασης μιας επιχείρησης στη χρηματοδότηση, εξωστρέφειας των επιχειρήσεων καθώς επίσης και για πιθανούς επιχειρηματικούς κινδύνους ή προβλήματα που ενδέχεται να συναντήσουν και γενικότερα για την ανάπτυξη των απαραίτητων επιχειρηματικών δεξιοτήτων που απαιτούνται για την επιβίωση και εξέλιξη μιας νέας επιχείρησης με δεδομένη την αρνητική οικονομική συγκυρία.

Το Ευρωπαϊκό δίκτυο καλύπτει 17 χώρες και θα συμμετέχουν σε αυτό 170 μέντορες (Αλβανία, Βέλγιο, Ελλάδα, FYROM, Ηνωμένο Βασίλειο, Ιρλανδία, Ισπανία, Ιταλία, Κάτω Χώρες, Κύπρος, Μαυροβούνιο, Ουγγαρία, Ρουμανία, Σερβία, Σλοβακία, Σλοβενία, Τουρκία)

Το Ελληνικό Δίκτυο αναμένεται να αναπτύξει ένα δίκτυο 30 Μεντόρων και 60 Mentorees (καθοδηγούμενες).

➤ **Εργάνη – Κέντρο Στήριξης της Απασχόλησης και της Επιχειρηματικότητας των Γυναικών**¹⁹

Το Κέντρο Εργάνη είναι αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία με στόχο την προώθηση της γυναικείας απασχόλησης και επιχειρηματικότητας και την υποστήριξη των γυναικών στην αγορά εργασίας που δραστηριοποιείται από το 1991 και διαθέτει δομές στη Θεσσαλονίκη και την Κοζάνη. Ανάμεσα στους προγραμματικούς στόχους του Κέντρου είναι η υποστήριξη γυναικών για τη βελτίωση υφιστάμενων επιχειρήσεων, αλλά και η παροχή υπηρεσιών για τη δημιουργία νέων. Το Κέντρο συμμετέχει σε σχετικά εθνικά, Ευρωπαϊκά και διακρατικά έργα και συνεργάζεται με δομές παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών. Σε αυτό το πλαίσιο προσφέρει συγκεκριμένες υπηρεσίες υποστήριξης της επιχειρηματικότητας περίπου από το 1999 για δύο κατηγορίες ωφελούμενων γυναικών: Υποψήφιες γυναίκες επιχειρηματίες (αξιολόγηση επιχειρηματικών ιδεών, δημιουργία επιχειρηματικού σχεδίου, ενημέρωση για τις δυνατότητες χρηματοδότησης που είναι διαθέσιμες στη χώρα) και Ενεργές γυναίκες επιχειρηματίες (συμβουλευτική σε επιχειρηματικά θέματα, οργάνωση και διοίκηση, σχέδια επιχειρηματικής ανάπτυξης δυνατότητες χρηματοδότησης).

Στο μεθοδολογικό επίπεδο διακρίνονται δύο επίπεδα για την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών που καθορίζονται αντίστοιχα από την ύπαρξη ή απουσία σαφώς διατυπωμένης επιχειρηματικής ιδέας. Στην περίπτωση που η επιχειρηματική ιδέα δεν είναι σαφής και ξεκάθαρη οι ενδιαφερόμενες εντάσσονται σε συμβουλευτικό σχήμα 2ωρων ή 3ωρων συναντήσεων σε ομάδες 4-8 ατόμων, ανάλογα πάντα με τις ανάγκες και τις δυνατότητες. Τα αντικείμενα της συμβουλευτικής είναι ενδεικτικά τα εξής:

- Σχηματοποίηση επιχειρηματικής ιδέας
- Διαδικασίες έναρξης επιχείρησης
- Οικονομικός σχεδιασμός
- Marketing
- Διοίκηση
- Δημόσιες σχέσεις και δικτύωση

Στην περίπτωση ύπαρξης επιχειρηματικής ιδέας στο προ της υλοποίησης στάδιο, οι ενδιαφερόμενες εντάσσονται σε συμβουλευτικό σχήμα διάρκειας 45 περίπου ημερών, σε ομάδες 15-20 υποψήφιων επιχειρηματιών. Ο στόχος των συναντήσεων είναι η από κοινού

¹⁹ <https://ergani.gr/>

εκπόνηση επιχειρηματικού σχεδίου και η επιμόρφωση σε θέματα που κυρίως προτείνουν οι ίδιες οι ωφελούμενες. Τέλος, οι ωφελούμενες όλων των συμβουλευτικών σχημάτων έχουν τη δυνατότητα ένταξης στο Δίκτυο Γυναικών Επιχειρηματιών του Κέντρου Εργάνη με στόχο κυρίως τη δικτύωση και την ανάπτυξη συνεργασιών.

➤ **Women on Top (WoT)** ²⁰

Η ιδιωτική πρωτοβουλία Women on Top αναφέρεται σε γυναίκες άνω των 16 ετών που επιθυμούν να προσφέρουν ή να δεχθούν υπηρεσίες mentoring σε επαγγελματικά θέματα. Προσδιορίζεται ως ένα δίκτυο γυναικών που αναζητούν ή είναι πρόθυμες να προσφέρουν mentoring σε άλλες γυναίκες. Στοχεύει γενικότερα στην υποστήριξη γυναικών για την ανάληψη επαγγελματικής δράσης ή/και τη βελτίωση σε τομείς που έχουν εντοπιστεί για εκείνες τις γυναίκες που είναι επαγγελματικά ενεργές. Η εκδήλωση ενδιαφέροντος γίνεται μέσα από το διαμορφωμένο ιστότοπο της πρωτοβουλίας, όπου τόσο οι υποψήφιοι μέντορες, όσο και οι καθοδηγούμενες μπορούν να συμπληρώσουν και να αποστείλουν σχετική αίτηση. Το δίκτυο έχει πάνω από 300 μέλη.

Το δίκτυο υποστηρίζει γυναίκες μέσα από την παροχή δωρεάν υπηρεσιών mentoring στα πεδία της επιχειρηματικότητας και της επαγγελματικής δράσης. Θεωρούμε ως εκ τούτου ότι προσβλέπει σε μεγάλο βαθμό σε μία ευρύτερη προσέγγιση του ρόλου και της δυναμικής των γυναικών στο χώρο της εργασίας και της απασχόλησης γενικότερα. Οι διαδικασίες «ταιριάσματος» υλοποιούνται από τους ανθρώπους του δικτύου, ενώ κατά τη διάρκεια των συναντήσεων οι παρεμβάσεις εκ μέρους του δικτύου είναι διακριτικές, αφήνοντας αρκετά περιθώρια δράσης στους συμμετέχοντες σχετικά με την καλύτερη οργάνωση της συνεργασίας. Χαρακτηριστικό στοιχείο της δράσης αποτελεί η δυνατότητα των ενδιαφερόμενων να συμμετέχουν ως μέντορες, αλλά και ως καθοδηγούμενες.

➤ **Το Δίκτυο Επιχειρηματικότητας Womanitee – Τα πρώτα κέντρα Γυναικείας Επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα** ²¹

Womanitee ονομάζονται τα πρώτα κέντρα γυναικείας επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα που σε συνεργασία με τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης και τους φορείς της γυναικείας επιχειρηματικότητας στοχεύουν να ενδυναμώσουν και να υποστηρίξουν τις γυναίκες στο επιχειρείν σε ολόκληρη την Ελλάδα.

²⁰ <https://womenontop.gr/en/>

²¹ <https://www.womanitee.gr/>

Είναι μία δράση της Κεντρικής Ένωσης Δήμων Ελλάδος, στο πλαίσιο ενσωμάτωσης των στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ από εταιρείες και οργανισμούς – «SDG 8: Οικονομική Ανάπτυξη και Αξιοπρεπής Εργασία», «SDG 9: Βιομηχανία, Καινοτομία και Υποδομές», «SDG 11: Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες», «SDG 17: Συνεργασία για τους Στόχους», «SDG5: Ισότητα Φύλων», «SDG4:Ποιοτική Εκπαίδευση», που συντονίζει η APSON CSR. Φέρουν την αιγίδα του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων και της Κεντρικής Ένωσης Δήμων Ελλάδας.

Σε κάθε Δήμο που συμμετέχει στο Womanitee λειτουργεί Κέντρο Γυναικείας Επιχειρηματικότητας που υποστηρίζει τις γυναίκες, που επιθυμούν να επιχειρήσουν ή επιχειρούν ήδη, το οποίο παρέχει τις κατάλληλες υπηρεσίες ανάπτυξης, προώθησης, χρηματοδότησης και δικτύωσης.

Μέσα από το Womanitee , οι γυναίκες έχουν την ευκαιρία να ενδυναμωθούν αλλά και να σταδιοδρομήσουν επιχειρηματικά, αποκομίζοντας τα απαραίτητα εφόδια και τη γνώση με τη βοήθεια των εξειδικευμένων συμβούλων και την παρακολούθηση εκπαιδευτικών σεμιναρίων.

Τα οφέλη του Womanitee είναι πολλαπλά και έγκεινται στις ανάγκες αλλά και στη φάση ανάπτυξης που βρίσκεται κάθε γυναίκα μέλος, όπως:

- Ενδυνάμωση
- Καθοδήγηση για τα επόμενα βήματα στην επιχειρηματικότητα
- Συμβουλευτική για τη σωστή λειτουργία και ανάπτυξη της επιχείρησης
- Επανένταξη στην αγορά εργασίας
- Διαχείριση των δύσκολων πρώτων χρόνων της επιχειρηματικότητας
- Επιχειρηματικά εφόδια μέσω της εκπαίδευσης
- Αξιοποίηση κλίσεων, καλλιέργεια και ανάπτυξη νέων δεξιοτήτων
- Πρόσβαση σε επιχειρηματικά κεφάλαια ή σε άλλες πηγές χρηματοδότησης
- Δικτύωση

➤ Το Δίκτυο Επιχειρηματικότητας ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ ²²

Η πράξη «Δίκτυο Ενίσχυσης της Επιχειρηματικότητας για τις μικρές επιχειρήσεις» (Δίκτυο Επιχειρηματικότητας) υλοποιείται από το Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων της Γενικής Συνομοσπονδίας Επαγγελματιών Βιοτεχνών και Εμπόρων Ελλάδος (ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ) στο

²² <https://www.diktvo.imegsevee.gr/>

πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού», συγχρηματοδοτείται με πόρους της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΚΤ).

Βασική επιδίωξη του Δικτύου Επιχειρηματικότητας του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ είναι η παροχή υπηρεσιών συμβουλευτικής υποστήριξης σε πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις του δευτερογενή και τριτογενή τομέα της οικονομίας. Το Δίκτυο έχει σχεδιαστεί και οργανωθεί στην κεντρική του δομή στην Αθήνα και υποστηρίζει μικρές επιχειρήσεις που επιθυμούν να χρησιμοποιήσουν τις υπηρεσίες του πανελλαδικά.

➤ **Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ)** ²³

Το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ) ιδρύθηκε το 1994, είναι Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου του ευρύτερου Δημοσίου Τομέα (Φορέας Γενικής Κυβέρνησης). Εποπτεύεται από τη Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων (ΓΓΟΠΠΦ) και διοικείται από πενταμελές Διοικητικό Συμβούλιο. Ενεργοποιείται δυναμικά στην προώθηση της ισότητας των φύλων σε όλους τους τομείς της κοινωνικής, πολιτικής, πολιτισμικής και οικονομικής ζωής, με κύριο στόχο την εξάλειψη των έμφυλων διακρίσεων και ανισοτήτων. Επιδιώκει την ένταξη της διάστασης του φύλου σε όλες τις πολιτικές και δράσεις (gender mainstreaming), καθώς και την ανάπτυξη θετικών δράσεων υπέρ των γυναικών, έτσι ώστε να συμβάλλει στην άρση των έμφυλων διακρίσεων, στερεοτύπων και ανισοτήτων. Επιχειρεί, μέσω των δράσεών του, να αναπτύξει παρεμβάσεις θεσμικού τύπου και να επηρεάσει τις εθνικές πολιτικές, με στόχο την ισότιμη προώθηση των φύλων, καθώς και την καταπολέμηση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες στην ιδιωτική και δημόσια ζωή.

➤ **Young Women Entrepreneurs Association (Ιταλία)**²⁴

Το Young Women Entrepreneurs Association είναι μια ιταλική ένωση αφιερωμένη στη δικτύωση, την καθοδήγηση και την ενδυνάμωση των νέων γυναικών. Η ένωση διοργανώνει εκδηλώσεις και εργαστήρια καθοδήγησης και δικτύωσης για να επιτρέψει στις νέες γυναίκες να συναντηθούν, να μοιραστούν ιδέες και να συζητήσουν εμπειρίες. Στον ιστότοπό τους, υπάρχει μια επισκόπηση των εκδηλώσεων, μαζί με ιστολόγια και μέντορες και υπάρχει δυνατότητα εγγραφής στο δίκτυο.

²³ <https://www.kethi.gr/>

²⁴ <https://wegate.eu/support/women-entrepreneurship-support-organisations-networks/ywn-young-women-network-italy>

Δ) Δίκτυα και Εργαλεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ενίσχυση της γυναικείας επιχειρηματικότητας μέσω της δικτύωσης

Η δικτύωση (networking) των γυναικών με Δίκτυα και Εργαλεία ενίσχυσης της γυναικείας επιχειρηματικότητας που υφίστανται σε Εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο είναι καθοριστική για τη δημιουργία γυναικείων επιχειρήσεων «ευκαιριών» και όχι «ανάγκης» που προκύπτουν λόγω της δυσκολίας των γυναικών να ισορροπήσουν την επαγγελματική και προσωπική/οικογενειακή τους ζωή. Η ΕΕ προωθεί την οικονομική χειραφέτηση και την επιχειρηματικότητα των γυναικών μέσω της αξιοποίησης μίας σειράς εργαλείων και δικτύων. Με βάση τις ανάγκες που εκφράστηκαν από γυναίκες επιχειρηματίες, η Επιτροπή ενθάρρυνε τη δικτύωση και την ανταλλαγή ορθών πρακτικών, καθώς και πρωτοβουλίες που βοηθούν τις γυναίκες να οικοδομήσουν εμπιστοσύνη στις αξιοσημείωτες ικανότητές τους.

Σύμφωνα με την ΕΕ υπάρχουν πληθώρα εργαλεία και δίκτυα (καλές πρακτικές)²⁵ που προτείνονται και τα οποία μπορεί να ενσωματωθούν και αξιοποιηθούν ως μέσα για την εφαρμογή των κατευθυντήριων γραμμών για την υποστήριξη της γυναικείας επιχειρηματικότητας, της καινοτομίας και της δικτύωσης. Συγκεκριμένα, παρατίθενται τα εξής:

➤ Ευρωπαϊκή διαδικτυακή πλατφόρμα για γυναίκες επιχειρηματίες WEgate

Για να υποστηριχθούν στη δημιουργία και διεύθυνση επιτυχημένων εταιρειών, λειτουργεί η πανευρωπαϊκή διαδικτυακή πλατφόρμα WEgate, η οποία συνεχίζει να υποστηρίζει τις γυναίκες επιχειρηματίες κατά τη διάρκεια της πανδημίας Covid-19. Η [πλατφόρμα WEgate](#) είναι ένα one-stop shop εργαλείο για γυναίκες όλων των ηλικιών που επιθυμούν να ξεκινήσουν, τρέξουν και αναπτύξουν μία επιχείρηση. Η πρωτοβουλία ξεκίνησε τον Σεπτέμβριο 2016 και παρέχει πληροφορίες και συνδέσμους για πρόσβαση στην εκπαίδευση, mentoring, συμβουλευτική και ευκαιρίες επιχειρηματικής δικτύωσης. Η WEgate ενώνει όλες τις πρωτοβουλίες που υποστηρίζουν τη γυναικεία επιχειρηματικότητα σε μια πλατφόρμα αφιερωμένη στις γυναίκες επιχειρηματίες και τις ανάγκες τους που σχετίζονται με την έναρξη, τη χρηματοδότηση και τη διαχείριση των επιχειρήσεων τους. Η πρόθεση είναι να δημιουργηθεί ένας κόμβος για τη σύνδεση γυναικών επιχειρηματιών με οργανισμούς

²⁵ https://ec.europa.eu/growth/smes/supporting-entrepreneurship/women-entrepreneurs/support-networks_en

υποστήριξης σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, διευκολύνοντας έτσι την πρόσβασή τους σε δίκτυα καθοδήγησης και επιχειρήσεων σε όλη την Ευρώπη.

➤ **Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Γυναικών Επιχειρηματικών Αγγέλων (Business Angels) και γυναικών επιχειρηματιών**

Ο στόχος αυτής της πρωτοβουλίας - που χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο - είναι να στηρίξει τις γυναίκες επιχειρηματίες στην πρόσβαση σε εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης. Αυτό θα επιτευχθεί αυξάνοντας την ευαισθητοποίηση των επιχειρηματικών αγγέλων, εκπαιδεύοντας τις γυναίκες που θα ήθελαν να γίνουν επιχειρηματικοί άγγελοι και βοηθώντας τις γυναίκες επιχειρηματίες να παρουσιάσουν τις επιχειρηματικές τους ιδέες σε πιθανούς επενδυτές. Το δίκτυο δημιουργήθηκε το 2017, μέσω 4 έργων που καλύπτουν 14 χώρες της ΕΕ.

➤ **Το ευρωπαϊκό δίκτυο για την προώθηση της γυναικείας επιχειρηματικότητας (WES)**

Το WES είναι ένα δίκτυο πολιτικής που ιδρύθηκε τον Ιούνιο του 2000 και αποτελείται από κυβερνήσεις, εκπροσώπους και υπεύθυνους από 31 ευρωπαϊκά έθνη (χώρες της ΕΕ, Ισλανδία, Νορβηγία και Τουρκία) οι οποίοι είναι υπεύθυνοι για την προώθηση και την υποστήριξη της γυναικείας επιχειρηματικότητας σε εθνικό επίπεδο. Τα μέλη του WES παρέχουν συμβουλές, υποστήριξη, πληροφορίες και επαφές σχετικά με υφιστάμενα μέτρα στήριξης για γυναίκες επιχειρηματίες. Βοηθούν επίσης στον εντοπισμό καλών πρακτικών. Οι κύριοι στόχοι του WES είναι να αυξήσει την προβολή των υφιστάμενων γυναικών επιχειρηματιών και να δημιουργήσει ένα κλίμα ευνοϊκό για την αύξηση του αριθμού των γυναικών επιχειρηματιών και το μέγεθος των υφιστάμενων γυναικών με επικεφαλής τις επιχειρήσεις.

➤ **Το ευρωπαϊκό δίκτυο πρεσβευτών γυναικείας επιχειρηματικότητας**

Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Πρεσβευτών Γυναικείας Επιχειρηματικότητας εγκαινιάστηκε το 2009. Αποτελείται από περίπου 270 επιχειρηματίες από 22 ευρωπαϊκές χώρες. Στόχος των πρεσβευτών είναι να λειτουργήσουν ως πρότυπα, λέγοντας την ιστορία τους για να ευαισθητοποιήσουν και να ενθαρρύνουν την επιχειρηματικότητα ως επιλογή σταδιοδρομίας για γυναίκες όλων των ηλικιών. Πολλοί από τους πρεσβευτές έχουν προχωρήσει πέρα από αυτό, έχοντας επίσης εμπλακεί ενεργά στην υποστήριξη της ίδρυσης νέων επιχειρήσεων. Το Δίκτυο ήταν πολύ επιτυχημένο και υπερέβη τους στόχους του από την άποψη των εκδηλώσεων που διοργανώθηκαν και του κοινού που συμμετείχε. Πάνω από 650 εθνικές συναντήσεις έχουν οργανωθεί, προσεγγίζοντας

περισσότερες από 61.000 υποψήφιες γυναίκες επιχειρηματίες. Οι πρεσβευτές υποστήριξαν τη δημιουργία περισσότερων από 250 νέων γυναικείων επιχειρήσεων και δημιούργησαν 22 λέσχες δικτύωσης και υποστήριξης επιχειρήσεων για γυναίκες. Στον παρακάτω σύνδεσμο παρατίθεται η λίστα των πρεσβευτών στην Ευρώπη <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/17322/attachments/1/translations>.

➤ **Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μεντόρων Γυναικών Επιχειρηματιών**

Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μεντόρων Γυναικών Επιχειρηματιών εγκαινιάστηκε το 2011. Δεκαεπτά ευρωπαϊκές χώρες ανήκουν στο Δίκτυο Μεντόρων: Αλβανία, Βέλγιο, Κύπρος, Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, Ελλάδα, Ουγγαρία, Ιρλανδία, Ιταλία, Μαυροβούνιο, Κάτω Χώρες, Ρουμανία, Σερβία, Σλοβακία, Σλοβενία, Ισπανία, Τουρκία και Ηνωμένο Βασίλειο. Το Δίκτυο Μεντόρων παρέχει συμβουλές και υποστήριξη σε γυναίκες επιχειρηματίες σχετικά με την έναρξη, τη διαχείριση και την ανάπτυξη των επιχειρήσεων τους στα πρώτα στάδια (από το δεύτερο έως το τέταρτο έτος ύπαρξης μιας νέας γυναικείας επιχείρησης). Στον παρακάτω σύνδεσμο παρατίθεται η λίστα των Μεντόρων στην Ευρώπη <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/10306/attachments/1/translations>

➤ **European Coaching and Mentoring Council (EMCC):** είναι το Ευρωπαϊκό όργανο για την ανάπτυξη και την ενίσχυση του mentoring αλλά και των πρακτικών coaching σε ολόκληρη την ΕΕ. Στους στόχους του περιλαμβάνονται ρυθμιστικά, νομοθετικά, καθώς και θέματα πιστοποίησης συμβουλευτικών διαδικασιών και πρακτικών, η ανάπτυξη έρευνας στο χώρο του mentoring και της συμβουλευτικής, καθώς και η παροχή υπηρεσιών συμβουλευτικής μέσα από τη δυνατότητα επιλογής συμβούλου στη διαδικτυακή του πλατφόρμα. Στο πλαίσιο της Ελλάδας, ο Ελληνικός Σύνδεσμος Coaching / Hellenic Coaching Association (HCA) έχει ενταχθεί στο EMCC από το 2010 με στόχο τη δημιουργία και διατήρηση ενός κοινού πλαισίου αξιών για την επαγγελματική κοινότητα των coaches. Σε εθνικό επίπεδο λειτουργεί έχοντας τις ίδιες κατευθύνσεις με αυτές του EMCC.

➤ **Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Επιχειρηματικότητας – Enterprise Europe Network**

Το Enterprise Europe Network, το μεγαλύτερο ευρωπαϊκό δίκτυο για την καινοτομία και την επιχειρηματικότητα, υποστηρίζει τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, προκειμένου να ενισχύσουν την ανταγωνιστικότητά τους μέσω της καινοτομίας. Αποτελείται από περίπου 600 συνεργαζόμενους οργανισμούς, μεταξύ των οποίων εμπορικά και βιομηχανικά επιμελητήρια, φορείς περιφερειακής ανάπτυξης, ερευνητικά και

τεχνολογικά κέντρα. Οι φορείς αυτοί απασχολούν περίπου 4.000 εξειδικευμένα στελέχη, με εμπειρία στην παροχή υποστηρικτικών υπηρεσιών προς επιχειρήσεις, καθώς και 17 ομάδες εμπειρογνομόνων σε βιομηχανικούς τομείς. Τα τοπικά σημεία επαφής του δικτύου βρίσκονται σε περισσότερες από 40 ευρωπαϊκές χώρες. Το Enterprise Europe Network λειτουργεί ως ενιαίο κέντρο εξυπηρέτησης για επιχειρήσεις, τους παρέχει εξειδικευμένες υπηρεσίες για να αναπτύξουν νέα προϊόντα και να αποκτήσουν πρόσβαση σε νέες αγορές και προσφέρει ενημέρωση σχετικά με τις δραστηριότητες της ΕΕ και τις ευκαιρίες που προκύπτουν. Οι φορείς που συμμετέχουν στο δίκτυο τεκμηριώνουν σε ετήσια βάση περίπου 1.000 τεχνολογικούς ελέγχους και διοργανώνουν 4.000 τοπικές εκδηλώσεις και σεμινάρια σε θέματα σχετικά με τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Το δίκτυο υποστηρίζει περισσότερες από 2 εκατ. επιχειρήσεις ανά έτος σε θέματα διεθνούς εμπορίου, τεχνολογικών συνεργασιών και πρόσβασης σε χρηματοδότηση. Η ομάδα συνδέει επίσης τις γυναίκες επιχειρηματίες με τις δραστηριότητες υποστήριξης των επιχειρήσεων και της καινοτομίας του δικτύου και παρέχει συγκεκριμένες υπηρεσίες, όπως εταιρική σχέση, πρόσβαση σε ξένες αγορές, συνεργασία με τοπικά δίκτυα, καθώς και πρόσβαση σε χρηματοδότηση της ΕΕ.

➤ **European Network for Women in Digital**²⁶

Η ΕΕ λαμβάνει μέτρα για την ενίσχυση της συμμετοχής των γυναικών στον ψηφιακό τομέα μέσω της αμφισβήτησης των στερεοτύπων, της προώθησης της εκπαίδευσης και κατάρτισης στις ψηφιακές δεξιότητες και της ενθάρρυνσης της δραστηριοποίησης περισσότερων γυναικών επιχειρηματιών στον εν λόγω τομέα. Το European Network for Women in Digital δημιουργήθηκε το 2018 ώστε κορίτσια και γυναίκες που δραστηριοποιούνται στον ψηφιακό τομέα να μπορούν να δικτυώνονται και να συνεργάζονται ανταλλάσσοντας ιδέες και εμπειρίες στο συγκεκριμένο πεδίο. Επίσης, περίπου 20 εταιρείες τεχνολογίας έχουν αναλάβει τη δέσμευση να προσφέρουν εργασιακό περιβάλλον χωρίς αποκλεισμούς και με ισόρροπη εκπροσώπηση ανδρών και γυναικών.

➤ **Άλλες ευκαιρίες υποστήριξης**

Έργα που χρηματοδοτούνται στις περιφέρειες της ΕΕ παρέχουν στις γυναίκες νέες ευκαιρίες μέσω της πρόσβασης σε χρηματοδότηση, της εξατομικευμένης στήριξης ή της παροχής συμβουλών για την έναρξη επιχειρηματικής δραστηριότητας.

²⁶ [European Network for Women in Digital](#)

4.2. Μεθοδολογία Ίδρυσης Τοπικών Δικτύων για την Ενίσχυση της Γυναικείας Επιχειρηματικότητας

4.2.1. Οδηγός Ίδρυσης Τοπικού Δικτύου Ενίσχυσης Γυναικείας Επιχειρηματικότητας

Παρακάτω παρουσιάζονται τα βήματα για την ανάπτυξη δικτύων ενίσχυσης της γυναικείας επιχειρηματικότητας.

1. Εντοπισμός περιοχής δράσης – Γεωγραφική κατανομή του τοπικού δικτύου
2. Ανάλυση υφιστάμενης κατάστασης ως προς την γυναικεία επιχειρηματικότητα (εκπαιδευτικό επίπεδο, ποσοστά ανεργίας, δημογραφικά στοιχεία κ.λπ.)
3. Χαρτογράφηση γυναικείας επιχειρηματικότητας
4. Καταγραφή προβλημάτων προς αντιμετώπιση
5. Όραμα – Σκοπός
6. Στόχοι
7. Διαμόρφωση στρατηγικής
8. Ομάδες Στόχοι – Κριτήρια συμμετοχής ωφελούμενων
9. Ανάπτυξη δικτύου
10. Σύζευξη μελών δικτύου με ωφελούμενες

Συγκεκριμένα για την συγκρότηση του δικτύου, το οποίο έχει καθοριστικό ρόλο για την πορεία του τοπικού δικτύου και την επίτευξη των αποτελεσμάτων, τα αντικειμενικά και ποιοτικά κριτήρια για την επιλογή των μελών είναι²⁷:

- Να έχουν τουλάχιστον πενταετή εμπειρία ως ιδιοκτήτες ή/και διευθύνοντες μίας μικρής επιχείρησης.
- Να έχουν κατανοήσει τις συγκεκριμένες προκλήσεις που αντιμετωπίζει μία γυναίκα ξεκινώντας μία επιχείρηση, όπως χρηματοδότηση, δικτύωση, εναρμόνιση επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής.
- Να είναι πρόθυμα να μοιραστούν με τους καθοδηγούμενους τη γνώση τους, τις επιτυχίες και αποτυχίες τους, το επιχειρηματικό τους δίκτυο, τουλάχιστον μία φορά το μήνα για ένα χρόνο.
- Να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους δωρεάν και να δεσμευθούν ότι δε θα εμπλακούν επαγγελματικά στην επιχείρηση της καθοδηγούμενης τουλάχιστον για δύο χρόνια μετά το τέλος του προγράμματος συμβουλευτικής και τεχνικής υποστήριξης.
- Να υπογράψουν ένα μνημόνιο εμπιστευτικότητας.

²⁷ ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, Μέντορινγκ. 2015

4.2.2. Αναμενόμενα Αποτελέσματα

- Δημιουργία ευκαιριών δικτύωσης
- Άντληση προσωπικής ικανοποίησης από την επαγγελματική επιτυχία της καθοδηγούμενης
- Επαγγελματική ανάπτυξη
- Υποστήριξη στις στρατηγικές marketing και προώθησης
- Υποστήριξη σε οικονομικά θέματα
- Ενίσχυση αυτοπεποίθησης
- Δημιουργία νέων συνεργασιών και δικτύων
- Αποτελεσματική στοχοθεσία
- Εναρμόνιση προσωπικής και επαγγελματικής ζωής
- Στρατηγικές διαχείρισης ανάληψης ρίσκου
- Εμφύχωση τους για τον καθορισμό στόχων και υποκίνηση για την επίτευξή τους
- Ενίσχυση της αυτοεκτίμησής τους κατά την ανάληψη μίας επιχειρηματικής πρωτοβουλίας
- Εποπτεία των νέων γυναικών στο διάστημα θεμελίωσης της νέας επιχείρησης
- Μεταφορά ιδεών, εμπειριών και γνώσεων

4.2.3. Σημεία Ενδιαφέροντος

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην πολυετή εμπειρία των μελών του δικτύου, καθώς και στην εξειδίκευση τους στο επιχειρηματικό πεδίο ενδιαφέροντος της εκάστοτε ωφελούμενης. Σημαντικό επίσης κριτήριο για την ομαλή και αποτελεσματική εξέλιξη της υποστηρικτικής διαδικασίας και συμβουλευτικής παίζει η σύμπλευση χαρακτήρων και προσωπικοτήτων. Η αξιολόγηση των δράσεων και η πιστοποίηση της διαδικασίας συμβάλουν θετικά στην τήρηση συγκεκριμένου μεθοδολογικού σχήματος σχεδιασμού και υλοποίησης.

Αναφέρεται επίσης ότι ο εκτός συνόρων χαρακτήρας του δικτύου σημαίνει προοπτικές υλοποίησης και ανάπτυξης επιχειρηματικών ιδεών και πρωτοβουλιών σε διακρατικό επίπεδο. Ισχυρό πλεονέκτημα της δράσης αποτελεί το εμπειρικό και κοινωνικό κεφάλαιο των μελών του δικτύου να προέρχονται από μεγάλους οργανισμούς με διεθνή παρουσία.

Το διασυνοριακό δίκτυο υποστηρίζει τις γυναίκες μέσω παροχής δωρεάν υπηρεσιών συμβουλευτικής και υποστήριξης στα πεδία της επιχειρηματικότητας και της επαγγελματικής δράσης. Θεωρείται ως εκ τούτου ότι προσβλέπει σε μεγάλο βαθμό σε μία ευρύτερη προσέγγιση

του ρόλου και της δυναμικής των γυναικών στο χώρο της εργασίας και της απασχόλησης γενικότερα. Οι διαδικασίες «ταιριάσματος» πρέπει να υλοποιούνται από τους ανθρώπους του δικτύου, ενώ κατά τη διάρκεια των συναντήσεων μεταξύ των μελών και ωφελούμενων οι παρεμβάσεις εκ μέρους του δικτύου πρέπει να είναι διακριτικές, αφήνοντας αρκετά περιθώρια δράσης στους συμμετέχοντες σχετικά με την καλύτερη οργάνωση της συνεργασίας. Από την άλλη, η πορεία της συνεργασίας είναι σημαντικό να παρακολουθείται από το φορέα οργάνωσης και να πλαισιώνεται από δράσεις και εκδηλώσεις δικτύωσης σε τακτά χρονικά διαστήματα.

Ένα ακόμη καινοτόμο μεθοδολογικό εργαλείο είναι η πλαισίωση της δράσης από τη δημιουργία χώρων συνάντησης ανθρώπων και ιδεών στο πρότυπο των «θερμοκοιτίδων» (incubators)²⁸. Βασικό χαρακτηριστικό αποτελεί ως εκ τούτου η δημιουργία ομάδων παραγωγής ιδεών και καινοτομίας που μοιράζονται κοινούς στόχους, καθώς και κοινό φυσικό περιβάλλον συνάντησης και επικοινωνίας – μοντέλα που χαρακτηρίζουν ούτως ή άλλως την ακαδημαϊκή κοινότητα, ενώ παράλληλα αξιοποιούνται για τη μετατροπή της επιστημονικής/ερευνητικής παραγωγής σε επιχειρηματικές ιδέες.

²⁸ ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, Μέντορινγκ. Μια πρώτη προσέγγιση και οι καλές πρακτικές του, 2015

5. Σχέδια νομοθετικών προτάσεων για τη δικτύωση της γυναικείας επιχειρηματικότητας σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο

5.1. Ισχύον νομοθετικό πλαίσιο για τη γυναικεία επιχειρηματικότητα

Καμία οδηγία ή νομοθετικό πλαίσιο δεν αναφέρεται πλήρως στη διάσταση του φύλου σε σχέση με την ιδιοκτησία των επιχειρήσεων και τη δικτύωση των επιχειρήσεων. Στην παρούσα ενότητα, παρουσιάζεται το υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο που εντοπίστηκε σε Εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο αναφορικά με την γυναικεία επιχειρηματικότητα, την ισότητα των φύλων στην απασχόληση και τη δικτύωση της γυναικείας επιχειρηματικότητας.

Οδηγία 2006/54/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Σκοπός της παρούσας οδηγίας είναι να εξασφαλισθεί η εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης. Η παρούσα οδηγία περιέχει διατάξεις για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ως προς:

- α. την πρόσβαση στην απασχόληση, συμπεριλαμβανομένης της επαγγελματικής εξέλιξης, και στην επαγγελματική κατάρτιση,
- β. τους όρους εργασίας, συμπεριλαμβανομένης της αμοιβής,
- γ. τα επαγγελματικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης,

Περιλαμβάνει διατάξεις με σκοπό να εξασφαλίζεται ότι η εφαρμογή αυτή καθίσταται αποτελεσματικότερη μέσω της θέσπισης κατάλληλων διαδικασιών.

Ισχύον νομοθετικό πλαίσιο στην Ελλάδα αναφορικά με την απασχόληση – Συμφιλίωση επαγγελματικής και Οικογενειακής Ζωής²⁹

- ΝΟΜΟΣ 4097/2012 ΦΕΚ 235/Α'/3-12-2012

«Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών κατά την άσκηση αυτοτελούς επαγγελματικής δραστηριότητας – Εναρμόνιση της νομοθεσίας με την Οδηγία 2010/41/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου»

²⁹ <https://www.isotita.gr/nomothesia/>

Σκοπός του παρόντος νόμου είναι η εναρμόνιση της νομοθεσίας με την Οδηγία 2010/41 /ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 7ης Ιουλίου 2010, (L.180/15.7.2010) προκειμένου να εξασφαλισθεί η εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών που ασκούν αυτοτελή επαγγελματική απασχόληση ή συμβάλλουν στην άσκηση τέτοιας απασχόλησης, και αφορά μεταξύ άλλων στα εξής:

- Αρχή της ίσης μεταχείρισης, Προάσπιση των δικαιωμάτων και αποζημίωση ή αποκατάσταση
- Παροχές μητρότητας
- ΝΟΜΟΣ 4075/2012 (ΦΕΚ 89/Α’/11-4-2012):

Σύμφωνα με το Ν. 4075/2012 «Θέματα Κανονισμού Ασφάλισης ΙΚΑ – ΕΤΑΜ, Ασφαλιστικών Φορέων, προσαρμογή της νομοθεσίας στην Οδηγία 2010/18/ΕΕ και λοιπές διατάξεις» σχετικό κεφάλαιο ΣΤ’ (Άρθρα 48 – 54) με τίτλο «ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ 2010/18/ΕΕ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ 8ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 2010 ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΑΝΑΘΕΩΡΗΜΕΝΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ – ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΓΟΝΙΚΗ ΑΔΕΙΑ ΠΟΥ ΣΥΝΗΦΘΗ ΑΠΟ ΤΙΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ BUSINESSSEUROPE, UEARME, CEER ΚΑΙ ETUC ΚΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ 96/34/ΕΚ» κατοχυρώνεται το δικαίωμα γονικής άδειας και καθορίζονται το πεδίο εφαρμογής και οι σχετικές προϋποθέσεις αναγνώρισης του, με στόχο την εναρμόνιση γονεϊκών και επαγγελματικών ευθυνών.

- ΝΟΜΟΣ 3896/2010 (ΦΕΚ 207/Α’/8-12-2010):

«Εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης – Εναρμόνιση της κείμενης νομοθεσίας με την Οδηγία 2006/54/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουλίου 2006 και άλλες συναφείς διατάξεις». Ο νόμος αποτυπώνει συστηματικά ένα νέο, πληρέστερο ρυθμιστικό πλαίσιο για την πιο αποτελεσματική εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης των δύο φύλων στον τομέα της εργασίας μέσω ενός συστήματος διευρυμένης έννομης προστασίας και καινοτόμων νομικών εργαλείων. Ειδικότερα ο νόμος 3896/2010 τροποποιεί τον νόμο 3488/2006 ρυθμίζοντας θέματα σχετικά με:

- την Ισότητα των αμοιβών μεταξύ γυναικών και ανδρών
- την ίση μεταχείριση στα επαγγελματικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης

- την ίση μεταχείριση σε σχέση με την πρόσβαση στην απασχόληση στην επαγγελματική εξέλιξη και κατάρτιση και τους όρους εργασίας
- μέτρα του εθνικού νομοθέτη για την εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης
- ΝΟΜΟΣ 3769/2009 (ΦΕΚ 105/Α'01-07-2009):

Ο νόμος 3769/2009 καθιερώνει το πλαίσιο για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου όσον αφορά την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και την παροχή αυτών. Ο νόμος μεταφέρει στην ελληνική έννομη τάξη τις διατάξεις της Οδηγίας 2004/113/ΕΚ του Συμβουλίου της 13ης Δεκεμβρίου 2004 (ΕΕL 373/37).

Ισχύον νομοθετικό πλαίσιο στην Ιταλία αναφορικά με την γυναικεία επιχειρηματικότητα.

- ΝΟΜΟΣ 215/1992:

Στην Ιταλία, ο ιταλικός νόμος αρ. 215/1992 - που ονομάζεται «Θετικές δράσεις για την επιχειρηματικότητα των γυναικών» - είναι τα θεμέλια της ανάπτυξης των επιχειρήσεων μεταξύ των δύο φύλων και ένα σημαντικό βήμα για ένα γενικό σχεδιασμό ισότητας τους. Επιπλέον, ο νόμος προγραμματίζει μια επιτροπή για τη γυναικεία επιχειρηματικότητα στο σώμα του Υπουργείου Βιομηχανίας. Η επιτροπή είχε ως στόχο να αναπτύξει όλη τη διαδικασία της επιχειρηματικότητας να εφαρμόσει συγκεκριμένα μέτρα ως ειδική δυνατότητα χρηματοδότησης για γυναίκες ή αφιερωμένους πόρους στην εκκίνηση της επιχείρησής τους. Επιπλέον, οι Περιφέρειες είχαν την ανάθεση να δημιουργήσουν και να βελτιώσουν τα σχέδια επικοινωνίας και ενημέρωσης σχετικά με τις επιχειρήσεις των δύο φύλων. Καθώς, επίσης, την πραγματοποίηση συμβουλών και υπηρεσιών τεχνικής βοήθειας. Ένα ιστορικό κύριο χαρακτηριστικό της γυναικείας επιχειρηματικότητας στην Ιταλία είναι μια διαρκής, αλλά ανεπίσημη παρουσία γυναικών σε ιταλικές επιχειρήσεις. Πράγματι, παρόλο που οι γυναίκες διαδραματίζουν βασικό ρόλο στη λήψη αποφάσεων στις επιχειρήσεις, η ιδιοκτησία ήταν πάντα επικεφαλής των ανδρών, ειδικά σε οικογενειακές επιχειρήσεις. Ο διαχειριστής μιας οικογενειακής επιχείρησης δεν είναι συχνά τυπικός ρόλος γυναικών, λόγω της παράδοσης των οικιακών καθηκόντων φύλου.

5.2. Σχέδια νομοθετικών προτάσεων για τη δικτύωση της γυναικείας επιχειρηματικότητας σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο

Μετά την καταγραφή της ισχύουσας νομοθεσίας σε Εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο αναφορικά με την γυναικεία επιχειρηματικότητα που έγινε στο πλαίσιο της ενότητας 5.1, στη συνέχεια, διατυπώνονται νομοθετικές προτάσεις που αποσκοπούν είτε στην τροποποίηση της υφιστάμενης νομοθεσίας είτε στην αναδιάρθρωση (όπου εφαρμόζεται) της οργάνωσης και λειτουργίας των αρμόδιων υπηρεσιών προκειμένου οι υφιστάμενες πολιτικές και νομοθεσίες, σε Εθνικό, Περιφερειακό και Ευρωπαϊκό επίπεδο, να (εξακολουθούν να) στηρίζουν τη Δικτύωση των γυναικών ως βασικό μοχλό στήριξης της γυναικείας επιχειρηματικότητας. Οι προτάσεις μπορούν να αξιοποιήσουν καλά παραδείγματα μεγάλης κλίμακας και να εκμεταλλευτούν τη δυνατότητα και την ευκαιρία ένταξης δράσεων σε υφιστάμενα δίκτυα που μπορούν να προσφέρουν τόσο χρηματικούς πόρους όσο και άυλους πόρους οι οποίοι είναι εξίσου απαραίτητοι για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και εν προκειμένω της γυναικείας επιχειρηματικότητας. Ειδικότερα, στο παρόν εγχειρίδιο, προτείνεται:

1. Η δημιουργία Δικτύων γυναικών επιχειρηματιών, σε Περιφερειακό επίπεδο, με κινητοποίηση των τοπικών κοινωνιών, όχι μόνο σε μεγάλες κωμοπόλεις αλλά και σε πιο περιθωριακές περιοχές όπως οι νησιωτικές. Η δικτύωση ομοειδών ή συμπληρωματικών επιχειρήσεων αποτελεί μέσο μετάδοσης γνώσης και καινοτομικών εφαρμογών, μέσο διευκόλυνσης της διάθεσης των προϊόντων/υπηρεσιών στην τοπική, περιφερειακή αγορά ή και ευρύτερα, μέσο βελτίωσης της ποιότητας των προϊόντων/υπηρεσιών, μέσο καλλιέργειας επιχειρηματικής κουλτούρας, μέσο ανάπτυξης επιχειρηματικών ιδεών, μέσο εντοπισμού δυνητικών πελατών, προμηθευτών και εταίρων, μέσο για την κατανόηση των εξελίξεων, των ευκαιριών και των αδυναμιών της αγοράς και μέσο για την εξασφάλιση στρατηγικών πληροφοριών, συνεργασιών και στήριξης. Μέσω των Δικτύων οι γυναίκες θα μπορούν να μάθουν πώς να χρησιμοποιούν τα δίκτυα για προώθηση, διατήρηση και επέκταση της επιχείρησής τους στις παγκόσμιες αγορές καθώς και για την άσκηση πιέσεων προς όφελος των επιχειρησιακών τους συμφερόντων.

Η πρόταση προβλέπει, τόσο την κατανόηση της σημασίας όσο και τη δημιουργία και κινητοποίηση (και οικονομική κινητοποίηση όπου αυτό είναι εφικτό) των γυναικών επιχειρηματιών να συμμετάσχουν σε δίκτυα επιχειρήσεων, πόσο μάλλον σε δίκτυα με κοινά χαρακτηριστικά και στοχευμένα σε τομείς RIS και ειδικευμένους τομείς της

εκάστοτε Περιφέρειας. Στις χώρες του έργου δεν υπάρχει η εμπειρία της λειτουργίας δικτύων επιχειρήσεων, όπως σε άλλες πιο αναπτυγμένες χώρες της Ε.Ε.

Αυτή η πρόταση προβλέπει επίσης την ενεργό συμμετοχή των τοπικών αναπτυξιακών φορέων στα δίκτυα αυτά, οι οποίοι έχουν και τη σχετική τεχνογνωσία μέσα από την εμπειρία τους σε πολιτικές, αναπτυξιακά προγράμματα και άλλα προγράμματα.

2. Η **αύξηση της οικονομικής ενίσχυσης και χρηματοδοτικών μέσων ενίσχυσης των εξειδικευμένων Δικτύων - Κέντρων - Help Desk - Business Hub**, (δημόσιων, ιδιωτικών και ΜΚΟ) **υποστήριξης γυναικείας επιχειρηματικότητας**, προκειμένου να ανταπεξέλθουν στον μεγάλο όγκο των παρεχόμενων από αυτά υπηρεσιών όπως: σεμινάρια, συμβουλευτική επαγγελματικού προσανατολισμού, συμβουλευτική επιχειρηματικότητας, πληροφόρηση κα που είναι προσαρμοσμένες στις συγκεκριμένες ανάγκες των γυναικών.

Παράλληλα, προτείνεται η οικονομική ενίσχυση να προτρέπει και να επιτρέπει τα Δίκτυα να παρέχουν μια σειρά υπηρεσιών που κρίνονται απαραίτητες, μεταξύ άλλων:

- α) ενεργότερη πληροφόρηση για τα επιτεύγματα των γυναικών επιχειρηματιών και τη ρητή αναγνώρισή τους ως δυνατικών προτύπων, β) δικτύωση, γ) ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών, δ) καθοδήγηση, ε) προβολή γυναικείων προτύπων και στήριξη των γυναικών της ίδιας κατάστασης μεταξύ τους, στ) δραστηριοποίηση σε πιο καινοτόμους, βιώσιμους και επικερδείς τομείς, ζ) προώθηση της ψηφιακής γυναικείας επιχειρηματικής νοοτροπίας, η) υποστήριξη των γυναικών στην ανάπτυξη νέων επιχειρήσεων, στη δημιουργία φυτωρίων επιχειρήσεων και παροχή οικονομικής και φορολογικής υποστήριξης και ενημέρωσης, θ) διευκόλυνση και υποστήριξη των γυναικών κατά την αναζήτηση χρηματοδότησης και την παροχή των απαραίτητων συμβουλών για εύκολη πρόσβαση, ι) πρόσβαση σε ηλεκτρονικές πλατφόρμες για τη γυναικεία επιχειρηματικότητα, κ) στενή συνεργασία με τις επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα και να μπορούν να λειτουργούν ως σημείο επαφής για την προώθηση των πρωτοβουλιών της Επιτροπής και της χώρας για τις γυναίκες επιχειρηματίες, μέσω της παροχής διοικητικής και τεχνικής συνδρομής, της παρακολούθησης και της ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου στις επιχειρηματικές πρωτοβουλίες και στα προγράμματα που χρηματοδοτούνται από τον προϋπολογισμό της χώρας, λ) παροχή συμβουλευτικής τόσο στο επίπεδο του αρχικού επιχειρηματικού σχεδιασμού, όσο και στο επίπεδο της παρακολούθησης της επιχείρησης, μ) να παράσχουν πολύτιμες πληροφορίες καθοδήγησης για την επιλογή των καταλληλότερων ενεργειών, για την

ενθάρρυνση της ανάληψης ρίσκου, ν) διεξαγωγή ερευνών, σε επίπεδο Περιφέρειας, αναφορικά με τις ανάγκες και προκλήσεις των γυναικών της περιοχής προκειμένου τα σχέδια και ρυθμίσεις που θα σχεδιάζονται στο μέλλον να ανταποκρίνονται στις εξατομικευμένες πραγματικές ανάγκες και ανησυχίες των γυναικών και των κοινοτήτων τους κα.

3. Η δημιουργία ενός κοινού **κεντροποιημένου συστήματος διανομής και διάθεσης των υπηρεσιών των δικτύων** που θα παρέχει σημαντικό έργο για την τόνωση της λειτουργικότητας όλων των δικτύων γυναικείας επιχειρηματικότητας. Με την παρούσα πρόταση, προβλέπεται η δημιουργία ενός **Παρατηρητηρίου**, σε Περιφερειακό επίπεδο, στην εκάστοτε περιφέρεια του έργου, που θα προσφέρει σημαντικές υπηρεσίες στην ενίσχυση της γυναικείας επιχειρηματικότητας λαμβάνοντας υπόψη οριζόντια τις ανάγκες τόσο των γυναικών όσο και των δικτύων και που θα συνδέει όλα τα τοπικά δίκτυα/κέντρα, ούτως ώστε να προαχθεί: τόσο η επικοινωνία και η συνεργασία μεταξύ των τοπικών δικτύων και η ανταλλαγή «καλών πρακτικών» (best practices) για ζητήματα που σχετίζονται με την άμβλυση της ανισότητας των φύλων και της ανεργίας των ανέργων, την συμβουλευτική και τον επαγγελματικό προσανατολισμό των νέων γυναικών και για ζητήματα που αφορούν στην ενίσχυση της γυναικείας απασχόλησης, επιχειρηματικότητας και καινοτομίας στην τοπική κοινωνία όσο και η προώθηση και προβολή των Δικτύων. Η αρμοδιότητα προτείνεται να ανατεθεί σε κεντρικό επίπεδο όπως στο Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων ή το Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων ή το Υπουργείο Οικονομικών σε συνεργασία με την Τοπική Αυτοδιοίκηση, ΜΚΟ, συνεταιρισμούς, ιδιώτες, ιδιωτικές επιχειρήσεις και άλλους φορείς που εμπλέκονται στην γυναικεία επιχειρηματικότητα.

Επίσης, προβλέπεται τόσο η ένταξη του Παρατηρητηρίου σε συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα όσο και η επαγγελματική κατάρτιση των μελών/στελεχών του προκειμένου να αποτελούν σημαντικά και ικανά εργαλεία διάχυσης της γνώσης, μεταβίβασης τεχνογνωσίας, ισχυροποίησης της φωνής του αλλά και εκπαίδευσης.

Παράλληλα, προτείνεται η δημιουργία ενός Διασυνοριακού (Ελλάδα – Ιταλία) Διαδικτυακού Κόμβου (transnational network node), ο οποίος θα συνδέει όλα τα Παρατηρητήρια – Περιφερειακά δίκτυα όλης της διασυνοριακής περιοχής, ούτως ώστε να προαχθεί η επικοινωνία και η συνεργασία μεταξύ των Παρατηρητηρίων στη διασυνοριακή περιοχή και η ανταλλαγή «καλών πρακτικών» (best practices) για

θέματα που μπορούν να διευθετηθούν από κοινού σε διασυνοριακό/ευρωπαϊκό επίπεδο.

4. Ο **επιμόρφωση των στελεχών των Κέντρων, Δικτύων, ΜΚΟ, Ιδρυμάτων και που δραστηριοποιούνται στην γυναικεία επιχειρηματικότητα ώστε να κατέχουν την απαραίτητη τεχνογνωσία τόσο για την υποστήριξη των γυναικών επιχειρηματιών όσο και για την σωστή λειτουργία των οργανισμών.** Προτείνεται λοιπόν, αρχικά η στελέχωση των Δικτύων και των αρμόδιων οργάνων με μόνιμο (γυναικείο) εξειδικευμένο προσωπικό, που θα επιτελέσουν την αποστολή των Δικτύων στον τομέα της ενίσχυσης της γυναικείας επιχειρηματικότητας μιας και τα στελέχη όντας γυναίκες γνωρίζουν πολύ καλά τις ανάγκες και προκλήσεις των γυναικών.

Παράλληλα, προτείνεται η εκπαίδευση, επιμόρφωση και συμβουλευτική των στελεχών σε θέματα που αφορούν τον σχεδιασμό, υλοποίηση, διαχείριση και προώθηση τέτοιων οργανισμών όπως: Διαχείριση και Βελτιστοποίηση Διαδικασιών ΜΚΟ, Σχεδιασμός Έργου, Υλοποίηση & Αξιολόγηση Έργου, Marketing & Επικοινωνία, Ψηφιακό αποτύπωμα (Website/Social Media), Προσέλκυση/Διαχείριση Εθελοντών, Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, Νομικά, Φοροτεχνικά/Λογιστικά.

5. Η δημιουργία **Δομών/Θεσμών/Προγραμμάτων επιχειρηματικότητας και καινοτομίας όπως: Incubators, Accelerators,** συγκεντρωμένων σε Περιφερειακό επίπεδο, που παρέχουν επιχειρηματικές υπηρεσίες όπως συμβουλευτική, καθοδήγηση, εκπαίδευση, επιμόρφωση, χρηματοδότηση, δικτύωση, χώρο φιλοξενίας σε γυναίκες που επιθυμούν να επιχειρήσουν ή επιχειρούν ήδη.

Ειδικότερα, προτείνεται η δημιουργία Προγραμμάτων Επιτάχυνσης (Acceleration programmes) Υποστήριξης Γυναικείων Επιχειρήσεων από Τοπικά/Περιφερειακά Επιμελητήρια και με την υποστήριξη τοπικών Δήμων/Περιφερειών για τη στήριξη της γυναικείας επιχειρηματικότητας, καθώς θα εστιάζουν στην υποστήριξη γυναικείων επιχειρηματικών ιδεών να καινοτομήσουν και να αναπτυχθούν. Ο Επιταχυντής προτείνεται να αφορά ένα εκπαιδευτικό και συμβουλευτικό πρόγραμμα που θα αποσκοπεί στην ενδυνάμωση της γυναικείας επιχειρηματικότητας και ειδικότερα επιχειρήσεων που έχουν άνω των 2 ετών λειτουργίας.

Παράλληλα, προτείνεται η δημιουργία Προγραμμάτων Εκκόλαυσης (Incubation Programme) Υποστήριξης Νεοφυών Γυναικείων Επιχειρήσεων από Τοπικά/Περιφερειακά Επιμελητήρια με την υποστήριξη τοπικών Δήμων/Περιφερειών για τη στήριξη της γυναικείας επιχειρηματικότητας, καθώς θα εστιάζουν στην

υποστήριξη νέων καινοτόμων γυναικείων επιχειρηματικών ιδεών με ισχυρή εξωστρέφεια. Η Θερμοκοιτίδα πρόκειται να αφορά ένα εκπαιδευτικό και συμβουλευτικό πρόγραμμα που θα αποσκοπεί στην ενδυνάμωση της γυναικείας επιχειρηματικότητας και ειδικότερα επιχειρήσεων που είτε δεν έχουν συσταθεί ακόμα είτε έχουν έως 2 έτη λειτουργίας.

6. Η **απόκτηση από όλα τα Δίκτυα άμεσης (on-line) σύνδεσης με online πλατφόρμα** που σε Περιφερειακό αλλά και Ευρωπαϊκό επίπεδο, θα συνδέει τα Δίκτυα μεταξύ τους και θα συμβάλλει στην ενίσχυση του διαλόγου, ενημέρωσης και της ανταλλαγής καλών πρακτικών.
7. Η **δημιουργία στρατηγικών σχεδίων ανά Περιφέρεια** που θα καλύπτουν την περίοδο 2021 – 2027, στα οποία θα καθορίζεται ο τρόπος με τον οποίο κάθε Περιφέρεια/Κράτος προτίθεται να υποστηρίξει την λειτουργία και οργάνωση των Δικτύων γυναικείας επιχειρηματικότητας.

6. Πιθανές προτάσεις βελτίωσης του θεσμικού πλαισίου για την ενίσχυση της γυναικείας επιχειρηματικότητας στις επιλέξιμες περιφέρειες των δύο χωρών.

6.1. Θεσμικό πλαίσιο γυναικείας επιχειρηματικότητας στην Ευρώπη και στις χώρες του έργου

6.1.1. Ευρώπη

Οι επιχειρηματίες αναγνωρίζονται πλέον ευρέως ως δημιουργοί ευκαιριών απασχόλησης και βασικοί συντελεστές της ευημερίας των τοπικών και περιφερειακών κοινοτήτων. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, μέσω της στρατηγικής της Λισαβόνας για την ανάπτυξη και την απασχόληση, της Small Business Act, της στρατηγικής «Ευρώπη 2020», του νέου προγράμματος για την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων και τις ΜΜΕ (COSME) στο πλαίσιο του «Ορίζοντα 2020» όπως και άλλων προγραμμάτων που συγχρηματοδοτούνται από τα ευρωπαϊκά διαρθρωτικά και επενδυτικά ταμεία και την πρωτοβουλία της ΕΕ «Ορίζοντας 2020» ή άλλα προγράμματα της ΕΕ (ERASMUS+, INTERREG), έχει θέσει πλέον τις ανάγκες των ΜΜΕ στο επίκεντρο των δραστηριοτήτων της επιτυγχάνοντας θετικά αποτελέσματα. Παρατηρείται όμως, πως παρά το γεγονός ότι η γυναικεία επιχειρηματικότητα και η ισότητα των φύλων αποτελούν από παλιά σημαντικό θέμα για την Ευρώπη, η γυναικεία επιχειρηματικότητα παραμένει να μην αποτελεί ξεχωριστή ξεκάθαρη προτεραιότητα στις στρατηγικές και πολιτικές της ΕΕ και των κρατών.

Στρατηγική Λισαβόνας

Το ζήτημα της ισότητας των δύο φύλων αποτελούσε πάντα ένα κυρίαρχο θέμα της κοινωνικής ατζέντας της ΕΕ, το οποίο εμφανίστηκε ως κεντρικό θέμα στην Ευρωπαϊκή κοινωνική πολιτική το 2000, με τη Σύνοδο της Λισαβόνας, καθώς τότε η διάσταση της γυναικείας επιχειρηματικότητας καθίσταται και οικονομικό ζήτημα, αλλά ακόμη και στα άρθρα 2 και 3 της Συνθήκης για την ΕΕ, τα οποία επισημοποιούν την πολιτική στήριξης της ισότητας και προωθούν την καθιέρωσή της ως οριζόντιο στόχο που επηρεάζει όλους τους τομείς. Ένας από τους βασικούς στόχους της Λισαβόνας ήταν η ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και ενσωμάτωσης στην αγορά εργασίας χωρίς αποκλεισμούς. Η προώθηση αυτή επιχειρήθηκε με δύο τρόπους: με την ένταξη της διάστασης του φύλου (gender mainstreaming) σε κάθε Μέτρο, καθώς και με την ανάπτυξη και εφαρμογή θετικών δράσεων υπέρ των γυναικών.

Συνθήκη Άμστερνταμ

Επιπλέον, με τη συνθήκη του Άμστερνταμ, προβλήθηκε η επιχειρηματικότητα ως ένας από τους βασικούς πυλώνες, ο οποίος με τη σειρά του εντάχθηκε στα Εθνικά Σχέδια Δράσης για την απασχόληση. Έτσι έχουμε τις λεγόμενες κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής 10 έως 14, οι οποίες στοχεύουν στην ανάπτυξη του επιχειρηματικού πνεύματος, μέσα από μέτρα που αφορούν στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Ενθαρρύνεται έτσι η ανάπτυξη της αυτοαπασχόλησης, η μείωση των εμποδίων σχετικά με τα συστήματα φορολογίας και κοινωνικής ασφάλισης, η προαγωγή της κατάρτισης για την ανάπτυξη του επιχειρηματικού πνεύματος και ειδικών υπηρεσιών υποστήριξης για επιχειρηματίες.

Small Business Act

Επιπλέον, η γυναικεία επιχειρηματικότητα υποστηρίζεται μέσω του **Small Business Act** με συγκεκριμένες δράσεις για τη βελτίωση της πρόσβασης στη χρηματοδότηση για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) γενικά. Στις πιο στοχοθετημένες δράσεις για γυναίκες επιχειρηματίες περιλαμβάνονται η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Γυναικών Επιχειρηματικών Αγγέλων για Γυναίκες Επιχειρηματίες και το Βραβείο ΕΕ για Καινοτόμες Γυναίκες.

Οι Στόχοι Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης της Περιόδου 2021-2027 ³⁰:

Οι πρόσφατες προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ενθαρρύνουν τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις να εφαρμόσουν μέτρα για την «πλήρη αξιοποίηση του δυναμικού των γυναικών και την πλήρη χρήση των δεξιοτήτων τους». Δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στο πνευματικό δυναμικό των γυναικών ερευνητών και καινοτόμων, καθώς και των γυναικών που θέλουν να ιδρύσουν μια επιχείρηση στην επιστήμη και την τεχνολογία. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προώθησε επίσης την καθιέρωση δικτύων για ενίσχυση της επιχειρηματικότητας των γυναικών για την ανταλλαγή ορθών πρακτικών και πληροφοριών, καθώς και την ανάπτυξη μέσω και δομών, οι οποίες θα παρέχουν συστημική υποστήριξη στις εθνικές κυβερνήσεις των μελών της ΕΕ Κράτη με συνεπή εφαρμογή των μέτρων πολιτικής τους. Στις 29 Μαΐου 2018 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προχώρησε στην παρουσίαση της πρότασης για την Πολιτική Συνοχής και τους Κανονισμούς των Ταμείων της νέας Προγραμματικής Περιόδου 2021-2027. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται οι ειδικοί στόχοι πολιτικής της ΕΕ για την περίοδο 2021 – 2027.

³⁰ <https://www.espa.gr/el/Pages/Sxediasmos21-27.aspx>

Στόχος Πολιτικής 1: Μια εξυπνότερη Ευρώπη μέσω της προώθησης του καινοτόμου και έξυπνου οικονομικού μετασχηματισμού.

Ο στόχος αφορά στη διασύνδεση της έρευνας με τον παραγωγικό ιστό της χώρας, στην προσαρμογή της επιχειρηματικής δραστηριότητας στο νέο ανταγωνιστικό περιβάλλον, στην ενδυνάμωση της καινοτομικής ικανότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, στη διευκόλυνση της πρόσβασης στη χρηματοδότηση και στη διεύρυνση του εύρους των χρηματοδοτικών εργαλείων με τη δημιουργία ενός θεσμικού περιβάλλοντος φιλικού προς τις επιχειρήσεις, καθώς και στον ψηφιακό μετασχηματισμό της ελληνικής δημόσιας διοίκησης, του κράτους και της οικονομίας. Επίσης περιλαμβάνει την κάλυψη αναγκών σε δεξιότητες στο πλαίσιο των κατευθύνσεων της έξυπνης εξειδίκευσης, της βιομηχανικής μετάβασης και της υποστήριξης του ψηφιακού μετασχηματισμού. Ταμείο Χρηματοδότησης: Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)

Στόχος Πολιτικής 2: Μια πιο πράσινη Ευρώπη με χαμηλές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα μέσω της προώθησης της δίκαιης μετάβασης σε καθαρές μορφές ενέργειας, των πράσινων και γαλάζιων επενδύσεων, της κυκλικής οικονομίας, της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης και της διαχείρισης των κινδύνων

Ο στόχος αποσκοπεί στη δημιουργία μιας πιο πράσινης Ελλάδας και Ευρώπης με χαμηλές εκπομπές άνθρακα μέσω της προώθησης μέτρων ενεργειακής απόδοσης, της προαγωγής των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, της ανάπτυξης έξυπνων ενεργειακών συστημάτων, δικτύων και εξοπλισμού αποθήκευσης, της ορθολογικής και βιώσιμης διαχείρισης των υδάτινων πόρων, της κυκλικής οικονομίας, της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης και της διαχείρισης των κινδύνων, καθώς και της ενίσχυσης της βιοποικιλότητας, των πράσινων υποδομών στο αστικό περιβάλλον και της μείωσης της ρύπανσης. Ταμεία Χρηματοδότησης: Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), Ταμείο Συνοχής

Στόχος Πολιτικής 3: Μια πιο διασυνδεδεμένη Ευρώπη μέσω της ενίσχυσης της κινητικότητας και των περιφερειακών διασυνδέσεων

Ο στόχος αφορά στην ανάπτυξη ενός βιώσιμου, ασφαλούς, συνεκτικού και διαλειτουργικού συστήματος μεταφορών (οδικών, σιδηροδρομικών, θαλάσσιων), στην προώθηση της βιώσιμης πολυτροπικής αστικής κινητικότητας, καθώς και στην ενίσχυση της ψηφιακής συνδεσιμότητας (ευρυζωνικά δίκτυα, ανάπτυξη σύγχρονων δικτυακών υποδομών, οπτικών ινών και δικτύων

5G). Ταμεία Χρηματοδότησης: Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), Ταμείο Συνοχής

Στόχος Πολιτικής 4: Μια πιο κοινωνική Ευρώπη μέσω της υλοποίησης του ευρωπαϊκού πλάνου κοινωνικών δικαιωμάτων

Ο στόχος αφορά τους τομείς της απασχόλησης, της εκπαίδευσης και διά βίου μάθησης, της υγείας και της κοινωνικής προστασίας. Περιλαμβάνει την προώθηση της εκπαίδευσης, κατάρτισης και διά βίου μάθησης, καθώς και στην ανάπτυξη ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης για την αύξηση της απασχόληση και την καταπολέμηση της ανεργίας. Επίσης περιλαμβάνει την προώθηση ίσων ευκαιριών σε όλους (ιδίως γυναικών, νέων και μακροχρόνιων ανέργων), στην ενίσχυση υποδομών και δράσεων κοινωνικής προστασίας και ένταξης ευάλωτων κοινωνικών ομάδων και ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς και στην ενίσχυση των συστημάτων υγειονομικής περίθαλψης. Ταμεία Χρηματοδότησης: Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ)

Στόχος Πολιτικής 5: Μια Ευρώπη πιο κοντά στους πολίτες της μέσω της προώθησης της βιώσιμης και ολοκληρωμένης ανάπτυξης των αστικών, αγροτικών και παράκτιων περιοχών, καθώς και μέσω της στήριξης τοπικών πρωτοβουλιών

Ο στόχος αφορά:

- στην ενίσχυση ολοκληρωμένων παρεμβάσεων σε αστικές περιοχές που προάγουν τη βιώσιμη ανάπτυξη του αστικού ιστού, τον πολιτισμό και την ασφάλεια,
- στην εφαρμογή ολοκληρωμένων στρατηγικών στις ορεινές, αγροτικές και παράκτιες περιοχές που στοχεύουν στη βιώσιμη ανάπτυξη, στην προσβασιμότητα και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς,
- στην εφαρμογή ολοκληρωμένων στρατηγικών στις νησιωτικές περιοχές και συμπλέγματα νησιών που στοχεύουν στη βιώσιμη ανάπτυξη, στην προσβασιμότητα, στην ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και στην αξιοποίηση των προοπτικών τους,
- σε ολοκληρωμένες στρατηγικές σε περιοχές που εμφανίζουν χωρική και θεματική συνέχεια, με δυνατότητα αξιοποίησης πλουτοπαραγωγικών πόρων και ιδιαίτερων τοπικών χαρακτηριστικών -πολιτιστικών, τοπικής παραγωγής, τουριστικής δραστηριότητας.

Στρατηγική «Ευρώπη 2020»

Η τρέχουσα στρατηγική της ΕΕ «Ευρώπη 2020» αναγνωρίζει την ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου ως κρίσιμη πηγή ανάπτυξης και ως βασικό βήμα για την μείωση της ανεργίας. Στην πραγματικότητα, η έμφαση στην επιχειρηματικότητα, επιχειρηματική κουλτούρα, δια βίου επιχειρηματική μάθηση και υποστήριξη προς τις ΜΜΕ ποτέ δεν ήταν ισχυρότερη. Οι γυναίκες και η επιχειρηματικότητα έχουν υποστηριχθεί από όλα τα βασικά Ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα τα τελευταία χρόνια. Η γυναικεία επιχειρηματικότητα αποτέλεσε αντικείμενο πολιτικής έρευνας και προτάσεων και έχει συμπεριληφθεί και στα πιο πρόσφατα σχέδια δράσης της ΕΕ και εκείνων των κρατών μελών.

Προγράμματα ΕΕ («Ορίζοντας 2020», «Ορίζοντας Ευρώπη», ERASMUS+)

Οι δραστηριότητες γυναικείας επιχειρηματικότητας έχουν ήδη υποστηριχθεί από το πρόγραμμα «Ορίζοντας 2020» και ενθαρρύνονται περαιτέρω στο νέο πρόγραμμα «Ορίζοντας Ευρώπη» (το πρόγραμμα έρευνας και καινοτομίας της ΕΕ για την περίοδο 2021–2027) με στόχο την ενίσχυση της καινοτομίας, της ανταγωνιστικότητας και των θέσεων εργασίας της ΕΕ. Η ΕΕ έχει αναλάβει επίσης τη δέσμευση να γεφυρώσει το χάσμα των φύλων στην έρευνα και την καινοτομία. Για παράδειγμα, το πρόγραμμα «Ορίζοντας 2020» υποστηρίζει ερευνητικούς φορείς και πανεπιστήμια στην εφαρμογή προγραμμάτων για την ισότητα των φύλων. Επίσης, κάθε χρόνο το βραβείο καινοτόμων γυναικών της ΕΕ ([EU Prize for Women Innovators 2020](#)) απονέμεται σε γυναίκες που όχι μόνο αριστεύουν στην έρευνα και την καινοτομία αλλά είναι και επιτυχημένες επιχειρηματίες.

Πληθώρα πρωτοβουλιών έχουν επίσης αναπτυχθεί και υλοποιηθεί στο πλαίσιο του Προγράμματος ERASMUS+. Το πρόγραμμα εστιάζει στην ενίσχυση της εκπαίδευσης, κατάρτισης και δια-βίου μάθησης μέσα από την δημοσίευση μιας σειράς προσκλήσεων για χρηματοδότηση έργων στα οποία οι γυναίκες και εν δυνάμει γυναικείες επιχειρήσεις θα μπορούν να είναι οι τελικοί δικαιούχοι των δράσεων των έργων.

6.1.2. Ελλάδα

Δράσεις που υποστηρίζουν την γυναικεία επιχειρηματικότητα βρίσκονται σε όλες τις χώρες εταίρους της ΕΕ. Ωστόσο, οι εθνικές και περιφερειακές αναλύσεις των τύπων των δράσεων πολιτικής και υποστηρικτικών προγραμμάτων, το πεδίο εφαρμογής τους και ο αντίκτυπός τους στην γυναικεία επιχειρηματικότητα παρεμποδίζονται λόγω της έλλειψης στατιστικών δεδομένων και της ελλιπούς γνώσης και εστίασης στην γυναικεία επιχειρηματικότητα ως βασικό ζήτημα εθνικής πολιτικής.

Σε εθνικό επίπεδο, οι βασικές στρατηγικές προτεραιότητες της Ελλάδας για τη νέα **Προγραμματική Περίοδο 2021- 2027** εστιάζουν επίσης στην ισότιμη πρόσβαση στην αγορά εργασίας ιδίως των γυναικών στα πλαίσια του Στόχου Πολιτικής 4 της ΕΕ «Μια πιο κοινωνική Ευρώπη μέσω της υλοποίησης του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων»: Θα επιδιωχθεί η αύξηση της συνάφειας της εκπαίδευσης και της κατάρτισης με την αγορά εργασίας και ιδιαιτέρως η στήριξη της απόκτησης βασικών και ελλειπουσών ικανοτήτων και δεξιοτήτων, συμπεριλαμβανομένων των ψηφιακών.

Στο παρελθόν κατά τις προηγούμενες προγραμματικές περιόδους, μία σειρά προγραμμάτων εστίαζαν στην επιχειρηματικότητα, απασχόληση και εκπαίδευση ενώ κάποια από αυτά εστίαζαν στην γυναικεία επιχειρηματικότητα (ΕΠΑΝ ΙΙ - Πρόγραμμα «Γυναικεία Επιχειρηματικότητα» στο πλαίσιο του ΕΠ «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα»).

6.1.3. Ιταλία

Στην Ιταλία, στο τέλος Δεκεμβρίου 2012, το **Ιταλικό Παρατηρητήριο για την Επιχειρηματικότητα των Γυναικών Unioncamere** με βάση το μητρώο επιχειρήσεων του εμπορικού επιμελητηρίου δείχνει ότι οι γυναικείες επιχειρήσεις αυξήθηκαν κατά περισσότερες από 7 χιλιάδες μονάδες σε σύγκριση με 2011, με αύξηση 0,5% της βασικής επιχείρησης. Το αποτέλεσμα παίρνει μεγαλύτερη σημασία συγκρίνοντάς το με αυτό του συνολικού αριθμού Ιταλικών εταιρειών, που αυξήθηκε το 2012 κατά 0,3% και, το πιο σημαντικό, αυξήθηκε και η αναλογία των γυναικείων επιχειρήσεων σε εθνικό επίπεδο. Οι 7.298 γυναίκες επιχειρήσεις αποτελούν το ένα τρίτο του υπολοίπου ολόκληρου του επιχειρηματικού συστήματος, όπου το μερίδιο είναι ελαφρώς μικρότερο από το ένα τέταρτο (23,5%) του συνόλου. Η γυναικεία επιχειρηματικότητα, ακόμη και σε περιόδους κρίσης, αποδεικνύεται ότι έχει κάτι επιπλέον. Χάρη στα θετικά αποτελέσματα, οι υφιστάμενες γυναικείες επιχειρήσεις στο τέλος του 2012 ήταν 1.434.743.

Κατά τη διάρκεια του 2004, προγράμματα για την «προώθηση της επιχειρηματικής κατάρτισης για γυναίκες και για την ανάπτυξη βοήθειας και συμβουλευτικών υπηρεσιών για μικρές επιχειρήσεις που διευθύνεται από οι γυναίκες συνέχισαν τις δραστηριότητές τους» έλαβαν χώρα στην Ιταλία. Μια άλλη σημαντική δραστηριότητα που πραγματοποιήθηκε το 2004 ήταν η πραγματοποίηση του «1ης Εθνικής έκθεσης για τις γυναίκες υπό την ηγεσία των επιχειρήσεων», που προωθήθηκε από την "Unioncamere" και την "Επιτροπή για την επιχειρηματικότητα των γυναικών". Η έκθεση αντιπροσωπεύει την πρώτη στατιστική ανάλυση σχετικά με τις γυναίκες υπό την ηγεσία των επιχειρήσεων και πραγματοποιήθηκε σε εθνικό επίπεδο. Επομένως, για πρώτη φορά, ένας τεράστιος αριθμός δεδομένων διατίθεται για τεχνικούς, αναλυτές, υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και άλλους που ασχολούνται με γυναίκες θέματα επιχειρηματικότητας.

Μία άλλη πρωτοβουλία είναι η 5^η έκδοση της πρωτοβουλίας «**Giro d'Italia delle donne che fanno impresa**» που προωθείται από την Unioncamere με τις τοπικές επιτροπές για γυναίκες επιχειρηματίες που στοχεύει στην ανάπτυξη των εδαφικών επαγγελματιών και εκπαίδευσης. Το κεντρικό θέμα της ήταν η δημιουργία επιχειρήσεων από γυναίκες: βήμα προς βήμα, ένα ταξίδι για τις ανάγκες, δίνοντας ευκαιρίες για επαφή με ένα σύνολο ειδικών στη δημιουργία επιχειρήσεων. Τον Ιούλιο του 2012, το Υπουργείο Οικονομικής Ανάπτυξης της Ιταλίας δημιούργησε Στρογγυλή τραπέζη για τη διεθνοποίηση των γυναικείων επιχειρήσεων με σκοπό την εξεύρεση λύσεων και εργαλείων που επιτρέπουν σε αυτές τις εταιρείες να αναπτυχθούν και να αντιμετωπίσουν διεθνείς προκλήσεις. Η στρογγυλή τραπέζη αποτελείται από θεσμικά όργανα (Min. of Foreign Affairs, UNIONCAMERE), οργανισμούς που συμμετέχουν στη διεθνοποίηση των επιχειρήσεων (SACE, ICE, SIMEST, ABI, INVITALIA) και μερικά από τα πιο αντιπροσωπευτικά σωματεία που συμμετέχουν στην προώθηση της γυναικείας επιχειρηματικότητας. Μεταξύ των πρώτων ενεργειών υποστήριξης έχει εντοπιστεί να εισαχθεί στο Δίκτυο International Trade της Ιταλίας (τεχνολογική πλατφόρμα για τη διευκόλυνση της ολοκλήρωσης των διοικητικών και γραφειοκρατικών διαδικασιών που σχετίζονται με το εξωτερικό εμπόριο, την επέκταση των εξαγωγών της χώρας, υποστήριξη της παροχής υπηρεσιών πληροφόρησης και χρηματοοικονομικές συμβουλές εισαγωγών-εξαγωγών) ένα σημείο με όλες τις συγκεκριμένες πληροφορίες που σχετίζονται με τη διεθνοποίηση της γυναικείας επιχειρήσεις: ιδρύματα που προσφέρουν μια ειδική διεθνή κατάρτιση σε θέματα ηγεσίας για γυναίκες, σχολές εξαγωγικών επιχειρήσεων στην Ιταλία, χρηματοοικονομικά μέσα που προτιμούν γυναικείες επιχειρήσεις, δίκτυα διεθνοποίησης, υποτροφίες για νεαρές γυναίκες

επιχειρηματίες που θέλουν να διεθνοποιηθούν, πληροφορίες για γυναικείας επιχειρηματικές αποστολές (business missions), μελέτες για εντοπισμό niche αγορών για γυναίκες επιχειρηματίες κα.

6.2. Πιθανές προτάσεις βελτίωσης του θεσμικού πλαισίου για την ενίσχυση της γυναικείας επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα και την Ιταλία.

Οι έννοια της γυναικείας επιχειρηματικότητας εισάγεται την τελευταία δεκαετία στο ελληνικό και ιταλικό πολιτικό λόγο σε άμεση συσχέτιση με τις πολιτικές για την κοινωνική ενσωμάτωση που αναπτύσσονται στην ΕΕ και τις χρηματοδοτήσεις των Ευρωπαϊκών προγραμμάτων. Σε αυτό το πλαίσιο, οι ελληνικές και ιταλικές κυβερνήσεις, θεσμοθέτησαν δομές γυναικείας επιχειρηματικότητας, οι οποίες στοχεύουν στην προσαρμογή του εργατικού δυναμικού στις μεταβαλλόμενες ανάγκες της οικονομίας και στις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας.

Λαμβάνοντας υπόψη το υφιστάμενο θεσμικό και κανονιστικό πλαίσιο που παρουσιάστηκε στο πλαίσιο των προηγούμενων ενοτήτων του παρόντος εγχειριδίου, στην παρούσα ενότητα προτείνονται πιθανές προτάσεις βελτίωσης του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου για την ενίσχυση της γυναικείας επιχειρηματικότητας στις επιλέξιμες περιφέρειες των δύο χωρών, Ελλάδας και Ιταλίας. Οι προτάσεις επικεντρώνονται κυρίως στη γυναικεία επιχειρηματικότητα ενώ αναφέρονται και έννοιες από την ευρύτερη διάσταση της γυναικείας επιχειρηματικότητας όπως της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας ή στη διαδικασία λήψης αποφάσεων ή την ισότητα και εξάλειψη των διακρίσεων.

Πρόταση 1: Εφαρμογή ισχύουσας νομοθεσίας και Θέσπιση κώδικα δεοντολογίας για διαφανή κατανομή των πόρων χρηματοδότησης: Προτείνεται η εφαρμογή της ισχύουσας νομοθεσίας σε θέματα ισότητας των φύλων και η θέσπιση ενός Κώδικα Δεοντολογίας για Ισότητα, Ίση μεταχείριση, Ίση Αξιολόγηση και Ίσες ευκαιρίες, ο οποίος θα υιοθετηθεί από χρηματοδοτικούς οργανισμούς, ιδιώτες επενδυτές και αξιολογητές χρηματοδότησης και επενδύσεων και θα τους δεσμεύουν στο να επιλέγουν έργα και προτάσεις προς χρηματοδότηση με ουδέτερο και αντικειμενικό τρόπο, χωρίς να επηρεάζονται από προσωπικές και κοινωνικές πεποιθήσεις γύρω από στερεοτυπικά χαρακτηριστικά, έμφυλες διακρίσεις και δυνατότητες γυναικών και αντρών επιχειρηματιών και που θα διασφαλίζουν την κατανομή των πόρων και της χρηματοδότησης με διαφανή τρόπο αλλά και ως προς το φύλο.

Πρόταση 2: Ανάπτυξη νέων ή επανα-προκήρυξη παλαιότερων χρηματοδοτικών εργαλείων και προγραμμάτων εξειδικευμένων στην γυναικεία επιχειρηματικότητα: Προτείνεται η ανάπτυξη νέων ή επανα-προκήρυξη παλαιότερων χρηματοδοτικών εργαλείων και προγραμμάτων σε Εθνικό, Περιφερειακό και Ευρωπαϊκό επίπεδο (ΕΠΑνΕΚ, Erasmus+, Ορίζοντας 2020, COSME, Νέος Αναπτυξιακός Νόμος 4399/2016, Περιφερειακά προγράμματα, Προγράμματα εδαφικής συνεργασίας) αλλά και η δυνατότητα παροχής μικρο-δανείων για νεοϊδρυσόμενες ή εγκαταστημένες μικροεπιχειρήσεις από χρηματοπιστωτικούς φορείς, τα οποία θα μπορούν να στηρίξουν την επιχειρηματικότητα γυναικών. Τα εργαλεία αυτά, προτείνεται να χαρακτηρίζονται από αξιοκρατία, ταχύτητα και ευελιξία και να λαμβάνουν υπ' όψη τον κύκλο ζωής ενός νέου επιχειρηματικού έργου που υλοποιείται από άτομα που ενδεχομένως να μην έχουν προηγούμενη επιχειρηματική εμπειρία και κατάρτιση.

Πρόταση 3: Καλλιέργεια ενδιαφέροντος, πνεύματος και δεξιοτήτων των γυναικών στον τομέα της έρευνας, της τεχνολογίας, της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας: Προτείνεται η συστηματική προσπάθεια να καλλιεργηθεί το ενδιαφέρον και οι δεξιότητες των γυναικών στον τομέα της έρευνας, της τεχνολογίας, της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας, τόσο μέσω του τυπικού εκπαιδευτικού συστήματος, ήδη από μικρές ηλικίες (πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση) όσο και μέσω άτυπων μορφών εκπαίδευσης (σεμινάρια, επιμόρφωση, συμβουλευτική κα). Η στροφή και η κατάρτιση σε ψηφιακές δεξιότητες, στην εισαγωγή νέων τεχνολογιών, στην αξιοποίηση ερευνητικών αποτελεσμάτων και στην υιοθέτηση καινοτομιών, θα οδηγήσει στη δημιουργία γρηγορότερα αναπτυσσόμενων, μακροχρόνια βιώσιμων, καινοτόμων και περισσότερο επικερδών επιχειρήσεων, που ξεφεύγουν από τα στενά όρια της παραδοσιακής «γυναικείας» επιχειρηματικότητας ενώ μπορούν να προσεγγίσουν και πιο «ανδροκρατούμενους» τομείς όπως: έρευνα, επιστήμη, υψηλή τεχνολογία, απευθείας πωλήσεις και ανάπτυξη διαδικτυακών και εφαρμογών και ΤΠΕ. Παράλληλα, η ισότιμη συμμετοχή των γυναικών σε ερευνητικές διαδικασίες και η αντίστοιχη αξιοποίηση γυναικείου ερευνητικού δυναμικού θα επιφέρει θετικές επιπτώσεις στη μείωση του χάσματος μεταξύ της ερευνητικής και επιχειρηματικής κοινότητας. Προς αυτή την κατεύθυνση επίσης, προτείνεται η καλύτερη πρόσβαση των γυναικών στην πληροφόρηση, η πύκνωση των παρεμβάσεων επαγγελματικής κατάρτισης και ο σχεδιασμός διαύλων διευκόλυνσης της διάχυσης της πληροφόρησης για προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης, χρηματοδοτικά προγράμματα κλπ.. Επίσης, τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης θα πρέπει να στηρίζονται σε καλά προετοιμασμένα και στοχευμένα εκπαιδευτικά πακέτα και να

ενσωματώνουν γνώσεις συμβουλευτικής που να ενισχύουν το «επιχειρηματικό πνεύμα», να βοηθούν τις εκπαιδευόμενες να αναγνωρίζουν μια επιχειρηματική ιδέα, να ξεπερνούν τη φυσική αντίσταση για αλλαγή, την επιφυλακτικότητα στην ανάληψη επιχειρηματικού κινδύνου. Επί πλέον, βασικές γνώσεις τεχνικών προώθησης προϊόντων και υπηρεσιών, τεχνολογιών πληροφορικής, κανόνων φιλοξενίας, προβολής στο διαδίκτυο, ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών αποτελούν σημαντικά εκπαιδευτικά ζητήματα ενός προγράμματος κατάρτισης που στοχεύει στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας.

Πρόταση 4: Απλοποίηση της γραφειοκρατικής διαδικασίας για την ίδρυση και λειτουργία επιχειρήσεων. Η ίδρυση μίας επιχείρησης απαιτεί πλήθος δικαιολογητικών, αδειοδοτήσεων, με χρονοβόρες διαδικασίες οι οποίες κινούνται με αργό βηματισμό, λειτουργώντας τελικά αποτρεπτικά για τις γυναίκες ιδιαίτερα των κάπως μεγαλύτερης ηλικίας και λιγότερων τεχνικών γνώσεων. Ανάλογα εμπόδια ανακύπτουν κατά τη διαδικασία χρηματοδοτήσεων από τα αναπτυξιακά προγράμματα. Προτείνεται λοιπόν, η δημιουργία φιλικού και ευέλικτου επιχειρηματικού περιβάλλοντος με ενθάρρυνση της γυναικείας επιχειρηματικότητας και απλούστευση των σχετικών γραφειοκρατικών διαδικασιών.

Πρόταση 5: Φορολογικές ελαφρύνσεις ή και απαλλαγές για τα πρώτα χρόνια των γυναικείων επιχειρήσεων. Οι φορολογικές ελαφρύνσεις ή και απαλλαγές για τα πρώτα χρόνια (π.χ. τα πρώτα πέντε) των γυναικείων επιχειρήσεων θα αποτελούσαν ένα σημαντικό δέλεαρ για την κινητοποίηση των γυναικών. Επίσης, προτείνεται μια ειδικότερη στόχευση της πρότασης προς τις νέες γυναίκες, και ειδικότερα των 35-45 ετών, ηλικιακή περίοδο που οι γυναίκες επιδίδονται συχνότερα σε επιχειρηματικά εγχειρήματα.

Πρόταση 6: Οικονομική ενίσχυση για δημιουργία νέων και υφιστάμενων Δικτύων γυναικών επιχειρηματιών και ενθάρρυνση γυναικών επιχειρηματιών να συμμετάσχουν σε αυτά. Η δικτύωση, η πρόσβαση στην πληροφορία, η συμβουλευτική, η επιμόρφωση και σε θετικά γυναικεία πρότυπα καταγράφονται ως καθοριστικοί παράγοντες για την ενεργοποίηση των γυναικών επιχειρηματιών και την επιτυχία τους. Η δικτύωση ομοειδών ή συμπληρωματικών επιχειρήσεων αποτελεί μέσο μετάδοσης γνώσης και καινοτομικών εφαρμογών, μέσο διευκόλυνσης της διάθεσης των προϊόντων στην τοπική, περιφερειακή αγορά ή και ευρύτερα, μέσο βελτίωσης της ποιότητας των προϊόντων και μέσο καλλιέργειας επιχειρηματικής κουλτούρας. Τα Δίκτυα αποτελούν σημαντικές πηγές γνώσης σχετικά με την επιχειρηματικότητα των γυναικών και πολύτιμα εργαλεία για την ανάπτυξη και προβολή της γυναικείας επιχειρηματικότητας. Προτείνεται η δημιουργία επιχειρηματικών κέντρων και

δικτύων για γυναίκες και η οικονομική ενίσχυση των υφιστάμενων, τα οποία θα προσφέρουν ουσιαστική επιχειρηματική ενημέρωση, δίκτυα, ανταλλαγή γνώσεων, εκπαίδευση, mentoring και καθοδήγηση. Πολλά από αυτά τα Δίκτυα, επίσης αναπτύσσουν συνεργασίες με Εθνικά και Διεθνή Δίκτυα διευκολύνοντας με αυτό τον τρόπο τις επιχειρηματικές προσπάθειες των γυναικών σε μια παγκόσμια οικονομία. Σε χώρες όπως η δική μας δεν υπάρχει η εμπειρία της λειτουργίας δικτυώσεων, όπως σε άλλες πιο αναπτυγμένες χώρες της Ε.Ε ενώ συχνά δεν διαθέτουν και τους απαιτούμενους πόρους για να λειτουργούν και να παρέχουν τις υπηρεσίες τους με αποτέλεσμα να λειτουργούν στα πλαίσια επιχειρηματικών ενώσεων και εμπορικών επιμελητηρίων. Επίσης, στα υπάρχοντα δίκτυα εκπροσωπούνται κατά κύριο λόγο καταξιωμένες επιχειρηματίες και απουσιάζουν, σε μεγάλο βαθμό, οι νέες και οι γυναίκες εκείνες, που έχουν και τη μεγαλύτερη ανάγκη συμμετοχής σε αυτά ώστε να επωφεληθούν. Η κατανόηση της σημασίας και η κινητοποίηση των επιχειρηματιών να συμμετάσχουν σε δίκτυα με επιτυχία δεν είναι εύκολο να προωθηθεί. Σημαντική υπηρεσία προς αυτή την κατεύθυνση πρέπει να προσφέρουν οι τοπικοί αναπτυξιακοί φορείς, οι οποίοι έχουν και τη σχετική τεχνογνωσία μέσα από την εμπειρία της leader, η οποία έδωσε μια πρώτη πρακτική εμπειρία εφαρμογής.

Πρόταση 7: Σύσταση υπηρεσίας σε Ευρωπαϊκό και Εθνικό επίπεδο αρμόδια για θέματα γυναικείας επιχειρηματικότητας και ισότητας των φύλων: Η Ευρώπη δεν διαθέτει καμία υποδομή που να στηρίζει ειδικά τη γυναικεία επιχειρηματικότητα. Καμία από τις πολιτικές, μεταγενέστερες παρεμβάσεις ή διατάξεις δεν έχει αναγνωρίσει πλήρως τη διάσταση του φύλου σε σχέση με την ιδιοκτησία των επιχειρήσεων, ούτε έχει προσδιορίσει τις ευκαιρίες ανάπτυξης και την ποικιλομορφία στον κλάδο των επιχειρήσεων (κατ' οίκον επιχειρηματικότητα, πολύ μικρές και οικογενειακές επιχειρήσεις). Προτείνεται λοιπόν, η σύσταση υπηρεσίας στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και στα αρμόδια υπουργεία στα κράτη μέλη σε θέματα ισότητας των φύλων, που θα πρέπει να έχει ισχυρή εντολή, συγκεκριμένους στόχους και ιδιαίτερους πόρους.

Πρόταση 8: Συμβολή της Πολιτείας και του εκπαιδευτικού συστήματος: Προτείνεται η συμβολή της Πολιτείας και του εκπαιδευτικού συστήματος στην καταπολέμηση των έμφυλων κοινωνικών στερεοτύπων και διακρίσεων που έχουν να κάνουν με τη γυναικεία επιχειρηματικότητα καθώς και την ευαισθητοποίηση και ενθάρρυνση περισσότερων γυναικών να ξεκινήσουν και να αναπτύξουν τις επιχειρήσεις τους. Τα στερεότυπα αυτά εγκλωβίζουν τις ίδιες τις γυναίκες σε μοτίβα δράσης και συμπεριφοράς ασύμβατα με την επιχειρηματικότητα,

αλλά διαιωνίζουν και τη δυσπιστία ολόκληρου του πολιτικού, οικονομικού και κοινωνικού συστήματος απέναντι στην εικόνα της επιτυχημένης γυναίκας επιχειρηματία. Σημαντικός είναι ο ρόλος της Πολιτείας και του εκπαιδευτικού συστήματος στην α) αναγνώριση της αξίας που έχει η γυναικεία επιχειρηματικότητα για τις οικονομίες τους, στην β) κατανόηση των εμποδίων που θα πρέπει να ξεπεραστούν, στην γ) προώθηση καλών πρακτικών και «γυναικών πρότυπων», στην δ) εκπαίδευση για δημιουργία «επιχειρηματικού πνεύματος», «gender mainstreaming» και «unconscious bias» και στην ε) θέσπιση βιώσιμων αποτελεσματικών στρατηγικών και πολιτικών και στον σχεδιασμό ειδικά προσαρμοσμένων προγραμμάτων, εργαλείων και δράσεων για την προώθηση του επιχειρηματικού πνεύματος των γυναικών, την ενίσχυση του ανθρώπινου κεφαλαίου, της κατάρτισης, της εκπαίδευσης, της δικτύωσης και της καθοδήγησης της γυναικείας επιχειρηματικότητας, άρση θεσμικών, διοικητικών και οργανωτικών εμποδίων που δυσχεραίνουν την επιχειρηματική δραστηριότητα με γνώμονα τις ανάγκες, τα κίνητρα και τις συνθήκες σε σχέση με την εξάλειψη των στερεοτύπων του φύλου και τις νέες μορφές οργάνωσης και διαχείρισης επιχειρήσεων.

Πρόταση 10: Αναθεώρηση ρυθμίσεων για κοινωνική ασφάλιση όλων των επιχειρηματιών:

Προτείνεται η αναθεώρηση ρυθμίσεων για κοινωνική ασφάλιση όλων των επιχειρηματιών αλλά κυρίως οι πρακτικές πτυχές της όσον αφορά τις γυναίκες επιχειρηματίες εγκύους, μητέρες και υπεύθυνες για προστατευόμενα μέλη και η παροχή κινήτρων και προνομιακών υπηρεσιών για τη φροντίδα και φύλαξη παιδιών, ηλικιωμένων, ασθενών και ευπαθών ατόμων, έτσι ώστε να διευκολυνθεί η εναρμόνιση της επαγγελματικής ζωής και προσωπικών ευθυνών των γυναικών. Επίσης, προτείνεται η θεσμοθέτηση, στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα αλλά και στον τομέα της αυτό-απασχόλησης, της άδειας πατρότητας ισόχρονης με την άδεια μητρότητας και η παροχή κινήτρων για την ουσιαστική αξιοποίηση της συγκεκριμένης παροχής από τους άντρες εργαζόμενους, επιχειρηματίες και αυτό-απασχολούμενους. Η κίνηση αυτή θα δώσει τη δυνατότητα στις γυναίκες, ακόμα και σε νεαρές ηλικίες που, διαχρονικά, φαντάζουν απαγορευτικές για τις γυναίκες που βρίσκονται σε διαδικασία δημιουργίας οικογένειας (ηλικίες 35 – 45), να δημιουργήσουν και να υποστηρίξουν τις επιχειρήσεις τους ενώ οι αυτό-απασχολούμενες γυναίκες να υποστηρίξουν μια ουσιαστική και βιώσιμη επιχειρηματική δραστηριότητα παράλληλα με τη δημιουργία της οικογένειάς τους.

Πρόταση 11: Συλλογή δεδομένων και ετήσια επικαιροποίηση πολιτικής και της έρευνας σχετικά με τη γυναικεία επιχειρηματικότητα:

Προτείνεται θέσπιση για συστηματική καταγραφή των ποσοτικών και ποιοτικών στοιχείων που αφορούν την γυναικεία

επιχειρηματικότητα και για ετήσια επικαιροποίηση της πολιτικής και της έρευνας σχετικά με την γυναικεία επιχειρηματικότητα στις ευρωπαϊκές περιφέρειες. Ειδικότερα, προτείνεται η συστηματική μελέτη και έρευνα, σε Περιφερειακό επίπεδο, του πώς οι γυναίκες επιχειρηματίες βιώνουν τη θέση τους μέσα στα περιοριστικά πλαίσια που λειτουργούν, της γυναικείας επιχειρηματικότητας στις ευρωπαϊκές περιφέρειες και προς συλλογή δεδομένων ανά φύλο στις κρατικές υπηρεσίες και οργανισμούς προκειμένου να κατανοηθούν καλύτερα οι ωθητικές δυνάμεις και οι περιορισμοί, οι προτεραιότητες και επιλογές των γυναικών, δεδομένα που θα αποτελέσουν εισροές για τον καλύτερο σχεδιασμό στοχευμένων παρεμβάσεων για τη γυναικεία επιχειρηματικότητα.

Πρόταση 12: Στήριξη και επιβολή κινήτρων θεσμών – πρωτοβουλιών μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που στοχεύουν στην έμπρακτη υποστήριξη της διαφορετικότητας, της ίσης αντιπροσώπευσης και της ισότητας ευκαιριών στον χώρο εργασίας και τις επιχειρήσεις:

Στόχος των θεσμών αυτών είναι η ανάδειξη και επιβράβευση ταλαντούχων και δυναμικών Ελληνίδων από όλο τον κόσμο, αλλά και πρωτότυπων προτάσεων που συμβάλλουν στην ανάπτυξη συστημάτων και εφαρμογών βασισμένες σε νέες τεχνολογίες και την καινοτομία, με σκοπό να αποτελέσουν έμπνευση για ακόμα περισσότερες γυναίκες. Προτείνεται η στήριξη και επιβολή κινήτρων σε τέτοιους θεσμούς και πρωτοβουλίες μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα όπως είναι: Βραβεία Αριστείας στην Καινοτομία και την Επιχειρηματικότητα για γυναίκες, Βραβεία Γυναικείας επιχειρηματικότητας κα. Οι θεσμοί αυτοί είναι συνήθως πρωτοβουλίες ιδιωτικών εταιριών συμβούλων, από Ερευνητικών Ιδρυμάτων, Γενικών Γραμματειών κα.)

Πρόταση 13: Ευαισθητοποίηση κοινής γνώμης για την γυναικεία επιχειρηματικότητα και αυξημένη κάλυψη: Οι γυναίκες είναι πολύ συχνά άορατες στον χώρο των επιχειρήσεων, στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, στις οργανώσεις εκπροσώπησης των επιχειρήσεων και στον επηρεασμό της πολιτικής. Προτείνεται η προβολή μέσω των Μ.Μ.Ε. (διαφημιστικές καμπάνιες) παραδειγμάτων καλών πρακτικών γυναικείας επιχειρηματικότητας, γυναικείων προτύπων προς μίμηση και ηγετικών προσωπικοτήτων όσο και η ανάληψη δημόσιων ενεργειών ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης για τον επαναπροσδιορισμό του ρόλου και σημασίας της γυναίκας και της γυναικείας επιχειρηματικότητας στην κοινωνία και οικονομία. Η έρευνα δείχνει ότι η αυξημένη κάλυψη των επιτυχημένων γυναικών επιχειρηματιών ως προτύπων προς μίμηση θα έχει μετρήσιμο αντίκτυπο στις κοινωνικές συμπεριφορές έναντι της γυναικείας επιχειρηματικότητας.

7. Χαρτογράφηση Φορέων Στήριξης και Προώθησης της Γυναικείας Επιχειρηματικότητας σε Ελλάδα και Ιταλία και χρήσιμες πληροφορίες

Ακολουθεί η χαρτογράφηση των φορέων που στηρίζουν τη γυναικεία επιχειρηματικότητα στη διασυνοριακή περιοχή, ως μία ολοκληρωμένη προσέγγιση για την ενίσχυση και την προώθηση της δημιουργίας γυναικείας επιχειρήσεων στην Ελλάδα και την Ιταλία. Στους φορείς που παρουσιάζονται στην παρούσα ενότητα μπορούν να απευθύνονται οι γυναίκες επιχειρηματίες προκειμένου να ενημερωθούν με εγκυρότητα και αξιοπιστία για τις εναλλακτικές επαγγελματικές επιλογές που δύναται να έχουν. Αναφέρεται επίσης ότι για τις δύο χώρες που αποτελούν τις περιοχές ενδιαφέροντος, παρουσιάζεται και ένας συνοπτικός πίνακας με τα σημαντικότερα προγράμματα ενίσχυσης της γυναικείας επιχειρηματικότητας.

7.1.Υποστηρικτικοί Φορείς στην Ελλάδα

Φορέας	Περιγραφή Φορέα και κύριων δράσεων	Ιστοσελίδα
Σύνδεσμος Επιχειρηματιών Γυναικών Ελλάδος (ΣΕΓΕ)	<p>Είναι ένας μη κυβερνητικός και μη κερδοσκοπικός οργανισμός για γυναίκες που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα στην Ελλάδα. Είναι μέλος της Επιτροπής Εμπορίου & Ανάπτυξης του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ), του Συνδέσμου Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος (ΣΒΒΕ), του Συνδέσμου Γυναικών Επιχειρηματιών της Μεσογείου (FAEME), ενώ αρκετά μέλη του συμμετέχουν στις διοικήσεις Επιμελητηρίων. Ο ΣΕΓΕ :</p> <ul style="list-style-type: none">• Παρέχει στις γυναίκες επιχειρηματίες της Ελλάδας το περιβάλλον για να αναπτύξουν τις επιχειρήσεις τους, προάγει τη νεανική επιχειρηματικότητα• Βελτιώνει την αναγνωσιμότητα των επιτευγμάτων τους στις επιχειρήσεις τους	http://www.sege.gr

	<ul style="list-style-type: none">• Προωθεί την ανάπτυξη των γυναικείων επιχειρήσεων μέσα από την έρευνα και τη πληροφόρηση.• Προάγει τη δεοντολογία και την ηθική στην άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητας των γυναικών.	
Το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.)	<p>Το ΚΕΘΙ υπάγεται στο Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και εποπτεύεται από τη Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων (ΓΓΟΠΠΦ). Μερικοί από τους βασικούς στόχους ανάπτυξης των δραστηριοτήτων του Κ.Ε.Θ.Ι. είναι</p> <ul style="list-style-type: none">• Η διεξαγωγή κοινωνικής έρευνας σε θέματα ισότητας των φύλων, η τεκμηρίωση και παροχή πληροφόρησης στην απασχόληση, επιχειρηματικότητα και κοινωνική ένταξη,• Η υποστήριξη γυναικών για την προώθηση στην αγορά εργασίας <p>Γενικότερα στο Κ.Ε.Θ.Ι. λειτουργούν Κέντρα Πληροφόρησης και Συμβουλευτικής Γυναικών για την απασχόληση, την επιχειρηματικότητα και την κοινωνική ένταξη στην Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Ηράκλειο και Βόλο.</p>	http://www.kethi.gr
Εθνικό Επιμελητηριακό Δίκτυο Ελληνίδων Γυναικών Επιχειρηματιών (Ε.Ε.Δ.Ε.Γ.Ε.)	<p>Ξεκίνησε πριν δύο χρόνια στις Βρυξέλλες και απλώνεται σε ολόκληρη την Ευρώπη με στόχο την ανάπτυξη της γυναικείας επιχειρηματικότητας και την υλοποίηση των αποφάσεων της Λισσαβόνας.</p> <p>Το Δίκτυο τίθεται στη διάθεση των γυναικών επιχειρηματιών, μελών των Ελληνικών Επιμελητηρίων, καθώς και εκείνων που θέλουν να ενταχθούν στην παραγωγή και κηρύσσει τον πόλεμο</p>	http://www.eedege.eu/

	<p>κατά της γυναικείας ανεργίας, της απαξίωσης και της ένταξης των γυναικών στις εφεδρείες των παραγωγικών τάξεων.</p> <p>Στόχοι του Δικτύου είναι:</p> <ul style="list-style-type: none">• Η ευαισθητοποίηση των Επιμελητηρίων και των επιχειρηματιών-μελών τους σχετικά με τα οφέλη της πλήρους ενσωμάτωσης των γυναικών στην οικονομία.• Ο προσδιορισμός των εμποδίων, που αποτρέπουν τις γυναίκες από την πλήρη ένταξη τους στο εργατικό δυναμικό. <p>Η συμμετοχή των γυναικών στις παραγωγικές μονάδες και στα κέντρα λήψης αποφάσεων.</p>	
ΕΡΓΑΝΗ	<p>Η Υπηρεσία Επιχειρηματικότητας του Κέντρου Εργάνη λειτουργεί από το 1993 με στόχο να προάγει τη γυναικεία αυτοαπασχόληση και επιχειρηματικότητα. Οι σύμβουλοι του Κέντρου ενημερώνουν για το νέο θεσμικό πλαίσιο αλλά δουλεύουν μαζί με τις ενδιαφερόμενες ομάδες τα βήματα που πρέπει να κάνουν ώστε να δημιουργήσουν μια βιώσιμη μονάδα στο πλαίσιο της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας:</p> <ul style="list-style-type: none">• Συγκρότηση και λειτουργία της ιδρυτικής ομάδας,• αξιολόγηση επιχειρηματικής ιδέας,• κατάστρωση επιχειρηματικού σχεδίου,• πηγές χρηματοδότησης, θέματα προβολής και δικτύωσης, σύνταξη καταστατικού και άλλα νομικά θέματα.	www.ergani.gr

	<p>Στο ίδιο πλαίσιο και εδώ και πάρα πολλά χρόνια ξεκίνησε και συνεχίζει μια ολοκληρωμένη στήριξη των Γυναικείων Συνεταιρισμών της βόρειας Ελλάδας.</p>	
<p>Σύνδεσμος Επιχειρηματιών Γυναικών της Μεσογείου (ΑΦΑΕΜΜΕ)</p>	<p>Σκοπός του ΑΦΑΕΜΜΕ είναι να συνδέσει τις Ενώσεις και τους Συνδέσμους των γυναικών επιχειρηματιών και στελεχών των μεσογειακών χωρών και να τις εκπροσωπήσει στην προσπάθειά τους να προωθήσουν και να συντονίσουν τις δραστηριότητές τους με κοινό σκοπό σε ευρωπαϊκό επίπεδο.</p> <p>Μέρος της κινητικότητας του ΑΦΑΕΜΜΕ αποτελεί και η εκστρατεία Woman Mobility Information Campaign, η οποία περιλαμβάνει δύο βασικές, απαραίτητες και συμπληρωματικές δραστηριότητες:</p> <ul style="list-style-type: none">• WOMEN MOBILITY MED PLATFORM: μια δραστηριότητα παραγωγής και διανομής πληροφοριακού υλικού για βασικές πτυχές της εργασιακής κινητικότητας σε μεσογειακές χώρες.• WOMENMOBILITY.ORG (http://www.womenmobility.org): μία δραστηριότητα που αφορά την on-line ενημέρωση όλων των επιχειρηματιών γυναικών σχετικά με τις τρέχουσες εξελίξεις, ευκαιρίες και δυνατότητες που προσφέρουν οι μεσογειακές αγορές.	<p>http://www.afaemme.org</p>
<p>Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο</p>	<p>Η ανάπτυξη ενός ευέλικτου πλαισίου δράσεων για την ενίσχυση της γυναικείας επιχειρηματικότητας είναι μεταξύ των στόχων του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Πειραιώς. Στο πλαίσιο</p>	<p>www.pcci.gr</p>

Πειραιά (Ε.Β.Ε.Π.)	<p>αυτό, πραγματοποιήθηκε συζήτηση στρογγυλής τράπεζας στην οποία έλαβαν μέρος εκπρόσωποι του «Womanitee», μέλη της διοίκησης του Ε.Β.Ε.Π. καθώς και γυναίκες επιχειρηματίες του Πειραιϊκού χώρου.</p> <p>Το Ε.Β.Ε.Π. θα στηρίζει δυναμικά την γυναικεία επιχειρηματικότητα καθώς, στην ελληνική πραγματικότητα, έχει ήδη αποδειχθεί πως, στην πλειονότητά τους, οι γυναίκες καταφέρνουν να αναπτύξουν μια επιχείρηση, να την προωθήσουν και να την διατηρήσουν ακμαία μακροπρόθεσμα, χάρη στην στρατηγική που ακολουθούν και στην υπομονή που διαθέτουν.</p> <p>(www.forin.gr)</p>	
Promoting Women's Enterprise Support Services (PROWESS)	<p>Το PROWESS είναι ένα Αγγλικό δίκτυο από άτομα και οργανώσεις που στηρίζουν τη γυναικεία επιχειρηματικότητα. Στόχος τους είναι η παροχή καλύτερης πληροφόρησης και ενίσχυσης νέων επιχειρηματικών δράσεων.</p>	http://www.prowess.org.uk

7.2. Προγράμματα ενίσχυσης στην Ελλάδα

Φορέας	Περιγραφή Προγραμμάτων και κύριων Δράσεων	Ιστοσελίδα
Υπουργείο Ανάπτυξης	Το έργο "Ενίσχυσης Γυναικείας Επιχειρηματικότητας" αποσκοπεί στην ανάπτυξη, υποστήριξη και προώθηση της Επιχειρηματικότητας στις γυναίκες μέσω χρηματοδοτικών ενισχύσεων για τη δημιουργία νέων και βιώσιμων μικρομεσαίων επιχειρήσεων στους τομείς της μεταποίησης και των υπηρεσιών με έμφαση στην περιφερειακή ανάπτυξη και τοπική οικονομία. Εντάσσεται στο Μέτρο 2.8.2 του Επιχειρηματικού Προγράμματος "Ανταγωνιστικότητα".	http://www.mindev.gov.gr/
Κεντρική ένωση Δήμων Ελλάδας (ΚΕΔΕ)	Το project Womanitee Χτίζοντας Γέφυρες Γυναικείας Επιχειρηματικότητας, είναι μία πρωτοβουλία-δράση της ΚΕΔΕ με στόχο την υποστήριξη, την ανάπτυξη και την προώθηση των γυναικών στο επιχειρείν σε ολόκληρη την Ελλάδα. Womanitee ονομάζονται τα κέντρα γυναικείας επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα μέσα από τα οποία δίνονται οι ευκαιρίες και τα απαραίτητα εφόδια στις γυναίκες να σταδιοδρομήσουν επιχειρηματικά σε συνεργασία με όλους τους φορείς τις γυναικείας επιχειρηματικότητας.	www.womanitee.gr
Πρόγραμμα «SHARE» από το ΚΕΘΙ	Πρόγραμμα SHARE για την «Προώθηση της συμφιλίωσης της εργασιακής και οικογενειακής ζωής στις επιχειρήσεις και καλύτερης κατανομής των υποχρεώσεων φροντίδας μεταξύ ανδρών και γυναικών». Το Έργο έχει ως βασικό σκοπό την καταπολέμηση των έμφυλων στερεοτύπων που συνδέονται με τη φροντίδα και την προώθηση της συμφιλίωσης της εργασίας και της οικογενειακής/ιδιωτικής ζωής για εργαζόμενους/ες σε επιχειρήσεις. Για την επίτευξη των παραπάνω, περιλαμβάνει	https://www.kethi.gr/pro-grammata/share-proothisi-tis-exisorropisis-tis-ergasiakis-kai-oikogeneiakis-zois-stis-epiheiriseis-kai-kalyteris-katanomis-ton-

	<p>ποικίλες δράσεις που αφορούν στην επιμόρφωση στελεχών επιχειρήσεων, την ανταλλαγή καλών πρακτικών, τη διαβούλευση με φορείς, την ευαισθητοποίηση και την απονομή Σήματος Ισότητας σε επιχειρήσεις που υλοποιούν πολιτικές για την προώθηση συνθηκών εργασίας που διευκολύνουν τη συμφιλίωση επαγγελματικής και οικογενειακής/ιδιωτικής ζωής.</p>	<p>ypohreoseon-frontidas-metaxy-andron-kai-gynaikon</p>
--	---	---

7.3.Λοιποί Υποστηρικτικοί Φορείς στην Ελλάδα (Οικογενειακή κατάσταση, Ισότητα Φύλων)

Φορέας	Περιγραφή Φορέα και κύριων Δράσεων	Ιστοσελίδα
Portal ενημέρωσης για τη γυναίκα επιχειρηματία	Το businesswoman.gr είναι το πρώτο ελληνικό ηλεκτρονικό περιοδικό για τη γυναικεία επιχειρηματικότητα με στόχο την άμεση ενημέρωση και αξιόπιστη πληροφόρηση όλων των ενδιαφερομένων επαγγελματιών, στελεχών και επιχειρηματιών γυναικών. Δημιουργήθηκε από μια ομάδα γυναικών επιχειρηματιών, με στόχο την εξοικείωση της σύγχρονης γυναίκας επιχειρηματία με τη συνεχώς εξελισσόμενη τεχνολογία. Πρόθεσή του είναι να φέρει σε επαφή τις επιχειρηματίες με καταξιωμένους επιστήμονες και ειδικούς στο χώρο των επιχειρήσεων και παράλληλα, να τις ενημερώσουν υπεύθυνα και λεπτομερειακά για προγράμματα, υπηρεσίες και πηγές που θα δώσουν τη δυνατότητα να εξοικονομήσουν χρόνο και χρήμα.	www.businesswoman.gr
Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων (ΓΓΟΠΗΦ)	Μέλος του Ευρωπαϊκού Δικτύου Ενίσχυσης της Γυναικείας Επιχειρηματικότητας (WES) είναι η Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων (ΓΓΟΠΗΦ), η οποία και υλοποιεί δύο έργα στα πλαίσια του Γ' ΚΠΣ: α) το Έργο: "Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις υπέρ των γυναικών" και β) το Έργο "Θετικές Δράσεις υπέρ των γυναικών στις Μικρομεσαίες και Μεγάλες Επιχειρήσεις". Τα έργα δεν είναι πλέον ενεργά.	http://www.isotita.gr
Portal ενημέρωσης για τη γυναικεία επιχειρηματικότητα	Η πύλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη γυναικεία επιχειρηματικότητα στοχεύει στην παροχή	http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-

επιχειρηματικότητα από την Ευρωπαϊκή Ένωση	κατάλληλων διαδικτυακών συνδέσεων με οργανώσεις, προγράμματα και αντιπροσωπευτικές εκδηλώσεις γυναικών επιχειρηματιών που αφορούν την προώθηση και τη στήριξη του γυναικείου επιχειρηματικού πνεύματος.	entrepreneurship/women/portal/
Υποστήριξη του ΕΚΤ για τη συμμετοχή των γυναικών	<p>Προκειμένου να συμβάλλει στην επίτευξη αυτών των στόχων, το ΕΚΤ υποστηρίζει δραστηριότητες στα κράτη μέλη που προωθούν τη γυναικεία απασχόληση, συμπεριλαμβανομένων και έργων που:</p> <ul style="list-style-type: none">• Προωθούν τις γυναίκες επιχειρηματίες και τη συμμετοχή των γυναικών στην επιστήμη και την τεχνολογία, ειδικότερα σε υπεύθυνες θέσεις λήψης αποφάσεων.• Καταπολεμούν τα στερεότυπα με βάση το φύλο στην επιλογή σταδιοδρομίας και τα επαγγέλματα, και προωθούν τη δια βίου μάθηση.• Συνδυάζουν την εργασία και την οικογενειακή ζωή και προσφέρουν υποστήριξη για υποδομές φροντίδας παιδιών και φροντιστών εξαρτημένων ατόμων. Υποστηρίζουν την ένταξη των μεταναστριών στην απασχόληση.	https://www.ekt.gr/el/tags/1715/new

7.4. Φορείς Υποστήριξης στην Ιταλία

Φορέας	Περιγραφή Φορέα και κύριων Δράσεων	Ιστοσελίδα
Italian National Businesswomen Association (AIDDA)	<p>Η AIDDA είναι η πρώτη ιταλική ένωση που ιδρύθηκε με συγκεκριμένο σκοπό την προώθηση και υποστήριξη γυναικών επιχειρηματιών, διευθυντών και επαγγελματιών.</p> <p>Ιδρύθηκε το 1961 στο Τορίνο, είναι το πιο αυθεντικό σημείο αναφοράς για τις γυναίκες που κατέχουν ηγετικούς ρόλους στο ιταλικό οικονομικό σύστημα, παρέχοντάς τους εργαλεία και υπηρεσίες αριστείας για να αναπτυχθούν, να εκπαιδευτούν και να καθιερωθούν ως προστιθέμενη αξία τόσο στον επαγγελματικό όσο και στον κοινωνικό περιβάλλον. Συνέβαλε στην, επίσης, στην δημιουργία των παρακάτω:</p> <ul style="list-style-type: none">• Προώθηση και ενίσχυση του πνεύματος συνεργασίας μεταξύ των γυναικών σε ηγετικές θέσεις, τονίζοντας την ευαισθητοποίηση για τις ηθικές και πολιτιστικές αξίες της ελεύθερης επιχείρησης και την ανάπτυξη του οικονομικού, κοινωνικού και πολιτικού ρόλου της γυναικείας επιχειρηματικότητας• Όντας ένα μέσο συμμετοχής και δράσης που ενθαρρύνει και υποστηρίζει τη σημαντική παρουσία των γυναικών σε ρόλους λήψης αποφάσεων εντός των δημόσιων και ιδιωτικών αρχών.	www.aidda.org

	<p>Εργάζεται ως ενεργός εταίρος με όλα τα σχετικά ιδρύματα σε επαρχιακό, περιφερειακό, εθνικό, ΕΕ και διεθνές επίπεδο και χρησιμοποιεί όλους τους διαθέσιμους πόρους για την προώθηση δραστηριοτήτων που υποστηρίζουν την ανάπτυξη της γυναικείας επιχειρηματικότητας.</p> <ul style="list-style-type: none">• Προώθηση της επαγγελματικής κατάρτισης και της κοινωνικής ανάπτυξης των μελών του, εκτός από την αποστολή του συλλόγου μέσω της διάδοσης πληροφοριών, τη διοργάνωση συνεδρίων, εργαστηρίων, δημοσιεύσεων, επαναληπτικών σεμιναρίων για τα μέλη του για την ενθάρρυνση της καινοτομίας για τις επιχειρήσεις.• Προώθηση πρωτοβουλιών εταιρικής σχέσης με εθνικές και διεθνείς ενώσεις, που έχουν αποστολή παρόμοια με την AIDDA.• Υλοποίηση έργων ή προγραμμάτων της ΕΕ σε περιφερειακό, εθνικό και διεθνές επίπεδο.	
Imprenditorialità Donna – Female Entrepreneurship (APID)	<p>Η ένωση συγκεντρώνει επιχειρηματίες για να προωθήσει τα οφέλη της γυναικείας επιχειρηματικότητας, να ευαισθητοποιήσει την εταιρική κοινωνική ευθύνη μεταξύ των εταιρειών και να υποστηρίξει περισσότερες γυναίκες σε συνδικάτα και διοικητικά όργανα. Η ένωση παρέχει επίσης ευκαιρίες για ανάπτυξη</p>	www.apid.to.it

	<p>και κατάρτιση, δίνει ανατροφοδότηση σχετικά με παρόμοιες πρωτοβουλίες που πραγματοποιούνται αλλού, διευκολύνει τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων, προωθεί τη δημιουργία σχετικών δικτύων καθώς και τις τοπικές πρωτοβουλίες απασχόλησης, πολιτικές και έργα.</p>	
The Professional Women's Association of Milan (PWN)	<p>Η αποστολή του PWN Milan είναι να υποστηρίξει την πρόοδο των γυναικών με γνώμονα τη σταδιοδρομία στην επαγγελματική τους ανάπτυξη, προσφέροντάς τους την ευκαιρία να ανταλλάξουν γνώσεις, εμπειρίες και βέλτιστες πρακτικές.</p> <p>Στόχος της είναι να παρέχει στα μέλη της εργαλεία και τεχνικές που επιτρέπουν την αποφασιστικότητα και την ενδυνάμωση. Εργάζονται για την ευαισθητοποίηση σχετικά με τις προκλήσεις της αγοράς εργασίας, με στόχο να βοηθήσουν τις γυναίκες να περιηγηθούν στην αγορά για να αξιοποιήσουν καλύτερα τις δυνατότητές τους.</p> <p>Το PWN Milan γίνεται εφικτό με την εθελοντική εργασία των μελών του διοικητικού συμβουλίου και των συνεργατών του, οι οποίοι συμβάλλουν στην ανάπτυξη του οργανισμού με πάθος, ενθουσιασμό και δυναμισμό. Ανεξάρτητα από πολιτικά ή εταιρικά συμφέροντα, ανοιχτά σε όλες τις γυναίκες που επιθυμούν να είναι πρωταγωνιστές του μέλλοντος τους, το PWN Milan έχει σήμερα περίπου 300 μέλη. Είναι διευθυντές,</p>	<p>www.pwnmilan.net</p>

	<p>επαγγελματίες και επιχειρηματίες, πτυχιούχοι MSc και νέοι MBA, που προέρχονται από διαφορετικές χώρες, διαφορετικές βιομηχανίες, διαφορετικών ηλικιών και σε διαφορετικά επίπεδα σταδιοδρομίας. Οι περισσότεροι από αυτούς έχουν μια διεθνή προοπτική, αν όχι φόντο, είτε μέσω της εκπαίδευσης, της πορείας της καριέρας, είτε απλώς της προοπτικής.</p>	
--	---	--

7.5.Λοιποί Υποστηρικτικοί Φορείς στην Ιταλία (Οικογενειακή κατάσταση, Ισότητα Φύλων)

Φορέας	Περιγραφή Φορέα και κύριων Δράσεων	Ιστοσελίδα
Italian Association for Women in Development (AIDOS)	<p>Η AIDOS είναι μια ΜΚΟ που εργάζεται για την οικοδόμηση, προώθηση και προστασία των δικαιωμάτων, της αξιοπρέπειας, της ευημερίας, της ελευθερίας επιλογής και της ενδυνάμωσης των γυναικών.</p> <p>Τα προγράμματα AIDOS στοχεύουν στη δημιουργία ενός κοινωνικού περιβάλλοντος στο οποίο μπορεί να είναι δυνατή η ατομική επιλογή, αντιμετωπίζοντας τις σχέσεις μεταξύ των φύλων και ιδιαίτερα τις ανισορροπίες ισχύος που επηρεάζουν τα σεξουαλικά και αναπαραγωγικά δικαιώματα των γυναικών.</p> <p>Η AIDOS είναι ιδρυτικό μέλος του ευρωπαϊκού δικτύου End FGM.</p>	https://aidos.it/en

Βιβλιογραφία - Πηγές

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015. Strategic Engagement for Gender Equality, 2016-19
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017. Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή: Σχέδιο δράσης της ΕΕ 2017-2019 Αντιμετώπιση του μισθολογικού χάσματος μεταξύ των φύλων (COM/2017/0678 final)
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018. 2018 Report on equality between women and men in the EU
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012. ‘Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Γυναικεία επιχειρηματικότητα — συγκεκριμένες πολιτικές για την ενίσχυση της ανάπτυξης και της απασχόλησης στην ΕΕ» (γνωμοδότηση πρωτοβουλίας) (2012/C 299/05)’
- European Institute for Gender Equality (EIGE), 2017. Economic Case for Gender Equality in the European Union
- Ζήκα, Σ. (2019). «Γυναικεία επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα. Χαρακτηριστικά και προοπτικές»
- Καλογερόπουλος, Α. Παπαναστασίου, Κ. Παπασάββα, Δ. (2016). «Η επιχειρηματικότητα είναι αποκλειστικά ανδρική υπόθεση. Μύθος ή πραγματικότητα;»
- Αναστασόπουλος Γ., 2009, ‘Γυναικεία επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα’
- Πάππου, Χ. (2009) Πολιτικές Στήριξης της Γυναικείας Επιχειρηματικότητας
- https://ec.europa.eu/growth/smes/supporting-entrepreneurship/women-entrepreneurs/support-networks_en
- www.career.tuc.gr
- www.isotita.imegseevee.gr
- Παγκόσμια Τράπεζα, βάση δεδομένων παγκόσμιας ανάπτυξης, στοιχεία 2012 (υπολογισμός του ETF) calculation)
- www.gallup.com/poll/164666/globally-men-twice-likely-women-good-job.aspx
- Γενική Διεύθυνση Δικαιοσύνης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Οι Γυναίκες στην οικονομική λήψη αποφάσεων στην ΕΕ: Έκθεση προόδου, Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Λουξεμβούργο, 2012. http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/women-on-boards_en.pdf

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Think Small First: Small Business Act για την Ευρώπη, COM (2008), 2008
- Barakat, S. (2011). The fairer sex and entrepreneurship. United Kingdom: Cambridge Judge Business School.
- Minniti, M., Arenius, P. and Langowitz, N., Global Entrepreneurship Monitor: 2004 Report on Women and Entrepreneurship, Babson College and London Business School, 2005
- European Women's Lobby, The price of austerity – The impact on women's rights and gender equality in Europe, EWL, 2012
- Παγκόσμια Τράπεζα και Διεθνής Χρηματοοικονομική Εταιρεία, Γυναίκες, Επιχειρήσεις και Νόμος 2012: Άρση των εμποδίων οικονομικής ένταξης, 2011
- European Commission, 2013. Activity Report 2012 «European Network to Promote Women's Entrepreneurship»
- Κατσώρη, Κ. (2008). Εγχειρίδιο δικτύωσης, Αθήνα: Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας -ΚΕΘΙ, σ. 13.
- Γιδαράκου, Ι. Γυναικεία επιχειρηματικότητα και τοπική ανάπτυξη'
- ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, Μέντορινγκ. Μια πρώτη προσέγγιση και οι καλές πρακτικές του, 2015
- ETF working paper.2014. «Training and support for women's entrepreneurship»
- OECD.2004.WOMEN'S ENTREPRENEURSHIP: ISSUES AND POLICIES
- Πλατφόρμα WEgate <https://www.wegate.eu/>
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή / Εργαλεία και Δίκτυα υποστήριξης γυναικείας επιχειρηματικότητας
<https://ec.europa.eu/docsroom/documents/10306/attachments/1/translations>

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ

Interreg
Greece-Italy
European Regional Development Fund

EUROPEAN UNION

